
Jörfi á Kjalarnesi

Framkvæmdarannsókn vegna stækkunar íbúabyggðar í Grundarhverfi

Ritstjórar: Sólveig G. Beck og Stefán Ólafsson

AÐRIR HÖFUNDAR EFNIS: Brynja Árnadóttir, Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir,
Eva Bryndís Ágústsdóttir, Gavin M. Lucas og Guðrún Alda Gísladóttir

Fornleifastofnun Íslands ses
Reykjavík, 2025
FS1025-24241

*Forsíðumynd er drónamynd af tóft 52 á svæði A.
Ljósmynd: Eva Bryndís Ágústsdóttir/ Fornleifastofnun Íslands ses*

©Fornleifastofnun Íslands ses 2025

Bræðraborgarstígur 9

101 Reykjavík

Sími: 551 1033

Netfang: fsi@fornleif.is

Vefsíða: www.fornleif.is

Efnisyfirlit

Grunnupplýsingar	5
Útdráttur.....	6
Abstract.....	7
1. Inngangur	8
1.1. Framkvæmdaverkefnið í Jörfa	8
1.2. Saga og fyrri rannsóknir í Jörfa	10
2. Aðferðafræði	13
2.1. Uppgröftur.....	13
2.2. Gripir og sýni	13
3. Könnunarskurðir í Jörfa: Svæði A-D.....	14
3.1. Svæði A – Fjárhús/heygarður og tóft 52: Skurðir 1-24 og 50-51.....	17
3.1.1. Staðsetning og leifar fjárhúss og heygarðs í skurðum 1-11.....	19
Skurður 1 – snið 1.1-1.4 (A-C)	19
Skurðir 4 og 5.....	26
Skurðir 3 og 6.....	32
Skurðir 2 og 7.....	35
Skurðir 8 og 11.....	37
Skurðir 9 og 10.....	39
3.1.2. Aðrir skurðir í heimatúni innan svæðis A.....	40
Skurður 12.....	40
Skurður 13.....	42
Skurðir 14 og 15.....	43
Skurðir 16, 17 og 18.....	45
Skurðir 19, 20 og 21 – Jarðvegssnið umhverfis tóft 52.	48
Skurðir 50 og 51.....	50
Skurðir 22, 23 og 24.....	52
Gripir á svæði A.....	54
Samantekt um svæði A.	54
3.2. Svæði B –Norðurhluti bæjarhóls: Skurðir 25-30.....	55
3.2.1. Skurðir 25-28 í heimatúni innan svæðis B.....	55
Skurður 25.....	55
Skurðir 26, 27 og 28.....	55
3.2.2. Skurðir í norðurhluta bæjarhóls (293-1).	59
Skurðir 29 og 30.....	59
Gripir af svæði B.....	62
Samantekt um svæði B.....	62
3.3. Svæði C – Suðurhluti bæjarhóls: Skurðir 31 til 37 og 49.....	63
3.3.1. Skurðir í suðurhluta bæjarhóls (293-1).....	63
Skurðir 31 og 32.....	63
3.3.2. Skurðir í heimatúni	67
Skurðir 33, 34 og 35.....	67

Skurðir 36, 37 og 49.....	70
Gripir af svæði C.....	72
Samantekt um svæði C.....	73
3.4. Svæði D – Syðsti hluti heimatúns: Skurðir 38-48.	74
3.4.1. Skurðir í heimatúni	75
Skurðir 38 til 40 og 48	75
Skurðir 41 til 43 og 47	78
Skurðir 44, 45 og 46.....	81
Gripir af svæði D	84
Samantekt um svæði D	84
4. Minjasvæðin fjögur: samantekt og helstu einkenni	85
4.1. Samsetning jarðvegs og gjóskur í heimatúni Jörfa frá norðri til suðurs	85
4.2. Bæjarhóllinn í Jörfa.....	90
4.2.1. Bæjarhóllinn og bæjarhúsin	90
4.2.2. Gripir úr bæjarhúsum á bæjarhól	95
4.3. Fjánhús og heygarður í skurðum 1, 3 og 7	98
4.3.1. Tóftahóllinn í norðaustanverðu túni.....	98
4.3.2. Gripir úr skurðum 1-11	98
4.4. Tóft 52 á svæði 52 – Fjölnota útihús og smiðja í heimatúni.....	100
4.4.1. Þrjú byggingarskeið tóftar 52.....	100
Byggingarskeið I [5247]	100
Byggingarskeið II [5234]	104
Byggingarskeið III [5246].....	104
4.4.2. Gripir af svæði 52	108
Bein og skeljar	109
Gripir (málmur, steinn, leir og gler).....	109
Gjall.....	110
Samantekt.....	115
5. Niðurstöður	116
6. Heimildir	118
Viðaukar.....	i
Viðauki I: Fjöldi og stærð skurða og svæðis 52	i
Viðauki II: Skrá og tenging (Harris matrix) eininga á svæði 52.....	iii
Viðauki III: Sýna- og fundaskrá	vi

Grunnupplýsingar

Rannsóknarnúmer: 202407-0116.

Þjóðminjasafnsnúmer: 2024-56.

Númer fornleifa úr skráningarskýrslum og tilvísun í skýrslurnar: Minjar: á bæjarhól í Jörfa eru skráð íbúðarhús 293-1/GK-293:001, fjós 293-2, heystæði 293-3 og kálgarðar 293-6/GK-293:005; utan bæjarhóls eru skráð fjárhús og heygarður 293-4 og traðir 293-9.

Anna Lís Guðmundsdóttir og Sólborg Pálsdóttir, 2003. *Fornleifaskráning jarðarinnar Jörfa á Kjalarnesi*. Skýrsla 101. Borgarsögusafn Reykjavíkur.

Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir, 2019. *Fornleifaskráning á hluta jarðarinnar Jörfa á Kjalarnesi vegna deiliskipulags*. Skýrsla 201. Borgarsögusafn Reykjavíkur.

Elín Ósk Hreiðarsdóttir, 2019. *Hof á Kjalarnesi: Deiliskráning vegna fyrirhugaðrar íbúðabyggingar*. FS740-19071. Fornleifastofnun Íslands, Reykjavík.

Stutt lýsing rannsóknar: Framkvæmdarannsókn vegna fyrirhugaðrar stækkunar á íbúabyggð í Grundarhverfi á Kjalarnesi inn í heimatún býlisins Jörfa.

Tegund rannsóknar: Framkvæmdarannsókn, könnunarskurðir og uppgröftur.

Ástand fornleifa við lok rannsóknar: Könnunarskurðir 1-51 og svæði 52 voru opnuð með vélknúinni gröfu. Allir skurðir voru grafnir niður á náttúrulega jökulurð, fyrir utan skurði 19-21 þar sem tóft 52 (gefið númer svæðis) kom í ljós og í bæjarhól í skurðum 29-32. Þar var aðeins grafið niður á minjar grunnt undir yfirborði, ekki í gegnum þær. Skurðir voru fylltir aftur með gröfu eftir skráningu. Í samræmi við samkomulag við Reykjavíkurborg var ekki tyrft yfir skurðina eftir að þeim var lokað. Minjar í bæjarhól voru teiknaðar og þeim lýst áður en breiddur var jarðvegsdúkur yfir þær að tilskipun Minjastofnunar Íslands (MÍ) og skurðurinn svo fylltur með jarðvegi. Allar leifar tóftar 52 voru grafnar í burtu við lok vettvangsrannsóknar og var hann svo fylltur aftur af jarðvegi með gröfu.

Staðsetning: Grundarhverfi á Kjalarnesi, Gullbringu- og Kjósarsýslu.

GPS hnit: ISN93: 418490A, 362255N.

Rannsóknartími: Vettvangsvinna stóð yfir frá 22. júlí til 6. september 2024.

Leyfishafi: Sólveig G. Beck

Fjöldi starfsmanna: 7

Útdráttur

Reykjavíkurborg áætlaðar úthlutanir á 11 byggingarlóðum í Grundahverfi á Kjalarnesi, innan heimatúns bæjarins Jörfa sem hefur verið í byggð a.m.k. síðan á 16. öld. Búið var að slétta yfir minjar í þeim hluta heimatúnsins sem var innan rannsóknarsvæðis. Framkvæmdasvæðið er í tveimur hlutum beggja vegna bæjarhólsins í Jörfa. Áætlaðar lóðir sneiða bæjarhól að hluta að norðan og sunnan. Að auki voru heimildir um fjárhús og heystæði innan samhliða lóða að Jörfagrund 41/43/45 og 47/49/51. Svæðið var skráð af Borgarsögusafni árið 2019. Rannsóknin 2024 miðaðist við að taka könnunarskurði á 10% af úttektarsvæðinu, samtals 800 m². Á grundvelli könnunarskurða gerði svo Minjastofnun Íslands (hér eftir MÍ) kröfu um heildaruppgröft á áður óþekktu húsi sem þar kom í ljós. Út frá kröfum MÍ voru markmið rannsóknar þessi:

1. Að meta umfang og uppsöfnun í bæjarhól (293-1) og varpa ljósi á aldur minja.
2. Að staðsetja fjárhús og heystæði (293-4), ef einhverjar leifar af þeim eru eftir undir sverði, leggja mat á umfang og aldur þeirra og ganga úr skugga um hvort eldri minjar leynist undir rústunum.
3. Að kanna hvort aðrar óþekktar minjar finnast undir sverði í heimatúni innan áætlaðra lóða og meta umfang þeirra og eðli.

Á vettvangi voru opnaðir 51 prufuskurður, samtals um 812 m². Almennt gildi að jarðlög á svæðinu voru talsvert röskuð, en óhreyfðar gjóskur (*in situ*) fundust í jöðrum heimatúns, Kötlugjóska frá um ~1500 AD, ásamt gjóskulagi sem líklega eru leifar af Landsnámsgjósku (LNL, V~877 AD). Í sléttuðum bæjarhólnum að norðan og sunnan reyndust minjar rétt undir yfirborði ágætlega varðveittar. Efst í skurðum 29-32 í hólnum komu í ljós yngstu hleðslur bæjarhúsa og móðuskulög umhverfis þau rétt undir yfirborði. Bæjarhóllinn er um 50x50 m að flatarmáli og líklega um 2-3 m á þykkt þar sem hann er þykkastur. Ekki er vitað hvort niðurgraffinn kjallari eða búr hafi verið í húsunum. Ekki er ljóst hversu lengi var búið á staðnum en í skurðunum í jöðrum bæjarhóls sáust engin ummerki um óhreyfð gjóskulög sem hægt var að nýta til aldursgreininga á mannvistarlögum. Fjárhús og heystæði 293-4 hafa líklega verið fjarlægð við sléttun um miðja 20. öld. Við uppgröftinn komu í ljós yfir hundrað gripir t.d. leirkersbrot og gler, naglar og koparþynnur, brýnisbrot, dýrabein og mikið af smiðjugjalli. Samtals voru tekin 10 sýni; 9 gjóskusýni og 1 kolasýni fyrir kolefnisaldursgreiningar. Teknar voru um 1350 ljósmyndir og gerðar hátt í 30 teikningar.

Í könnunarskurðum 19-21 kom í ljós áður óþekkt tóft í norðvesturjaðri svæðis. Minjastofnun Íslands fór fram á að tóftin yrði grafinn upp ef ætti að byggja á umræddum lóðum. Í kjölfarið var tekin ákvörðun í samvinnu við Reykjavíkurborg og Minjastofnun Íslands um að grafa upp tóftina í heild sinni í beinu framhaldi af könnunarskurðum. Opnað var um 9x9 m stórt svæði 52 og var tóftinni gefið sama númer. Tóft 52 var grafinn upp í heild sinni og allar leifar hennar fjarlægðar í kjölfarið. Við rannsóknina komu í ljós þrjú byggingarskeið I-III. Tvö eldstæði fundust sem tilheyra tveimur aðskildum byggingarskeiðum. Elsti hluti tóftarinnar (fasi I) hefur verið byggður eftir að gjóska frá Kötlu~1500 féll, þar sem skurðurinn fyrir þeim fasa hafði verið skorinn í gegnum gjóskuna. Þá sást gjóska frá Kötlu~1500 einnig í torfi tóftarinnar. Tóftin er ekki merkt inn á túnakort frá því um aldamótin 1900 og hefur líklega verið yfirgefin eða horfin fyrir þann tíma. Líklegast má telja að hún sé frá 16.-19. öld. Það sem hægt er að segja um nýtingu þessara mannvirkja á þessum stað er að þar hefur að öllum líkindum m.a. verið smiðja og grjóthlaðin kró, en líklega hafa hlutverkin verið fleiri.

Könnunarskurðir 1-51 og svæði 52 voru opnuð með vélknúnni gröfu, en öll mannvist rannsökuð með handverkfærum af fornleifafræðingum. Allir skurðir voru grafnir niður á náttúrulegt yfirborð, fyrir utan skurði 29-32 í bæjarhól, þar sem aðeins var grafið niður á fornminjar en ekki í gegnum þær. Skurðir án minja voru fylltir aftur með gröfu eftir skráningu. Samkvæmt samkomulagi við Reykjavíkurborg var ekki sérstaklega tyrft yfir skurðina eftir að þeim var lokað. Minjar í bæjarhól voru teiknaðar og þeim lýst áður en breiddur var jarðvegsdúkur yfir þær að tilskipun MÍ og skurðurinn svo fylltur með jarðvegi. Allar leifar tóftar 52 voru grafnar í burtu við lok vettvangsrannsóknar og var skurðurinn svo fylltur aftur af jarðvegi með gröfu.

Lykilorð: Grundarhverfi á Kjalarnesi, Jörfi, hjáleiga, 16.-20. öld, framkvæmdarannsókn, könnunarskurðir, uppgröftur, smiðja, fjárhús og heystæði, óþekkt útibús.

Abstract

The City of Reykjavík plans to allocate 11 building plots in Grundahverfi at Kjalarnes, within the home field of the farm Jörfi, which has been inhabited at least since the 16th century. The home field within the study area had been levelled. The construction area is in two parts, and between them is the core of the farm mound at Jörfi, which was deliberately excluded. Planned plots, however, partially cut the farm mound to the north and south. In addition, there were records of a sheep house and a hay store within the parallel plots of Jörfagrund 41/43/45 and 47/49/51. The area was surveyed by the Reykjavík City Museum in 2019. The Icelandic Cultural Heritage Agency (MÍ) requested a survey of archaeological remains in the area due to the planned construction, but the requirements were later updated and the research in 2024 was based on an exploratory excavation of 10% of the construction site, a total of 800 m². Based on exploratory excavations, MÍ made a demand for a complete excavation of a house ruin that was discovered (ruin 52; see below). The objectives of this study were to:

1. Assess the extent and accumulation at the farm mound (293-1) and shed light on the age of the archaeological sites.
2. Locate the sheep house & hay store (293-4), ascertain if remnants could be found, their extent & age.
3. Investigate whether other unknown archaeological remains could be found below the surface within the construction area and assess their extent and nature.

At the construction site, 51 test trenches were opened, totalling about 812 m². In general, the natural soil profile was quite disturbed within the area, but two tephra layers were found in situ at its north and south edges. It is believed that these are the Katla 1500 tephra and possibly the Landnám tephra (LNL, V~877 AD) and, but that diagnosis awaits confirmation. In trenches 29-32 in the farm mound, the youngest building remains and substantial layers of peat ash surrounding them were revealed just below the surface and are well preserved. The farm mound is about 50x50 m in size and probably about 2-3 m thick where it is the thickest. Duration of habitation at the Jörfi farm is unclear.

The sheep house and hay store seem to have been removed during leveling, probably in the middle of the 20th century. However, vague traces were found that confirmed their location. Systematic test trenches revealed clear signs of one previously unknown building remains in interconnected trenches 19-21 in the northwestern part of the home field. At the request of MÍ, a larger area 52 (9x9 m) was opened at the intersection of the three ditches and the ruin was fully excavated. It was split into three separate phases, all younger than 1500 AD. It has probably played more than one role during its lifetime, e.g. as a forge, a working shed and an animal shelter.

Keywords: Grundarhverfi at Kjalarnes, Jörfi farm, 16th-20th century, excavation, test trenches, sheep house, hay store, smithy, building remains

1. Inngangur

1.1. Framkvæmdaverkefnið í Jörfa

Í sumarbyrjun ársins 2024 höfðu forsvarsmenn skrifstofu framkvæmda og viðhalds hjá umhverfis- og skipulagssviði Reykjavíkurborgar samband við Fornleifastofnun Íslands í tengslum við fyrirhugaða uppbyggingu á íbúabyggð í Grundarhverfi á Kjalarnesi. Um miðjan febrúar sama ár fór Minjastofnun Íslands (MÍ) fram á að grafa þyrfti könnunarskurði á framkvæmdasvæðinu til að kanna eðli og umfang minja sem þar væri að finna. Umrætt framkvæmdasvæði er í heimatúni hjáleigunnar Jörfa og munu áform Reykjavíkurborgar hafa mikil áhrif á minjar og umhverfi bæjarstæðisins í Jörfa¹. Verkið hófst 22. júlí 2024 og var vettvangsvinnu lokið 6. september sama ár.

Grafnir voru alls 51 könnunarskurður með vélgröfu undir eftirliti fornleifafræðings og þeir svo hreinsaðir með handverkfærum og skráðir með uppmælingum, teikningum og ljósmyndum. Farið er stuttlega yfir sögu byggðar í Jörfa og helstu markmið rannsóknarinnar í kafla 1.2 og aðferðafræði í kafla tvö. Helstu upplýsingar sem fengust úr könnunarskurðunum eru svo teknar saman í kafla þrjú. Við rannsóknina voru m.a. teknir fjórir könnunarskurðir (skurðir 29-32) í bæjarhól Jörfa og í heimatúni fannst áður óþekkt mannvirki (tóft 52) sem MÍ fór fram á að grafin yrði fram að fullu². Almennit yfirlit og umfjöllun um minjasvæðin fjögur, heimatún og fjárhús, minjar í bæjarhól og uppgröft tóftar 52, eru settar fram í kafla fjögur. Helstu niðurstöður rannsóknarinnar eru svo teknar saman í fimmta og síðasta kafla.

Alls unnu sjö fornleifafræðingar við rannsóknina, Sólveig G. Beck (leyfishafi), Stefán Ólafsson, Guðrún Alda Gísladóttir, Brynja Árnadóttir, Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir, Lovísa Jónsdóttir og Eva Bryndís Ágústsdóttir. Sólveig G. Beck hafði yfirumsjón með grefti könnunaskurða og almennri vettvangsvinnu, og Stefán Ólafsson hafði yfirumsjón með uppgrefti á tóft 52. Sólveig G. Beck og Stefán Ólafsson sáu um helstu úrvinnslu, skýrsluskrif og kortagerð. Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir sá um almennan frágang á gripum og forgreiningu dýrabeina. Guðrún Alda Gísladóttir og Sólveig G. Beck sáu um almenna gripagreiningu. Gavin M. Lucas greindi leir- og glergrip sem aðallega fundust í bæjarhól.

Sérstakar þakkir fær Gunnar Sverrisson sem sá um alla gröfuvinnu, útvegaði vinnuskúr og sá um uppsetningu á varnargirðingu umhverfis rannsóknarsvæðið. Einnig fær fjölskyldan að Jörfagrund 9 kærar þakkir fyrir veittan aðgang að rafmagni fyrir vinnuskúr. Allur kostnaður við rannsóknina var greiddur af Reykjavíkurborg.

¹ Minjastofnun Íslands, 2024a og 2024b.

² Sbr. tölvupóstsamskipti 13.ágúst 2024 milli Sigurðar Bergsteinssonar á Minjastofnun Íslands, Sólveigar G. Beck og Elínar Hreiðarsdóttur á Fornleifastofnun Íslands, og Oddrúnar Helgu Ólafsdóttur, Reykjavíkurborg.

Mynd 1. Afmörkun framkvæmdasvæðisins (bláir flákar) í heimatúni Jörfa í Grundarhverfi á Kjalarnesi árið 2024. Svæðið er samtals rétt rúmlega 1 ha að flatarmáli. Loftmynd: Loftmyndir ehf.

1.2. Saga og fyrri rannsóknir í Jörfa

Í byggðasögu Kjalnesinga segir m.a.: “Land átti jörðin [Jörfi] vestan frá Jörfalæk, en að austan voru mörkin um Klébergslæk. Af ofan réð skurður. Þurrir bakkar voru með sjónum. Þar í víkinni var mikið mótak, m.a. fjörumór.”³ Ekki er ljóst hvort landamerki Jörfa hafa alltaf verið eins, en býlið Jörfi er fyrst nefnt í rituðum heimildum í fógætareikningum um árið 1552⁴, og um aldamótin 1700 er Jörfi metinn sem 7½ hundraðshluti úr jörðinni Hofi⁵. Jörðin er ekki skýrt skráð í heimildum með öruggum hætti sem sérstök hjáleiga eða afbýli frá Hofi fyrr en í byrjun 18. aldar⁶ en í Jarðabók Árna og Páls er Jörfi (Jorfe) metinn á 8 hndr og sagður í eigu Sigurðar Magnússonar lögréttumanns í Ferju.⁷ Nafn bæjarins er skráð einna fyrst í varðveittum sóknarmanntölum Kjalarnesþings árið 1758 (Jörve)⁸ og er nafnið skráð á ýmsan hátt í manntölum frá 18. og 19. öld, t.d. Jörve, Jörfe, Jörvi og Jörfi. Í dönsku þýðir orðið mól eða grús, melur, sandbakki og/eða langt melholt⁹. Í kirkju- og húsvitjunarbókum og manntölum eftir 1700 virðist byggð í Jörfa vera nokkuð samfelld og lifðu bændur í Kjósarsýslu bæði á landbúnaði og fiskveiðum. Í Jarðabók Árna og Páls er einungis nefnd vertíð frá byrjun febrúar og fram í miðjan maí frá Hofi og hjáleigum, en í öðrum seinni tíma heimildum var útræði frá Jörfa vetur, vor og haust, oft við erfiðar aðstæður¹⁰. Oftast var þar einbýli¹¹ (um 6-10 manns í heimili), en um og eftir 1870 var þar þó tvíbýli¹² í nokkur ár.

Við gerð jarðamats um miðja 19. öld var Jörfi skráður sem afbýli frá Hofi og metinn á 7-9 hundruð.¹³ Eftir miðja 19. öld¹⁴ drapst svo til allur búfénaður að Jörfa í fjárkláðanum svo hugsanlega hafa fiskveiðar orðið meginatvinnan um tíma eða þar til hægt var að endurnýja bústofninn. Tún og engjar í Jörfa voru sögð lítil á þessum tíma¹⁵ (mynd 2) en þegar túnakort og fasteignamat bæjarins voru skráð árið 1916 (mynd 3) mældust tún um 3 teigar, og þar af var tæpur 1 teigur þá þegar sléttður. Aðrir hlutar túns voru sagðir sléttir af náttúrunnar hendi. Í fasteignamati voru einnig skráðar útslægjur í nálægum mýrum, nægt mótak og vatnsból bæjarins var sagt í Jörfalæknum fast vestan við bæjarhólinn.¹⁶ Byggð í Jörfa hefur þó verið stopul því að á þessum

³ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 222.

⁴ DI XII, bls. 396.

⁵ *Alþingisbækur Íslands* 9, 1697-1710, bls. 590.

⁶ Björn Lárusson 1967, bls. 132; *Manntal á Íslandi árið 1703*, 1924, bls. 35.

⁷ JAM VIII, bls. 355-357.

⁸ *Sóknarmanntal Kjalarnesþings 1758*, opna 6. Vefsja Kirkjubóka. Þjóðskjalasafn Íslands, Reykjavík.

⁹ Finnur Jónsson 1856, bls. 490; Jónas Jónasson 1896, bls. 402; Sigfús Blöndal 1920-1922, bls. 415.

¹⁰ JAM VIII, bls. 359; *Sýslulýsingar 1744-1749*, 105-106; *Jarðamat Gullbringu- og Kjósarsýslu 1849*, opna 6v.

¹¹ *Manntal á Íslandi árið 1703*, 1924, bls. 35.

¹² *Húsvitjunarbók Kjalarnesþings 1863-1879*, opna 58. Vefsja kirkjubóka, Þjóðskjalasafn Íslands, Reykjavík.

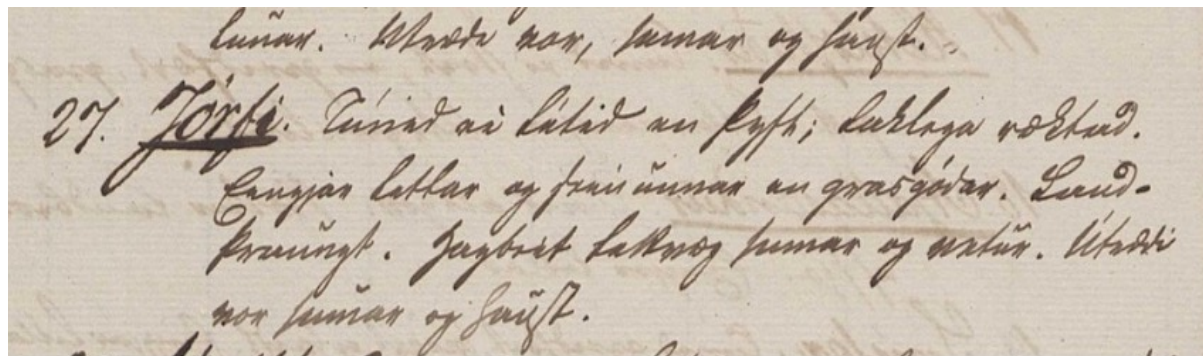
¹³ *Jarðatal Johnsens* 1847, bls. 98; *Jarðamat Gullbringu- og Kjósarsýslu 1849*, opna 6v og 35v. *Skýrslur um landshagi á Íslandi* 1858, bls. 666; *Frumvarp til nýrrar jarðabókar fyrir Ísland 1861*, bls. 78.

¹⁴ *Þjóðólfur* 5.-6. tbl., 1869, bls. 18; Jónas Jónsson 2013, bls. 31-32.

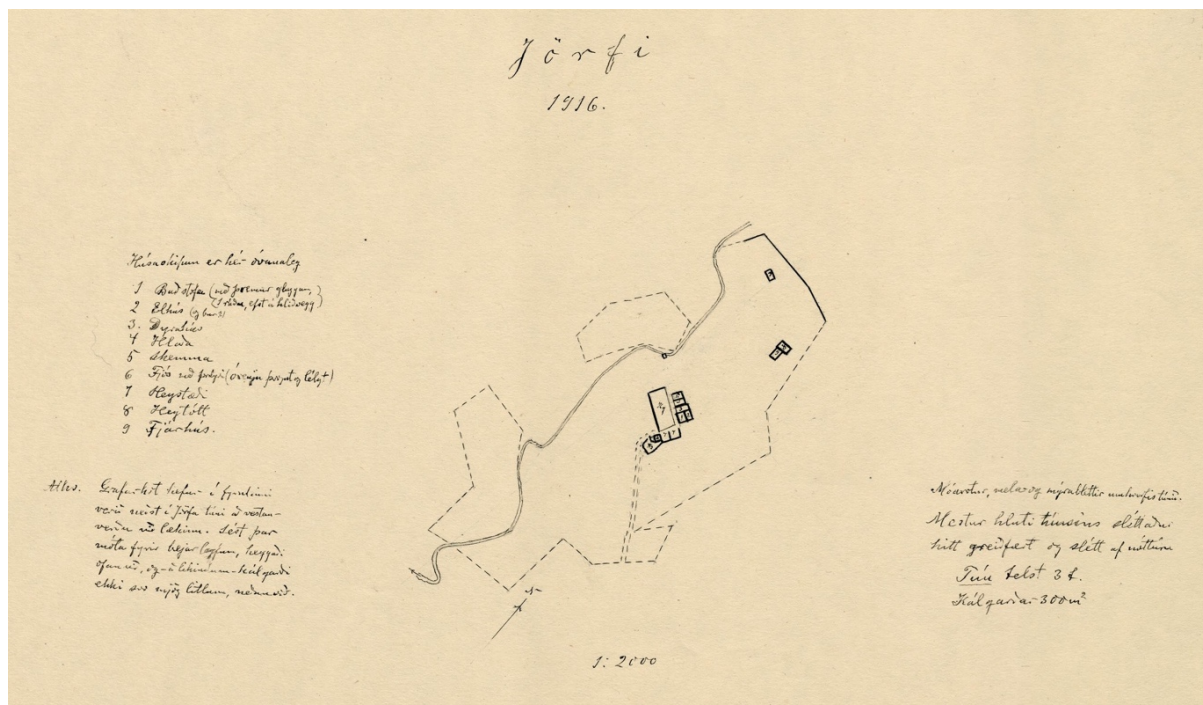
¹⁵ *Jarðamat Gullbringu- og Kjósarsýslu 1849*, opna 6v.

¹⁶ *Fasteignamat 1916-1918*, bls. 61.

tíma var jörðin skráð sem eyðibýli þó landið væri enn nýtt bæði af eiganda Jörfa og Hofsbónda. Árið 1918 var jörðin að mestu orðin eign Hofsbóndans. Eftir það er jörðin metin sem eyðibýli frá Hofi.¹⁷ Samkvæmt byggðasögu Kjalnesinga var Jörfi aftur kominn í ábúð eftir 1943¹⁸. Þá hófst jarðrækt á svæðinu á ný og ný hús reist utan gamla heimatúnsins, nokkuð ofan og norðan við gamla bæjarhólinn.¹⁹

Mynd 2. Skráning Jörfa í Jarðamati Kjalarneshrepps í Gullbringu- og Kjósarsýslu árið 1849. „Túnið er lítið en þýft; laklega ræktað. Engjar litlar og sein unnar en grasgötur. Land þraungt. Hagbeit lakleg sumrar og vetrar. Útræði vor, sumar og haust.“

Mynd 3. Túnakort Jörfa gefur innsýn inn í stærð heimatúns og uppistandandi húsakost í heimatúni í byrjun 20. aldar.

¹⁷ Fasteignamat 1916-1918, bls. 61 og 172. Sjá einnig Landamerkjabréf fyrir Hof á Kjalarnesi frá árinu 1922 þar sem Hjálmar Hjálmarsson er skráður eigandi bæði Hofsbónda og Jörfa. Landamerkjabók Gullbringu og Kjósarsýslu, nr. 37.

¹⁸ Þorsteinn Jónsson, 1998, bls. 222.

¹⁹ Jónas Magnússon 1969, bls. 12.

Þegar heimatúnið var skráð af Minjasafni Reykjavíkur árið 2003²⁰ sáust engar af fyrirnefndum minjum á yfirborði. Fyrir utan þau hús og kálgarða sem áður voru þekkt á bæjarhólnum (skráður undir nr. 293-1) voru einnig þekkt tvö útihús í heimatúni (293-4 og 5). Ekki er ljóst hvenær þau voru sléttuð, en út frá lýsingum í fasteignamatinu 1916 voru flest húsin þá þegar farin að láta nokkuð á sjá. Ekki er ólíklegt að túnið hafi verið sléttað frekar eftir að jörðin byggðist aftur upp úr miðri 20. öld. Jörðin var aftur deiliskráð árið 2019²¹ vegna framkvæmdaáætlunar Reykjavíkurborgar í Grundarhverfi, og var þá gamli bæjarhóllinn sem og aðrar minjar á svæðinu mældar upp á nákvæmari hátt, en engar ítarlegri fornleifarannsóknir hafa áður verið gerðar á þessu svæði. Út frá þessum skráningum gerði Minjastofnun Íslands kröfu um ítarlegri rannsókn á gerð og umfangi minja innan heimatúns á þessu svæði²² og miðaðist hún við að taka könnunarskurði á 10% af úttektarsvæðinu, samtals 800 m². Markmið rannsóknarinnar voru þessi:

1. Að meta umfang og uppsöfnun í bæjarhól (293-1) Jörfa og varpa ljósi á aldur minja.
2. Að staðsetja fjárhús og heystæði (293-4), ef einhverjar minjar væru enn til staðar undir sverði, leggja mat á umfang og aldur þeirra og kanna hvort eldri minjar leynist undir rústunum.
3. Að kanna hvort aðrar óþekktar minjar finnist undir sverði í heimatúni innan áætlaðra lóða og meta umfang þeirra, eðli og aldur.

²⁰ Anna Lís Guðmundsdóttir og Sólborg Pálsdóttir, 2003.

²¹ Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lís Guðmundsdóttir, 2019; Elín Ósk Hreiðarsdóttir, 2019.

²² Minjastofnun Íslands 2024a og 2024b.

2. Aðferðafræði

2.1. Uppgröftur

Uppgröftur og skráning mannvistarlaganna fylgdi svokallaðri einingaaðferð (e. single context recording), sem lýst er í uppgrafthandbók Fornleifastofnunar Íslands.²³ Hún felur í sér að hugsað er um hvert mannvistarlag (t.d. jarðlag, holu, grof, eða byggingahluta) á minjasvæði sem einstakan atburð (einingu) í uppbyggingu þess. Hver eining er skráð, teiknuð, hæðarmæld og ljósmynduð og fær hún númer í hlaupandi númerakerfi sem er einstakt innan þess rannsóknarsvæðis sem unnið er á. Þannig er t.d. eitt númerakerfi sem heldur utan um jarðlog og mannvirki sem hafa verið grafinn upp í þessari rannsókn. Allar uppmælingar í Jörfa voru framkvæmdar með *Trimble DA2-BT2 GNSS* mælitæki. Á meðan á uppgrefti stendur eru einingarnar færðar jafnóðum inn í flæðirit (e. Harris Matrix), sem heldur utan um aldursröð þeirra sem og annað samhengi þeirra á milli. Gerir flæðiritið, þeim sem grefur, kleift að halda góðri yfirsýn yfir uppbyggingu þess minjasvæðis sem unnið er á. Oft getur verið flókið að ráða í samhengi á milli mannvistarlaganna og því eru einingar sem þykja eiga saman á einhvern hátt, eins t.d. þær sem taldar eru tilheyra sama notkunarskeiði, settar saman í hóp sem fær númer úr sömu röð og einingarnar sjálfar. Þegar kemur síðan að því að lýsa niðurstöðum uppgrafthar í rituðu máli er vísað í númer eininga og hópa þar sem það á við. Í þessari rannsókn voru einkum grafnir könnunarskurðir. Þeir voru grafnir með vélgröfu undir eftirliti fornleifafræðings, og einungis stoppað þegar veglegar minjar komu í ljós, annars var grafið niður á náttúruleg jarðlög. Jarðlög í skurðunum voru skráð með sniðteikningum og ljósmyndum. Í mörgum tilvikum var enga mannvist að finna í skurðum, þá var teiknaður 1 m af sniði til að sýna almenna jarðlagamyndun og -rask eftir atvikum.

2.2. Gripir og sýni

Gripir og sýni sem finnast við uppgreft eru einnig mikilvægur gagnaflokkur þar sem þau geta m.a. gefið góðar vísbendingar um aldur og eða hlutverk mannvistarlaganna og/eða bygginga. Eru þau öll númeruð í hlaupandi númerakerfi, í gripaskrá og sýnaskrá. Ekki finnast allir gripir í samhengi, þar sem sumir koma fram við hreinsun á uppgraftharssvæði en þegar vitað er úr hvaða mannvistarlögum gripir koma og hvar sýni eru tekin, eru eininganúmer mannvistarlaganna hengd við gripa- og sýnanúmerin og fylgja eininganúmerin bæði gripum og sýnum gegnum allt úrvinnsluferlið.²⁴

²³ Lucas, 2003.

²⁴ Lucas, 2003.

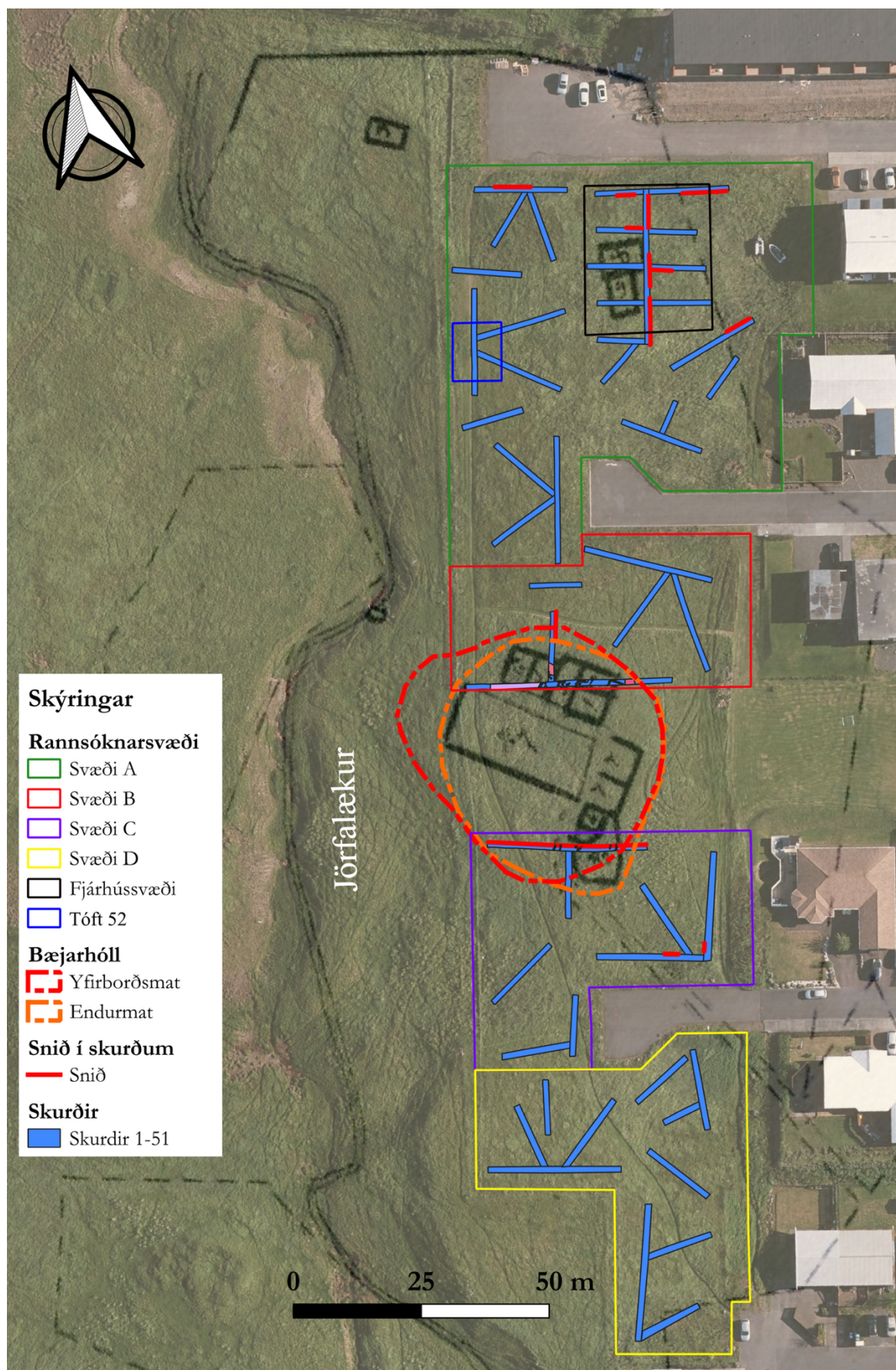
3. Könnunarskurðir í Jörfa: Svæði A-D

Framkvæmdasvæðið sem er í heimatúni Jörfa er í vestanverðu Grundarhverfi. Það er tvískipt og er það afmarkað í vestri af girðingu meðfram austurbakka Jörfalækjar, í norðri af malbikuðum vegi og bílastæði við Jörfagrund 54, í austri af íbúðarhúsum Grundarhverfis og í suðri af Búagrund 17. Rannsóknarsvæðið um 240 m á lengd norður-suður og á bilinu 30 til rúmlega 70 m á breidd, eða samtals um 1,1 ha. Til að einfalda úrvinnslu og umfjöllun var rannsóknarsvæðinu skipt upp í fjóra hluta, svæði A-D (mynd 4). Áður en rannsóknin hófst síðsumars 2024 voru þekktir þrír minjastaðir innan heimatúns á umræddu svæði samkvæmt túnakorti frá byrjun 20. aldar, sjálfur bæjarhóllinn (293-1) og bæjarhús, heimreið til norðvesturs heim að bæ (293-9) og fjárhús og heygarður (293-4), sem voru sléttuð út, um eða eftir miðja 20. öld.

Innan svæða A-D voru grafnir 51 þrúfuskurður (nr. 1-51) í túninu (mynd 5) og þrettán snið teiknuð. Fjallað verður um skurðina og eðli sniða eftir staðsetningu þeirra frá norðri til suðurs, og tengslum þeirra á milli. Í þeim skurðum þar sem fundust engar umfangsmiklar mannvistarleifar voru teiknuð einföld 0,5-1 m breið jarðvegssnið. Farið verður yfir helstu niðurstöður jarðvegssniða í heimatúni í kafla 4.1. Nákvæm staðsetning skurða var ákveðin á vettvangi og miðaði að því kanna sérstaklega þau svæði þar sem fornleifaskráning benti til að líklegast væri minjar að finna. Reynt var að tryggja jafna dreifingu á skurðum yfir allt framkvæmdasvæðið, eins og uppistandandi mannvirki og nútíma lagnaskurðir leyfðu, til að kanna hvort á svæðinu leyndust minjar sem ekki þekktust þegar í heimildum (sjá lista yfir skurði í viðauka I aftast í skýrslu).

Staðsetningar áður þekktra minjastaða má sjá á mynd 6. Þar er túnakort heimatúnsins í Jörfa frá því um 1920 fellt yfir nýlega loftmynd (til vinstri) sem og loftmynd frá miðri 20. öld (til hægri). Hægt var að greina ummerki eftir fjárhúsin og heygarðinn (svartur kassi) innan svæðis A á eldri loftmynd, en nákvæm staðsetning þeirra var óljós á yfirborði í byrjun verkefnis. Útihúsin reyndust að mestu leyti horfin en almenn umfjöllun um skurði 1-11 sem teknir voru á svæðinu er í kafla 3 og stutt samantekt um leifar útihúsanna finnast einnig í kafla 4.3.

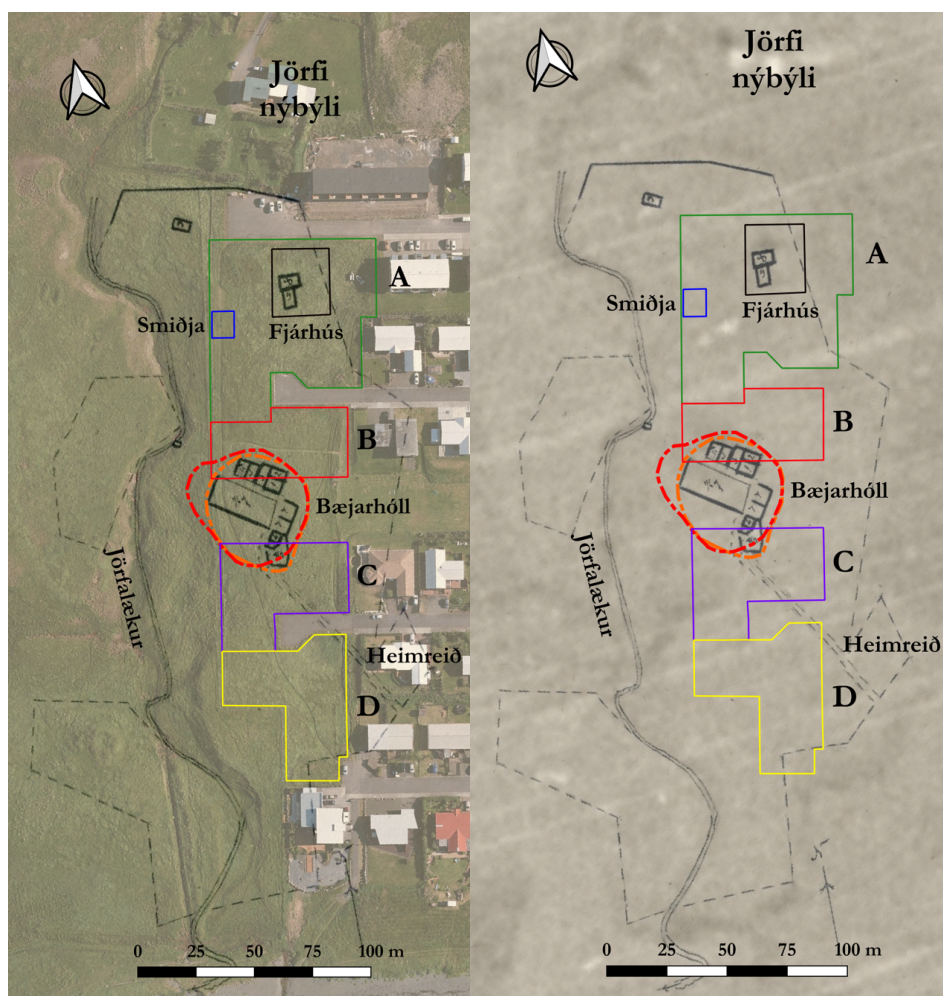
Bæjarhóllinn er að stórum hluta utan rannsóknasvæðis þar sem Reykjavíkurborg hafði ákveðið að afmarka ekki lóðir á sjálfum háhólnum. Svæði A og B voru norðan við bæjarhólinn og svæði C og D voru sunnan hans – en svæði B og C ná þó bæði inn fyrir mörk hólans. Áður en uppgröftur hófst voru líklegar útlínur hans mældar upp á yfirborði (rauð útlína) en eftir uppgröftinn voru mörk hans gróflega endurmetin (appelsínugul útlína; mynd 6). Minjar í bæjarhólnum eru ágætlega varðveittar þrátt fyrir túnasléttun og komu í ljós grunnt undir sverði um leið og gróðurhula var

Mynd 4. Framkvæmdasvæðinu var deilt upp í svæði A-D og fellt yfir túnakort Jörfa frá því um 1920. Í þessari umfjöllun er fjallað um hvert svæði fyrir sig. Teiknuð snið þar sem greina mátti fornleifar eru merkt inn sem þýkkar rauðbleikar línur.

Mynd 5. Drónamynd af skurðum 1-51 sem tekin var eftir að allir skurðir voru grafnir. Drónamynd tók Eva Bryndís Ágústsdóttir og horft er til suðurs. Jörfalækur rennir til suðurs niður í sjó til hægri á myndinni.

Mynd 6. Á þessari mynd er túna kort Jörfa frá um 1920 fellt yfir nýlega loftmynd til vinstri og loftmynd frá miðri 20. öld til hægri, þar sem sjá má eldri bæinn og fleiri minjar í túni fyrir sléttun svæðisins. Nýrst er núverandi staðsetning Jörfa eftir að bærin var fluttur á seinni hluta 20. aldar. Á myndinni má einnig sjá mörk bæjarhóls út frá gögnum sem safnað var á svæðinu í þessari rannsókn (brotalínur). Loftmyndir: Landmælingar Íslands og Loftmyndir ehf.

fjarlægð. Umfangi minja í bæjarhól innan rannsóknarsvæðanna verður lýst lauslega hér að neðan í prufuskurðum nr. 29-32, og nákvæmari umfjöllun um þessar minjar má finna í kafla 4.2.

Í skurðum nr. 19-21 á svæði A fundust svo leifar af áður óþekktu mannvirki (sjá staðsetningu ofarlega til vinstri á mynd 6, afmarkað með bláum kassa) sem fékk heitið tóft 52. Eftir að gerð könnunarskurða lauk, úrskurðaði Minjastofnun Íslands að ef að byggja ætti á umræddum reit skyldi hún grafinn upp í heild sinni og í kjölfarið var þar opnaður stærra svæði. Við rannsóknina voru öll mannvistarlög skráð og mæld upp áður en þau voru fjarlægð. Í ljós komu nokkur byggingarstig en ljóst er að byggingin, sem gerð var eftir um 1500, hefur líklega gegnt ýmsum hlutverkum m.a. verið smiðja og skemma. Nákvæma útlistun á uppgrefti tóftarinnar má finna í kafla 4.4.

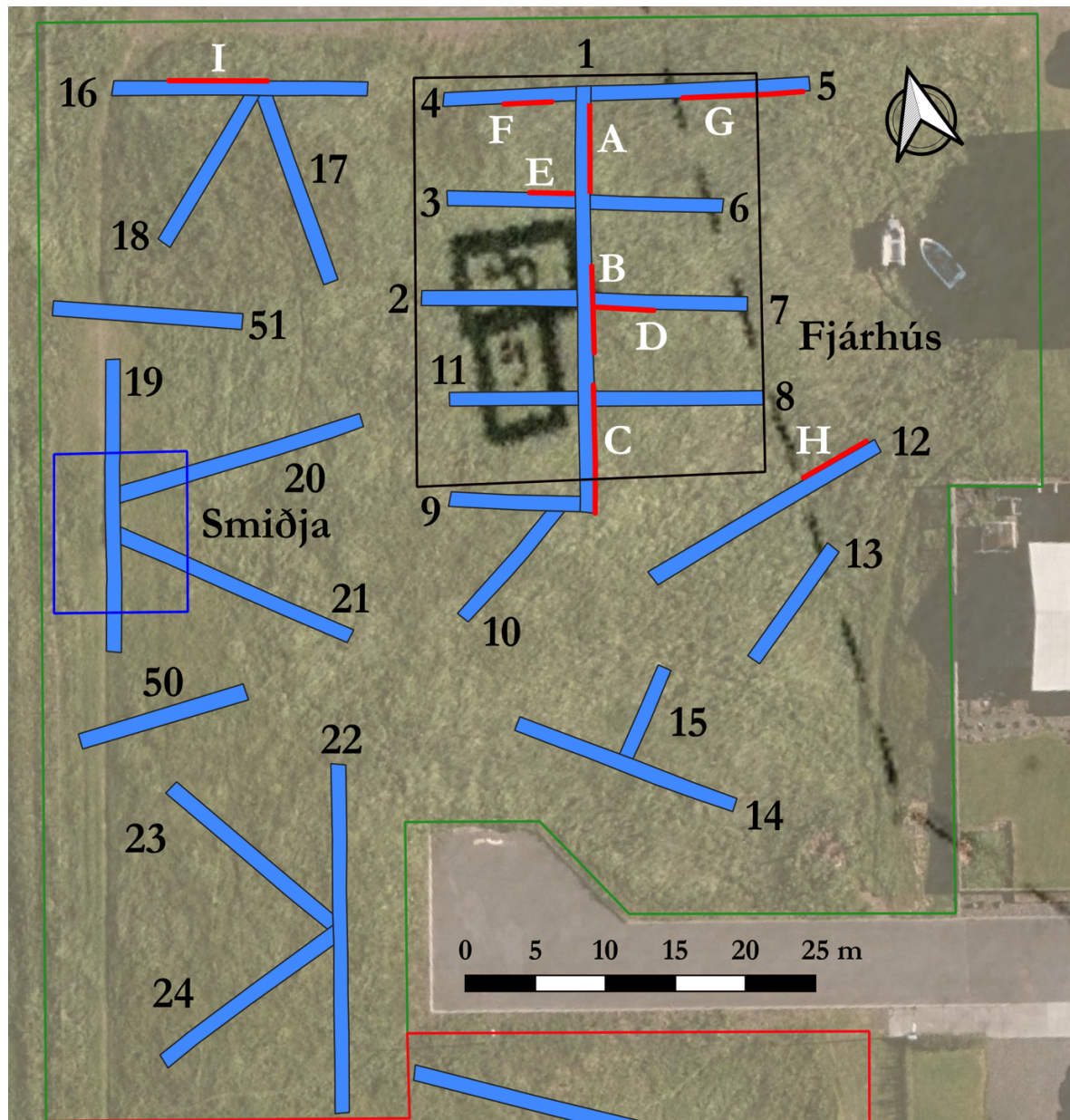
Fyrir utan ummerki um almenna túnasléttun fundust engar skýrar minjar eða mannvistarlög á svæði D.

3.1. Svæði A – Fjárhús/heygarður og tóft 52: Skurðir 1-24 og 50-51.

Svæði A (mynd 7) er nyrsti hluti gamla heimatúnsins í Jörfa, austan Jörfalækjar, og er það um 0,65 ha að stærð. Þar er sléttað, grasigróið tún í aflíðandi halla til suðurs. Svæðið er efst á mjóum urðarás sem snýr NNV-SSA og liggur í gegnum allt heimatúnið. Á þessu svæði er grunnt (0,5-1 m) niður á grófa, forsögulega blágráa jökulgrús og -urð og mjög líklegt er að af henni dragi Jörfi nafn sitt. Fast norðaustan túns var áður mýri og annað ónefnt lækjardrag, og er þar enn mjög deigt (til hægri/austan við brotalínu á túnakorti, sjá mynd 6 hægri) þó búið sé að slétta svæðið undir tún. Grafnir voru tuttugu og sex skurðir (nr. 1-24 og 50-51) á svæði A og voru þar teiknuð níu snið (mynd 7). Skurðir 50 og 51 voru grafnir nærri lokum vettvangsrannsóknar til að kanna síðustu eyðurnar á svæðinu þar sem hugsanlega gætu leynst minjar. Skurðir 1-11 voru grafnir til að reyna að staðsetja nákvæmlega leifar af fjárhúsi og heygarði (293-4; myndir 6 og 7) og er fjallað um þá í kafla 3.1.1. Fjallað er um aðra skurði á svæði A í kafla 3.1.2. Fyrir utan almenn ummerki um túnasléttun fundust engin greinileg mannvistarlög í skurðum 2, 6, 8-11, 13-15, 17-18, 23-24 eða 50-51. Í skurðum 19-21 fannst tóft 52, en megin umfjöllun um uppgröft hennar er í kafla 4.4.

Í sniði 1.1 (A, mynd 7) í skurði 1 var teiknað þversnið af djúpri, u-laga gryfju með rotnandi heyleifum í botninum, en óljóst er hvort hún tengdist hugsanlega fjárhúsunum/heygarði eða yngra umróti á svæðinu. Í sniðum 1.2-1.4 (B-C) og 7.1 (D) fundust brotakennd ummerki eftir mögulegan niðurgröft, torf og/eða hleðslugrjót sem gætu hafa tilheyrt útihúsunum, en engar leifar af gólflogum fundust, né heldur skýrar vegghleðslur. Líklegast er því að staðsetning útihúsanna hafi þarna fundist en að þeim hafi verið rutt út að mestu. Ítarlegri umfjöllun um leifar útihúsanna er að finna í kafla 4.3. Búið var að raska náttúrulegri jarðvegsmyndun á þessu svæði mikið vegna

túnræktunar og sléttunar og því fannst mjög lítið af óhreyfðum gjóskulögum innan þess. Utan túnsins í sniði 5.1 (G) í skurði 5 komu þó í ljós skýrar óhreyfðar (*in situ*) leifar af K~1500 gjóskunni sem er þar nokkuð þykk, og leifar af trjárótum sem líklega eru merki um fyrri trjágróður í mýrlendinu norðaustan túns. Óljós ummerki um K~1500 gjóskuna fundust einnig í austurhluta skurðar númer 14. Sýni voru tekin á báðum stöðum (nr. <2>, <3> og <5>).

Mynd 7. Dreifing þrífuskurða innan svæðis A. Nákvæm staðsetning fjárhúss og heygarðs (293-4) var óljós í upphafi rannsóknar vegna túnasléttunar og afmarkar svarti kassinn á myndinni það svæði sem talið var líklegasta staðsetning mannvirkjanna sem voru samföst. Fjárbúsið snéri norður-suður á meðan heygarðurinn var fast norðan við fjárhúsin og snéri austur-vestur. Tóft 52 kom svo í ljós á svæðinu sem er afmarkað með bláum kassa lengst til hægri og komu ummerki um hana aðeins í ljós þegar þrífuskurðir 19-21 voru grafnir.

3.1.1. Staðsetning og leifar fjárhúss og heygarðs í skurðum 1-11.

Skurður 1 – snið 1.1-1.4 (A-C)

Skurður 1 var um 30 m langur, um 1 m á breidd og 0,6-1,15 m á dýpt. Skurðurinn snéri gróflega norður-suður og lágu skurðir 2-11 út frá honum til austurs, vesturs og suðvesturs (mynd 7). Nyrðri endi hans var gróflega um 22 m sunnan við vesturgafli Jörfagrundar 54. Samkvæmt túnakorti frá 1916 voru tvö útihús á þessu svæði, líklega fjárhús og heygarður. Grafið var niður í óhreyfð jarðlög. Í vestur- og austursniðum skurðarins sást mannvist, en almennt var hún greinilegri í austursniðinu, og voru fjórar sniðteikningar skráðar í því sniði (1.1-1.4=A-C á mynd til 7).

Mynd 8. Hér má sjá þversnið skurða [104] og [107] í sniði 1.1 (A) efst og nyrst í könnunarskurði 1 (sjá einnig mynd 9). Neðst í botni skurðar [104] fundust leifar af svörtu lífrænu efni (neðst fyrir miðri mynd), mögulega hey, mó eða taði. Horft til austurs. Ljósmynd tók Sólveig G. Beck.

Snið 1.1 (A)

Snið 1.1 (myndir 8 og 9) var 6,1 m að lengd og var það teiknað nyrst í skurði 1 milli könnunarskurða 5 og 6 (A, mynd 7, tafla 1). Sniðið sýnir líklega óljósar leifar af botni heygarðsins sem stóð á þessu svæði. Neðst í sniði 1 voru þrjú óhreyfð jarðlög [111], [110] og [109]. Neðst þeirra var lagskipt jarðlag [111]. Efst var það dökkt og rauðgult með ógreinilegum lagskiptingum, undir því annað dökkt jarðefni mjög flekkótt og neðst var svo jökulleir, grátt leirlag með ljósum rauðgulum flekkum. Ofan á þessu jarðlagi var grængrá gjóska [110] sem gæti verið landnámsgjóska blönduð tilfoknu jarðvegsefni. Þriðja óhreyfða jarðlagið var svo dökkbrúnt jarðefni [109] sem var með

rauðgulri rönd neðst og rauðgulum flekkjum ofar. Þessi óhreyfðu lög voru skorin af tveimur skurðum; skurði [107] sunnarlega í sniðinu og skurði [104] sem var fyrir miðju sniði (myndir 8 og 9). Komið verður að skurði [104] seinna, en skurður [107] var um 10 cm djúpur og um 60 cm á breidd. Brúnir skurðarins voru nokkuð skarpar og botn flatur. Í skurði [107] og ofan á jarðlagi [109] var vindblásið jarðlag [106], dökkbrúnt og frekar einsleitt en blandað torfsneplum. Þar sem það fyllti skurð [107] má gera ráð fyrir að skurðurinn hafi verið opinn þegar jarðefnið safnaðist fyrir í honum. Ekki var hægt að greina neitt annað jarðefni í honum. Jarðlag [108] var svipað eða sambærilegt jarðlagi [106] en þau eru ásamt jarðlagi [109] skorin af skurði [104]. Skurður [104] er um 220 cm að breidd efst þar sem hann var víðastur en hann þrengdist niður og var um 40 cm að breidd neðst. Dýpt hans gæti hafa verið um 90 cm. Hann var fullur af mjög blönduðu jarðlagi [103] sem samanstóð af dökku malarefni, stálgráu malarefni, leir og hugsanlega stórum torfhnausum. Neðst í holunni var svart lífrænt efni, mögulega hey, mór eða tað. Upphaflega gæti því skurður [104] hafa verið heysgarður sem fyllt hafi verið upp í með mjög blönduðum jarðefnum eftir að hætt var að nota hann. Ofan á jarðlagi [108] var grábrúnt malarlag [105] og var fyllingarefni [103] að hluta ofan á þessu malarlagi [105] líka. Jarðlög [103], [105] og [106] voru skorin af skurði [112] sem mun vera ummerki túnasléttunar á seinni hluta 20. aldar. Ofan á jarðlagi [103] var dökkt og allt að því stálgrátt malarlag [102]. Efst í sniðinu var svo yfirborðs jarðlag [101] sem var malarblandað jarðlag með grasrót efst.

Snið 1.2 (neðri hluti B)

Snið 1.2 (myndir 9 og 11) sem var 5,3 m að lengd var teiknað sunnan við miðju í skurði 1, milli könnunarskurða 7 og 8 (neðri hluti B, mynd 7, tafla 2). Í þessu sniði sjást líklega ummerki um túnasléttun og hugsanlegar leifar af grunni mannvirkis sem stóð á þessum stað.

Neðst í sniði 1.2 var óhreyft jarðlag [127] sem einkenndist af gráum jökulruðningi með rauðgulum flekkjum. Ofan á því var annað óhreyft jarðlag [126] sem var þétt, dökkbrúnt og lagskipt. Bæði þessi jarðlög [126] og [127] virtust skorin af skurðum [124] og [130]. Skurður [124] virðist hafa verið hluti af niðurgrefti sem hefur að lágmarki verið 2,65 m að lengd og 25-45 cm að dýpt. Syðri brún hans var skörp en nyrðri skurðarmörkin sáust ekki. Botn hans hefur verið ójafn. Hér er gengið út frá því að skurður [124] hafi tengst skurði [136] sem fjallað verður um með sniði 3.1, og skurði [704] sem lýst verður í umfjöllun um skurð 7. Talið er að skurðirnir þrír séu ummerki um leifar af húsgrunni sem gefið var hópnumérið [150] til að auðvelda umfjöllun um það mannvirki (sjá nánar kafla 4.3.).

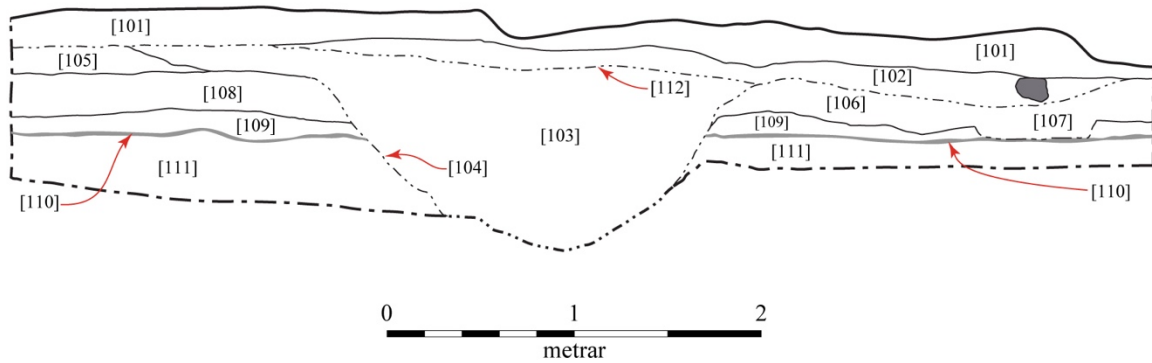
Í skurði [124] og ofan á jarðlagi [127] var hreyft malarlag [128]. Þetta malarlag var hugsanlega skorið af skurði [129] en það er þó ekki alveg öruggt vegna þess að meint skurðarmörk voru óljós.

Ásamt malarlagi [128] var í skurði [124] mjög blandað mannvistarlag [125] sem í var torf, grjótt og blandaður jarðvegur. Jarðlög [125], [126], [127] og [128] voru öll skorin af skurði [130] sem er að öllum líkindum ummerki túnasléttunnar sem gerð var á svæðinu á síðari hluta 20. aldar. Ofan á jarðlagi [125] voru tvö einsleit og millibrún jarðlög [122] og [121]. Þau voru með votti af rauðgulum og ljósgráum flekkjum og þótt þau tengdust ekki í sniðinu, voru þau mjög áþekk og gætu hafa verið tveir hlutar af sama jarðlagi. Sunnar í sniðinu og ofan á jarðlögum [127] og [126] var dökkt einsleitt jarðlag [123] með votti af rauðgulum flekkjum. Efst í sniðinu var svo yfirborðslag [131] sem var dökkbrúnt og einsleitt jarðlag með grasrót efst.

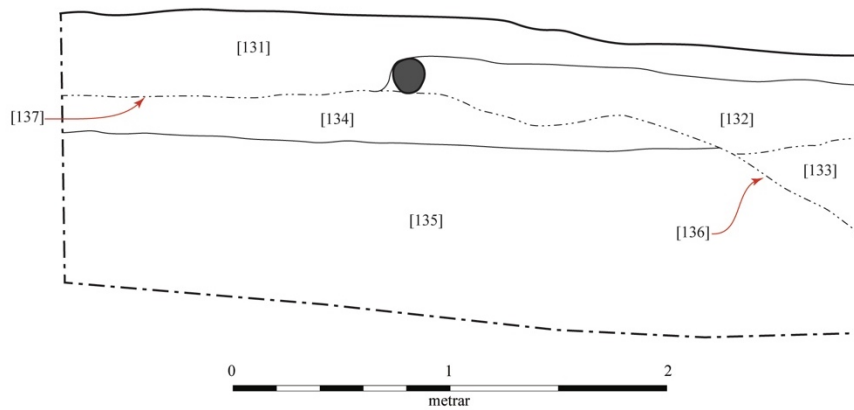
Tafla 1. Einingar í sniði 1.1 nyrst í skurði 1.

Eining	Átt	Lýsing
101	A	Yfirborðslag, malarblönduð mold og grasrót efst, brúngrátt að lit.
102	A	Dökkt malarlag, grátt, allt að því stálgrátt.
103	A	Fylling í holu [104], mjög blandað jarðlag sem samanstendur af dökku malarlagi, stálgráu malarlagi, leir og hugsanlega stórum torfhnausum. Neðst í holunni var svart, lífrænt efni, mögulega hey eða mór eða tað.
104	A	Gryfja, 2 m í breidd og 90cm á dýpt.
105	A	Grábrúnt malarlag
106	A	Dökkbrúnt, einsleitt jarðlag, blandað, jarðvegssuppsöfnun. Vottur af torfsneplum.
107	A	Grunnur skurður. 10cm djúpur og um 60cm á breidd.
108	A	Svipað eða sama og [106].
109	A	Lagskipt, óhreyft jarðlag. Efst er dökkbrúnt jarðlag með rauðgulum flekkjum en undir því er svo til óslitin rauðgul rönd.
110	A	Landnámslagið? grængrátt jarðlag sem gæti hugsanlega verið landnámslagið blandað tilfoknu jarðvegsefni.
111	A	Dökkt óhreyft og lagskipt jarðlag. Efst er það rauðgult og lagskipt, undir því dökkt og mjög flekkótt og neðst í því er grátt leirlag með ljósum rauðgulum flekkjum, jökulleir.
112	A	Skurður eftir túnasléttun frá seinni hluta 20. aldar.

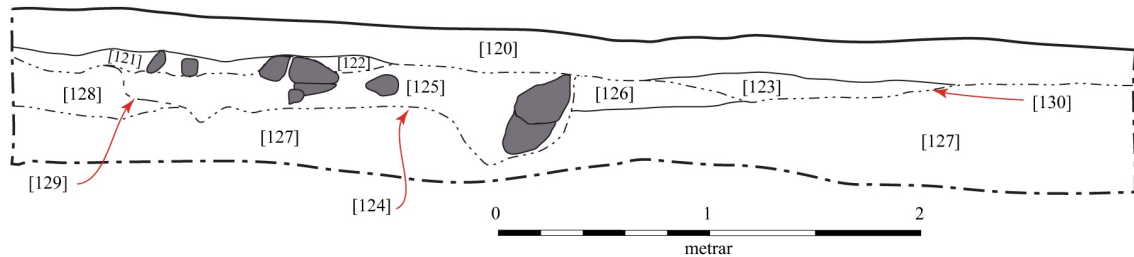
Snið 1.1 nyrst í skurði 1 (A á mynd 7)

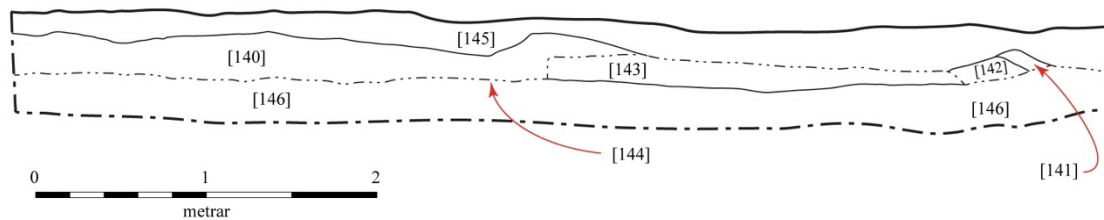
Snið 1.3 fyrir miðjum skurði 1, fast norðan skurðar 7 (B efra á mynd 7)

Snið 1.2 fyrir miðjum skurði 1, fast sunnan skurðar 7 (B neðra á mynd 7)

Snið 1.4 syðst í skurði 1, að mestu sunnan skurðar 8 (C á mynd 7)

Mynd 9. Snið 1.1-1.4 í skurði 1 frá norðri til suðurs (sjá snið A-C á mynd 7). Öll sniðin eru teiknuð í austurblið könnunarskurðarins. Teikningar gerði Stefán Ólafsson.

Tafla 2. Einingar í sniði 1.2 sunnarlega í skurði 1 milli skurða 7 og 8.

Eining	Átt	Lýsing
120	A	Yfirborð, grasrót, dökkbrúnt og einsleitt jarðlag.
121	A	Blandað jarðlag með votti af rauðgulum og ljósgráum leirkenndum flekkjum.
122	A	Sama og [121].
123	A	Dökkt og hreyft jarðlag. Vottur af rauðgulum flekkjum hér og þar, en annars einsleitt.
124	A	Stór gryfja / skurður með óreglulegum botni. Skurðurinn er grafinn niður í jökulruðninginn.
125	A	Fyllingin er mjög blönduð, alls ekki einsleitt. Í henni er torf, grjót og blandaður jarðvegur
126	A	Hugsanlega jarðlagastafla af óhreyfðum jarðlögum, lagskipt. Landnámslagið sést ekki hér, né flekkótta lagið sem sést undir því ofar í skurði 1
127	A	Óhreyfður jarðvegur. Grár jökulruðningur með rauðgulum flekkjum.
128	A	Möl blönduð jarðvegi. Hugsanlega skriðuefni.
129	A	Skurður?
130	A	Skurður eftir túnasléttun.

Mynd 10. Snið 1.3 fast norðan við skurð 7. Horft til austurs. Ljósmynd tók Stefán Ólafsson.

Mynd 11. Hugsanlegur niðurgroftur og leifar af röskuðum veggjaleifum í sniði 1.2 (B neðri hluti), sunnan skurðar 7. Horft til austurs. Ljósmynd tók Stefán Ólafsson.

Snið 1.3 (efri hluti B)

Snið 1.3 (myndir 9 og 10) var um 1,85 m að lengd og teiknað í skurði 1 fast norðan við miðjan skurðinn, milli könnunarskurðar 6 og 7 (efri hluti B, mynd 7, tafla 3). Í þessu sniði sjást líklega ummerki um túnasléttun og hugsanlegar leifar af grunni mannvirkis sem stóð á þessum stað. Hugsanlegt er að suðurhluti fjárhússins hafi staðið á þessu svæði.

Neðst í sniði 1.3 var óhreyft jarðlag [135] sem einkenndist af gráum jökulruðningi með rauðgulum flekkjum. Ofan á því var annað óhreyft jarðlag [134] sem var lagskipt, dökkbrúnt og rauðgult. Bæði þessi jarðlög [135] og [134] virtust skorin af skurðum [136] og [137]. Syðst í sniðinu var skurður [136] sem var hugsanlega norðurmörk einhverskonar niðurgraftar. Hann hefur að lágmarki verið um 55 cm að breidd og um 28 cm að dýpt. Hér er gengið út frá því að skurður [136] hafi tengst skurði [124] sem fjallað var um í umfjöllun um snið 1.2 og skurði [704] sem lýst verður í umfjöllun um skurð 7. Talið er að skurðirnir þrír séu ummerki um leifa mannvirkis sem hér er gefið hópnumérið [150] til að auðvelda umfjöllun. Í skurði [136] var hreyft moldarblandað malarlag [133] og var það áþekkt jarðlagi [128] í sniði 1.2. Jarðlög [133] og [134] voru skorin af skurði [137] sem mun vera ummerki túnasléttunar frá síðari hluta 20. aldar, þegar úti- og bæjarhús jarðarinnar voru sléttuð. Einnig vantaði í sniðið hluta af þeirri jarðlagasyrpu sem sást í sniði 1.1, jarðlög sem lágu til að mynda umhverfis gjósku sem gæti verið landnámslagið (V~877 AD). Ofan á jarðlagi [133] og jarðlagi [134] var dökkbrúnt blandað jarðlag [132] sem var með ljósgráum og rauðbrúnum flekkjum. Nokkuð var um smátt grjót í því líka. Efst var svo yfirborðslag [131] sem var dökkbrúnt og einsleitt jarðlag með grasrót efst.

Tafla 3. Einingar í sniði 1.3 (B) í skurði 1, milli skurða 6 og 7.

Eining	Átt	Lýsing
131	A	Yfirborð, grasrót og malarblönduð mold, brúngrátt á lit.
132	A	Blandað jarðlag með votti af rauðgulum og ljósgráum leirkenndum flekkjum.
133	A	Hreyfð mól svipuð og í [128].
134	A	Lagskiptur óhreyfður jarðvegur, dökkbrúnn og rauðgulur.
135	A	Óhreyfður jarðvegur. Grár jökulruðingur með rauðgulum flekkjum, sama og [127]
136	A	Vottur fyrir niðurgrefti þar sem óhreyfð jarðlög vantar.
137	A	Skurður eftir túnasléttun á 20. öld.

Mynd 12. Hluti sniðs 1.4 þar sem einingar [140] og [143] mælast. Horft til austurs. Ljósmynd tók Stefán Ólafsson.

Snið 1.4 (C)

Snið 1.4 (myndir 9 og 12) sem var 6,45 m að lengd var teiknað syðst í skurði 1, fast norðan og sunnan við skurð 8 (C, mynd 7, tafla 4). Lítið er hægt að sjá í þessu sniði annað en umbylt jarðlög og leifar af túnasléttun.

Neðst í því var óhreyft jarðlag [146] sem var grár jökulruðningur með rauðgulum flekkjum. Það var sambærilegt og jarðlag [127] í sniði 1.2. Ofan á því var flekkótt jarðlag [143] sem var mjög dökkt og virtist óhreyft. Jarðlag [143] var skorið af þremur skurðum; [144], [145] og [147]. Jarðlag [143] var skorið endilangt af skurði [144] sem sást út frá því að í sniðið vantaði hluta af hinni finlagskiptu jarðlagasyrpu sem sást í sniði 1.1. Að norðanverðu var það, ásamt jarðlagi [146], skorið af grunnnum niðurgrefti [147] og að sunnanverðu voru sömu jarðlög skorin af öðrum grunnnum niðurgrefti [145]. Ekki var hægt að útiloka að skurðir [144], [145] og [147] gætu verið einn atburður en um það var ekki hægt að dæma út frá sniðinu. Skurður [147] var um 13 cm djúpur og náði hann

út allt sniðið til norðurs. Nyrðri skurðarmörk hans sást ekki í sniðinu. Botninn var til þess að gera flatúr. Bæði efri og neðri brún niðurgrafter [147] voru skarpar og hlið skurðar svo til lóðrétt. Syðst í skurðinum var niðurgröftur [145]. Skurður [145] lá einnig út úr sniðinu til suðurs og sáust syðri mörk hans ekki í sniðinu. Efri og neðri brún niðurgrafter [145] voru frekar skarpar, um 45° halli var á hlið hans og botninn ójafn. Í skurði [147] og ofan á jarðlagi [146] var brúgrátt malarlag [140] en í skurði [145] var hreyft jarðlag [142] sem var greinilega sama jarðefni og var í jarðlagi [143]. Ofan á jarðlagi [142] var blandað moldarlag [141]. Efst í sniðinu var svo yfirborðs jarðlag [101] sem samanstóð af malarblandaðri mold og grasrót.

Tafla 4. Einingar í sniði 1.4 (C) í skurði 1, fast norðan og sunnan við skurð 8.

Eining	Átt	Lýsing
140	A	Hreyfð möl, brúgrátt malarlag.
141	A	Moldarlag blandað möl.
142	A	Jarðefni úr [0143], en allt hreyft.
143	A	Flekkótt, mjög dökkt einsleitt jarðlag, sem virðist vera náttúrulegt.
144	A	Skurður, náttúruleg jarðlög hafa verið fjarlægð.
145	A	Yfirborð sama og [101]
146	A	Óhreyfður jarðvegur. Grár jökulruðingur með rauðgulum flekkjum, sama og [127]

Skurðir 4 og 5

Skurðir 4 og 5 (myndir 13 og 14) voru teknir efst og nyrst á svæðinu þar sem heygardur á að hafa staðið austur-vestur. Báðir skurðir voru grafnir niður í óhreyfðan blágráan leirrikan jökulruðning. Vesturendi götunnar við Jörfagrund var innan við 5 m til norðurs frá báðum skurðum. Þeir mynduðu beina línu og láu gróflega til vesturs (Sk4) og austurs (Sk5) út frá norðurenda skurðar 1. Skurður 4 var um 9,5 m á lengd, 1 m á breidd og um 0,8 m á dýpt á meðan skurður 5 var 15,5 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,8 m á dýpt. Teiknuð voru snið í báðum skurðum, 4.1 og 5.1 (snið F og G á mynd 7), og má sjá teikningar af þeim á mynd 15. Lýsingar á einingum í sniðum skurðanna tveggja finnast í töflum 5 og 6.

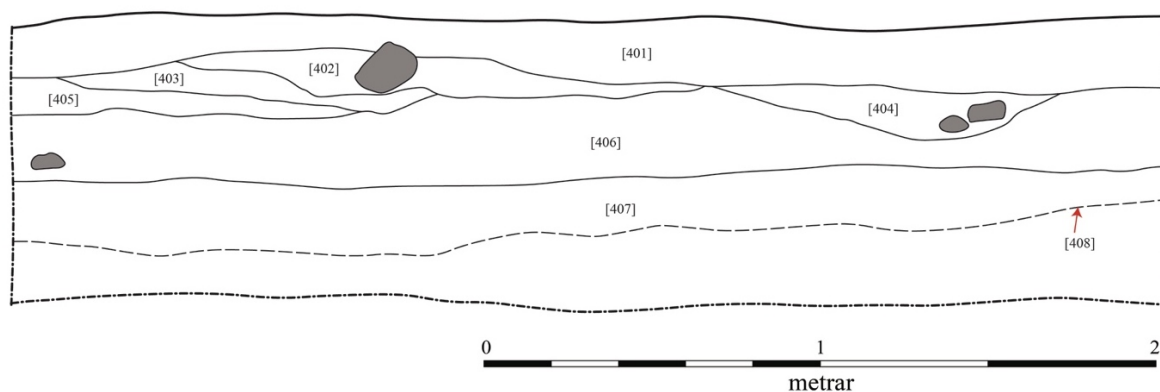
Ekki var hægt að sjá nein skýr ummerki eða leifar af útihúsunum í skurðunum tveimur. Í skurði 4 til vesturs (mynd 13) var efsti hluti jarðvegsbunkans gróf og blönduð upphleðsla af náttúrulegum brúnum og rauðbrúnum jarðvegi, svartri K~1500 gjósku og grárri grús (einingar [401-404]). Engin skýr ummerki um óhreyfða K~1500 gjósku sáust neðar í sniðinu og hefur hún á einhverjum tímápunkti líklega blandast saman við jarðveginn. Þessi lög hafa líklega myndast við umrót og

sléttun í túni og framkvæmdir á svæðinu við vegagerð og uppbyggingu íbúabyggðar í Grundahverfi. Jarðlag [406] þar fyrir neðan er þykkt lag af ljósbrúnni finni mold sem líklega hefur myndast við blöndun náttúrulegs jarðvegs við eldri plægingu og túnræktun og situr hún ofan á finlagskiptum náttúrulegum mýrarjarðvegi [407] sem inniheldur líklegt gjóskulag, líklega landnámslagið (V~877 AD).

Skurður 5 var grafinn í austurjaðri heimatúns til austurs út í mýri sem var áður rétt utan túns. Til austurs í skurðinum er yfirborðslag einnig mjög hreyft og gróf blanda (einingar [501-502/509-510/521-523]) af grús, jarðvegi og gjósku sem myndast hefur verið við framkvæmdir og túnasléttun á 20. öld. Eftir því sem austar dregur þykkar þetta lag og í sniði í austurenda skurðar er lítið annað að sjá en umbyltan grúsblandaðan jarðveg. Líkt og í sniði 4.1 er undir þessari blöndu fin brún mold [505-506/511/524] sem líklega tengist eldri túnrækt. Hægt er að greina slitrur af K~1500 á þessu svæði við neðri mörk þessa brúna jarðvegs og austar í sniði hefur varðveist smá kafli af óhreyfðri þykkri gjóskunni (mynd 14) ofan á skærrauðum mýrarjarðvegi. Neðst í sniði eru aftur finlagskiptur mýrarjarðvegur [508/519-520/526-527] með leifum af gjósku (hugsanlega V~877 AD) ofan á blágráum leir og jökulurð í botni skurðarins. Hægt er að greina þúfumyndun í mýrinni á þessu svæði og huganlegar leifar af trjárót [513] sem gæti verið leifar af trjágróðri sem óx áður í mýrinni (t.d. víðir). Fyrir utan rask frá 21. öld og túnasléttun sjást engin skýr ummerki um mannvirki eða mannvist í sniði.

Tafla 5. Einingar í sniði 4.1 (F) í skurði 4.

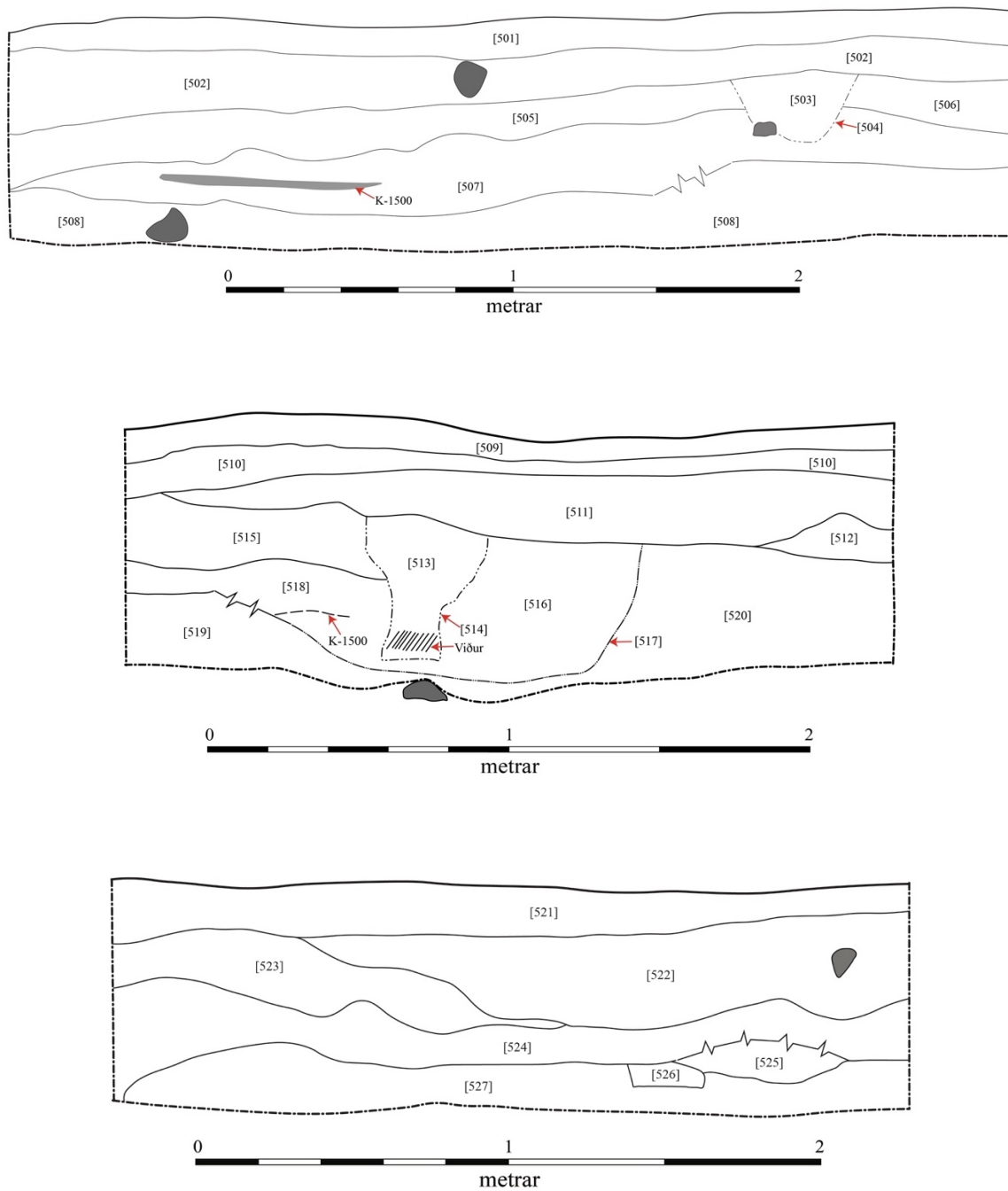
Eining	Átt	Lýsing
401	S	Yfirborðslag, rótgróið og grúskennt neðst. Dökkbrúnt og sendið jarðlag.
402	S	Mjúk, siltkennd mold. Dökkbrún á lit. Sjá má torfflekki og hreyfða gjósku (K~1500?). Blönduð fin grús hefur smitast í lagið. Gjóska og torfið er vestan við steininn sem sker lagið nánast í tvennt.
403	S	Möl/sandur, gróft malarkennt lag. Stærri smásteinar áberandi, gæti verið tengt [404].
404	S	Aðallega grár leir, yrjóttur, stærri steinar. Í kringum leirinn er siltkennd mold með rauðum/appelsínugulum blæ. Neðst eru fjólubláir flekkir, lífrænt.
405	S	Siltkennd áferð, rauð/appelsínugulur blær. hreyft lag. Litlir leirflekki austast, en í vestri blandast og smitast lagið laginu fyrir ofan [403], blandast sandinum. Einnig er vottur um svarta gjósku, mögulega Katla~1500. Kannski tengt lagi [404].
406	S	Ljósbrún, náttúruleg mold, siltkennd og mjúk í áferð.
407	S	Náttúrulegt jarðskipt jarðlag. Rautt/appelsínugult, siltkennt og dökkbrúnt lag, einnig er fjólublátt lífrænt lag og möguleg landnámsgjóska blönduð áfoki? LNL=punktalína

Mynd 13. Jarðvegslög í suðursniði 4.1 (F) í skurði 4, horft til suðurs. Á þessum stað er greinilegt að K~1500 hefur verið raskað og gjóskulagið sést varla, líklega vegna plægingar túna og rasks. Ljósmynd tók Eva Bryndís Agústs dóttir. Teikning Stefán Ólafsson.

Mynd 14. Sundurskorin K~1500 gjóska neðst í sniði 5.1 (G) í skurði 5, horft til suðurs. Ljósmynd tók Eva Bryndís Agústs dóttir. Gjóska hefur líklega sest til í deigri mýri á þessum stað í útjaðri heimatúns.

Mynd 15. Suðursnið 5.1 (efst), 5.2 (miðja) og 5.3 (neðst) í skurði 5 (tafla 6). Austur er til vinstri á sniðteikningunum. Teikningar Eva Bryndís Agústs dóttir og Stefán Ólafsson.

Tafla 6. Einingar í sniði 5.1 (G) í skurði 5.

Eining	Átt	Lýsing
501	S	Yfirborðslag, gráleitt, dökkbrúnt, sendið með mól hér og þar
502	S	Mjög hreyft, mól, leir, og torf. Gulir flekkir inná milli, sendið, allskonar lífrænt, blandað gjósku, flekkir af K~1500. Virðist vera ruðningslag eftir mannvirki, vísbending um að það hafa verið fjálægt, líklega með jarðýtu.
503	S	Fylling í skurði, leirkennt silt lóm, brúnt m. gulum blæ.
504	S	Skurður/hola, um 40 cm á breidd.
505	S	Siltkennt lóm, örlítið grjót. Brúnt á lit og grængulur blær
506	S	Sama og [505] en skurður [504] sker lagið í tvennt.
507	S	Hreyft og blandað, í austur er 3 cm þykkt gjóskulag (K~1500), undir því er járnrikt uppsöfnunarlag sem heldur áfram í átt að skurðinum, en fjarar smátt saman út. Gjóskeflekki inn á milli og lífrænt efni. Brún og gulur blær, mögulega skorið í [508] en tilvist jarðlags er óviss.
508	S	Náttúrulegur, lagskiptur jarðvegur, ljóslitaður leit og lífrænt inn á milli.
509	S	Yfirborðslag, gráleitt, dökkbrúnt, sendið og mól hér og þar, ásamt stærri steinum.
510	S	Mjög hreyft og blandað lag, mól, leir (grár), torf?, appelsínugulir og gulir flekkir. Líklega afleiðing jarðýtu, rautt fjárhús, þunnt lag.
511	S	Hreyft lag, brúnt, gulur blær, siltkennd áferð og mjúkt. Torflinsur, daufar í lit. Örlítið ljósara en [515].
512	S	Blandaðra lag, gráleitur brúnn litur, torf, appelsínugult. Gjóska? í torfi, leirkennt silt lóm.
513	S	Fylling í mögulegum skurði eftir trjárót. Í efri hluta er hreyfð brún mold með appelsínugulum blæ. Gjóskulinsa? grágræn á lit. Gæti verið landnámslagið. Neðst er viður/viðarleifar.
514	S	Skurður fyrir girðingu, sker í fyllinguna á öðrum skurði?
515	S	Leirkennt silt lóm, lítil augljós hreyfing. [506] og [507]
516	S	Fylling í skurði, virðist vera sama röð á óhreyfðum jarðlögum (sjá [520]) sett aftur í skurðin sem fylling? Brúnt með rauðum blæ efst og ljós-grár leir neðst, yrjótt með rauðum járnfleckjum.
517	S	Skurður í gegnum náttúruleg óhreyfð jarðlög, óljóst upphaf í vestur hluta.
518	S	Hreyft og blandað, leirkennt silt lóm, tengist jarðlagi [507] en einhverstaðar gætu verið mörkin á fyllingu skurðar, en þó er það óljóst. Gjóska linsa (K1500) er áberandi. Einnig má sjá gráan leir og þar fyrir ofan gul linsa.
519	S	Óhreyft, grár leir en lagskipt og má sjá appelsínugula linsu uppsafnaða.
520	S	Óhreyft, lagskipt. Efst er dökkbrúnt/rautt lag, gjóska (LNL?), neðst er ljósgrár leir.
521	S	Yfirborðslag, rötgróið, dökkbrúnt, grátónað, mól og smásteinar, sendið.

522	S	Blandað, hreyft lag, möl, torf? Grár leir [501] sama siltkennt og brúnt grágulur blær. Lagið virðist vera blandað vegna jarðýtu sem fjarlægði fjárhúsið.
523	S	Möl og sandur í leir, þjappað. Líklega jökulruðningur settur á svæðið sem fylling? til að jafna? Lagið er grátt og grýtt. Tengist mögulega fjarlægða fjárhúsinu.
524	S	Vindblásið? siltkennt leirlóm, mjúkt náttúrulegt, gulgrænt, brúnt á lit.
525	S	Gulara og appelsínugulara en [524], virðist hreyft en gæti verið v. náttúruafla. Leirkennt silt lóm.
526	S	Leirkenndara og kassalegt, gæti verið náttúrulegt en virðist hreyft. Leirkennt lóm.
527	S	Óhreyft og leirkennt náttúrulegt lag. Lagskipt en lífrænt, (gamalt yfirborð) virðist sjást á milli.

Skurðir 3 og 6

Skurðir 3 og 6 snéru báðir gróflega austur-vestur og voru þeir um 7 m sunnan og samsíða skurðum 4 og 5. Skurður 3 var sunnan skurðar 4, um 9 m á lengd, um 1 m á breidd, 0,5-0,8 m á dýpt og lá til vesturs út frá skurði 1 (tafla 7, mynd 16). Skurður 6 lá til austurs sunnan skurðar 5, var um 9,5 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,7 m á dýpt (tafla 8, mynd 18). Þessir skurðir voru teknir þar sem er líklegt að fjárhús og heygarður hafi mæst en ekkert sést til skýrra mannvistarleifa fyrir utan túnasléttun og rask á 21. öld.

Í skurði 3 var grafið niður í óhreyfð jarðlög (mynd 16). Austast í skurðinum og næst skurði 1 var teiknað 3,1 m langt snið 3.1 (E, mynd 7 og mynd 17) af norðurhlið hans. Neðst í sniðinu var lagskipt óhreyft jarðlag [307], frekar leirkennt og grængrátt að lit og undir því jökulruðningur. Yfir því lá hugsanlegt gjóskulag [306] (V~877 AD?) og yfir henni var annað óhreyft og lagskipt jarðlag [305]. Í því var járnrik appelsínugul linsa efst ásamt fjólubláum lífrænum lögum inn á milli. Jarðlög [305], [306] og [307] voru skorin af skurði [304] sem var um 70 cm að breidd efst og 25 cm að dýpt. Efri brúnir hans voru skarpar en hliðarnar aflíðandi og þrengdust niður. Botninn var um 40 cm að breidd og ójafn. Í þessum skurði var hreyft jarðlag [303] sem svipaði til jarðlags [305] en ljósara að lit. Ofan á jarðlögum [305] og [303] var dökkbrúnt fínkornótt moldarlag [302] sem var svipað og yfirborðslag [301] en hreinna. Jarðlög [305], [304], [302] og skurður [303] voru skorin af skurði [308] sem voru ummerki túnasléttunnar frá seinni hluta 20. aldar þegar bæjar-og útihús voru rífin og sléttuð. Efst í sniðinu var svo yfirborðslag [301] sem var dökkbrúnt og sendið. Það var frekar mjúkt með grasrót efst. Vestast í sniðinu var það malarblandað.

Mynd 16. Snið 3.1 (E) til norðurs, austast í skurði 3, fast vestan við skurð 1. Sniðið er mjög svipað sniði 6.1 í skurði 6. Ljósmynd tók Eva Bryndís Ágústsdóttir.

Jarðlög í skurði 6 (mynd 18) voru mjög svipuð og í skurði 3. Efst var umbyltur dökkbrúnn og sendinn jarðvegur blandaður grús [601] sem sat ofan á ljósbrúnnna silti með flyksum af K~1500 hér og þar [602]. Þetta lag er líklega blandaður jarðvegur sem tengist líklega eldri túnrekt. Neðst voru svo óhreyfð, lagskipt mýrarjarðlög [603] ofan á grænbrúnum leir og jökulgrús [604]. Hugsanlega er hægt að greina LNL í lagi [603]. Engin ummerki sáumst um mannvist í skurðinum vegna sléttunar.

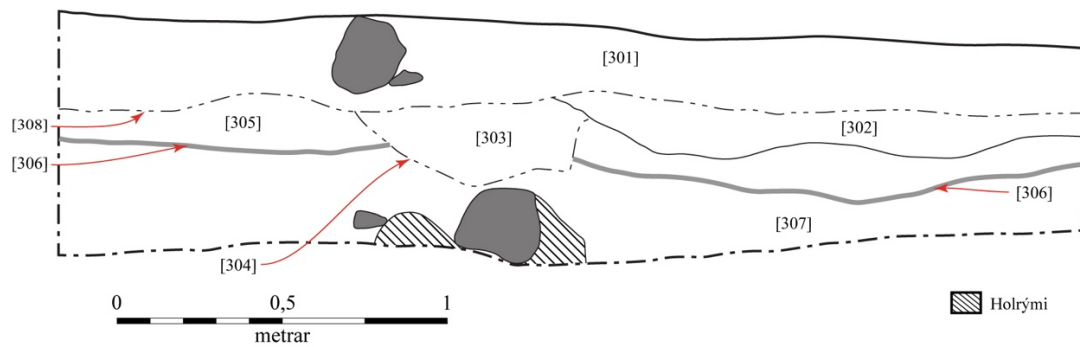
Tafla 7. Einingar í sniði 3.1 (E) í skurði 3.

Eining	Átt	Lýsing
301	N	Dökkbrúnt sendið og frekar mjúkt yfirborðslag með grasrót efst. Vestast í sniðinu var það malarblandað.
302	N	Dökkbrúnt fínkornótt moldarlag, svipað og yfirborðslagið en hreinna.
303	N	Fylling í holu/ skurði [0304], svipað jarðlag og í [0305] en hreyft og örlítið ljósara að lit. Fínkornótt áferð.
304	N	Skurður, sker í gegnum náttúruleg jarðlög.
305	N	Lagskipt, náttúruleg. Járrík / appelsínugul lína efst ásamt fjólubláum lögum inná milli, lífrænt. Undir því liggur hugsanlega LNL: Grænkennt jarðlag.
306	N	Landnámsgjóska V~877 AD?
307	N	Lagskipt og óhreyft jarðlag. Efst er það frekar leirkennt, grængrátt að lit, undir því er rauðkennt lína og neðst í jarðlaginu er ljós grár leir. Vestast í sniðinu er jökulruðningur undir leirnum.

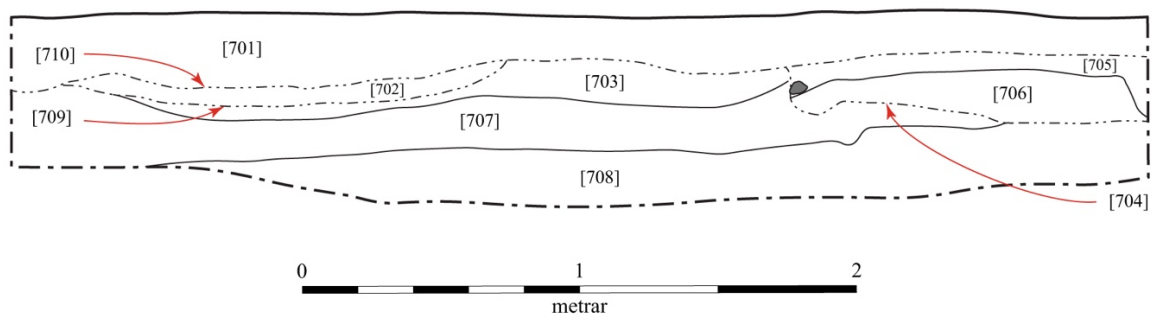
Tafla 8. Einingar í sniði 6.1 skurði 6.

Eining	Átt	Lýsing
601	N	Yfirborð, rótarlag, dökkbrúnn sendinn jarðvegur
602	N	Ljósbrúnt silt, örlítið sendið, flyksur af K~1500 í þessu lagi hér og þar, hreyft
603	N	Marglitað, lagskipt leirkennt silt, efri hluti er rauðbrúnn með appelsínugulum járnútfellingum, sendnari linsur inná milli, neðri hluti dökkfjólublár með hvítum skellum og rauðum linsum af járnútfellingum, náttúrulegt. Hugsanlega LNL.
604	N	Grænbrúnt lag, rauðfleckótt, leirkennt

Sniðteikning 3.1. úr skurði 3 - suðursnið.

Sniðteikning 7.1. úr skurði 7 - norðursnið.

Mynd 17. Sniðteikningar 3.1 úr skurði 3 (tafla 7) og 7.1 úr skurði 7 (tafla 8). Teikningar Stefán Ólafsson.

Mynd 18. Snið 6.1 til norðurs í skurði 6, fast austan við skurð 1. Sniðið er mjög svipað sniði 3.1. Engin skýr ummerki um mannvist eða mannvirki fundust í skurði 6. Ljósmynd tók Brynja Árnadóttir.

Skurðir 2 og 7

Skurðir 2 og 7 (mynd 7) snéru báðir gróflega austur-vestur og voru þeir um 6 m sunnan og samsíða skurðum 3 og 6. Skurður 2 (mynd 19 og tafla 9) var vestan við skurð 1 og var um 11 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,75 m á dýpt. Skurður 7 (myndir 20 og 21) var austan við skurð 1 og var um 11 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,8 m á dýpt. Austurendi hans var um 26 m vestan við og í beinni stefnu við suður-langhlið Jörfagrundar 27. Grafið var niður í óhreyfð, forsöguleg jarðlög í báðum skurðum. Í hvorugum skurði var hægt að greina nein ummerki um mannvistarleifar eða ummerki um fjárhúsið sem stóð á þessu svæði. Greinilegt er að búið er að ryðja í burtu stórum hluta af jarðvegshulu á þessum stað þar sem lítið stendur eftir annað en brúnt rótarlag [201] beint ofan á fínlagskiptum náttúrulegum jarðvegi [202-204] og brúngrárri og rauðfleckótttri grús [205-206].

Mynd 19. Sníð 2.1 í skurði 2, fast vestan við skurð 1. Ljósmynd tók Sólveig G. Beck.

Tafla 9. Einingar í sníði 2.1 í skurði 2.

Eining	Átt	Lýsing
201	N	Yfirborðslag, sendið rótarlag
202	N	Járnrikt/appelsínugult, sendið silt
203	N	Dökkt, lífrænt, gamalt yfirborð?
204	N	Leirkennt uppsöfnunarlag, ljóst
205	N	Ljósbrúnt, smásteinar, sendið siltlóm
206	N	Brúnn og rauðfleckóttur, sendinn jarðvegur

Vestast í skurði 7 var suðursnið 7.1 (D, mynd 7) teiknað og var það haft um 4,1 m á lengd (myndir 17 og 20). Sniðið var teiknað til að sýna hvernig það tengist jarðvegslögum og hugsanlegum mannvistarleifum í sniðum skurðar 1 (sjá umfjöllun að ofan). Neðst í sniðinu var þétt og óhreyft malarlag [708] sem mun vera jökulruðningur. Ofan á því var ljósgrátt leirlag [707] sem var að öllum líkindum náttúrulegt en í því vottaði fyrir hreyfingu en hún var ekki talin vera af mannavöldum. Ofan í því var svo þriðja óhreyfða jarðlagið [703] sem var lagskipt, rauðbrúnt að ofan en aðeins flekkóttara að neðan og grábrúnna. Vestast í sniðinu var jarðlag [703] skorið af skurði eða niðurgrefti [704] ásamt jarðlagi [706]. Niðurgroftur [704] lá út úr sniðinu til vesturs og sáust vesturmörk hans ekki í sniðinu. Niðurgrofturinn var um 18 cm að dýpt og var efri brún hans skörp en neðri brúnin við botninn rúnnað. Botninn var frekar ójafn. Hér er gengið út frá því að skurður [704] hafi tengst skurðum [124] og [136] í skurði 1 (sjá mynd 9) og að þeir séu ummerki um niðurgroft eða mannvirki sem gefið var hópnumerið [150] til að auðvelda umfjöllun (sjá nánar kafla 4.3).

Í niðurgrefti [704] voru tvö jarðlög, [705] og [706]. Jarðlag [706] var gróft malarlag sem var blandað mold og líktist helst skriðuefni. Jarðlag [705] virtist hreyft torflag og svipaði því til jarðlags [703] en allt umturnað. Austanvert í sniðinu var jarðlag [703] einnig skorið af niðurgrefti [709]. Niðurgroftur [709] lá langleiðina út sniðið til austurs en hvarf svo í skurðarmörk [710] sem fjallað verður um hér á eftir. Niðurgroftur [709] var um 15 cm á dýpt og var efri brún hans frekar skörp en neðri brúnin við botninn mjög aflíðandi. Botninn var ójafn. Í [709] var hreyft millibrúnt fínkornótt jarðlag [702] með gráum leirfleckjum. Jarðlög [705], [703] og [702] virtust svo skorin eftir endilöngu sniði af skurði [710] sem munu vera ummerki túnasléttunarinnar sem gerð var þegar útihúsin og bæjarhúsin voru sléttuð. Efst í sniðinu var svo millibrúnt og einsleitt yfirborðslag [701] með grasrót efst.

Mynd 20. Snið 7.1 (D) til suðurs í skurði 7, fast austan við skurð 1. Mun deigara var í skurðum til austurs en vesturs. Ljósmynd tók Stefán Ólafsson.

Tafla 10. Einingar í sniði 7.1 (D) í skurði 7.

Eining	Átt	Lýsing
701	S	Yfirborð/grasrót, millibrúnt og einsleit.
702	S	Millibrúnt silt með gráum leir flekkjum, hreyft.
703	S	Lagskipt, hugsanlega óhreyft jarðlag, rauðbrúnt að ofan en flekkóttara að neðan og grábrúnna.
704	S	Skurður
705	S	Hreyft torflag, svipað efni og í [703] en allt hreyft.
706	S	Hreyfð, gróf möl blönduð mold.
707	S	Ljósgrátt leirlag, stundum vottar fyrir hreyfingu í því en að öllum líkindum náttúrulegt og engin mannvist í því.
708	S	Jökulruðningur, þétt malarlag - óhreyft.
709	S	Skurður
710	S	Skurður

Skurðir 8 og 11

Skurðir 8 og 11 snéru báðir gróflega austur-vestur og voru þeir um 6 m sunnan og samsíða skurðum 2 og 7. Skurður 8 lá til austurs út frá skurði 1, og skurður 11 lá til vesturs. Skurðirnir voru um 15 m norðan við suðurenda skurðar 1. Með þessum skurðum var vonast til að staðsetja suðurenda fjárhússins sem stóð áður á svæðinu en engar leifar mannvirkja fundust í skurðunum og var jarðvegssýpan mjög þunn á þessu svæði vegna sléttunar. Skurður 8 var um 12 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,6 m á dýpt. Skurður 11 var um 9 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,5 m á dýpt (mynd 21). Lýsingu á jarðvegseiningum má sjá í töflum 11 og 12, en engin snið voru sérstaklega teiknuð. Í sniði í skurði 11 mátti sjá örliðar leifar af fínlagskiptum náttúrulegum mýrarjarðveginum [1103] sem sást mun betur í öðrum skurðum til norðurs en annars var yfirborð samsett af rótarlagi í umbyltum dökkbrúnum jarðvegi og grús ([801-802/810/1102-1102]). Örfá glerbrot og járnarusl frá 20.-21. öld fundust efst í rótarlagi beggja skurða.

Tafla 11. Einingar í sniðum 8.1 og 8.2 í skurði 8. Sniðin voru mjög grunn og ekki teiknuð.

Snið 8.1.

Eining	Átt	Lýsing
801	N	Rótarlag, dökkbrúnt
802	N	Rauðbrúnt siltkennt jarðlag, blandað, botn glerflösku fannst í efsta hluta lags, líklega raskað vegna sléttunar fjárhúss.
803	N	Jökulurð/grús.

Snið 8.2.

Eining	Átt	Lýsing
810	N	Rótarlag, dökkbrúnt =[801]
811	N	Fínlagskipt, náttúrulegt og litríkt jarðlag, helstu litir rauður og dökkfjólublár, leirkennt
812	N	Jökulurð/grús =[803]

Tafla 12. Einingar í sniði 11.1 í skurði 11.

Eining	Átt	Lýsing
1101	N	Rótarlag, járn og glerbrot
1102	N	Umbyltur jarðvegur
1103	N	Fínlagskipt, náttúrulegt og litríkt jarðlag í dæld í A-enda, lítill partur varðveittur líklega vegna fjárhúss og umróts.
1104	N	Jökulurð/grús

Mynd 21. Snið til norðurs í skurði 11, fast vestan við skurð 1. Búið er að slétta út jarðvegshulu á þessu svæði svo að mjög stutt er niður á jökulgrús. Til vinstri í sniði má sjá örliðlar leifar af fínlagskiptum náttúrulegum mýrarjarðveginum [1103] sem sést mun betur í öðrum skurðum norðar á svæðinu Ljósmynd tók Brynja Árnadóttir.

Skurðir 9 og 10

Skurðir 9 og 10 voru tengdir suðurenda skurðar 1 (mynd 7). Þetta svæði var líklega neðan og sunnan við útihússvæðið. Þetta svæði hefur líklega verið sléttað þegar vesturendi syðri vegarins við Jörfagrund 9 og 10 var lagður. Skurður 9 lá til vesturs út frá suðurenda skurðar 1. Skurðurinn var um 9 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,5 m á dýpt. Skurður 10 var grafinn út frá austurenda skurðar 9 niður til suðvesturs. Skurður 10 var um 10 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,4 m á dýpt (mynd 22). Snið voru ekki teiknuð en grófar lýsingar á þeim fáu einingum sem sáust í sniði má sjá í töflum 13 og 14. Á þessum stað innan túns er mjög stutt niður á jökulgrús eins og í skurðum 8 og 11 og lítið fannst af minjum fyrir utan örlítið af kolum í umbyltum jarðvegi [902] í skurði 9.

Tafla 13. Einingar í sniði 9.1 í skurði 9.

Eining	Átt	Lýsing
901	N	Rótarlag
902	N	Umbyltur brúnn jarðvegur, örlítið af kolum
903	N	Jökulurð

Tafla 14. Einingar í sniði 10.1 í skurði 10.

Eining	Átt	Lýsing
1001	NV	Rótarlag
1002	NV	Umbyltur jarðvegur
1003	NV	Jökulurð/grús, hreyfð
1004	NV	Mýrarjarðvegur og sandur

Mynd 22. Snið til norðvesturs í skurði 10. Jarðlög í skurði 9 voru mjög svipuð. Ljósmynd tók Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir.

3.1.2. Aðrir skurðir í heimatúni innan svæðis A

Skurður 12

Skurður 12 var 19 m langur, um 1 m á breidd og um 0,75 m á dýpt, með grófa stefnu norðaustur-suðvestur. Skurðurinn var grafinn í suðurenda deigrar mýrar, um 5 m suðaustan við fjárhússvæðið. Tvö snið 12.1 og 12.2 (H, mynd 7) til norðvesturs voru skráð í norðausturhluta skurðarins og má sjá lýsingar á einingum þeirra í töflu 15 (sjá frekari umfjöllun í kafla 4.1). Snið 12.1 var skráð til suðvesturs nálægt miðju skurðarins (mynd 23) og snið 12.2 í norðausturenda (mynd 24). Þetta svæði var líklega utan túns, en tekinn var skurður til þess að sannreyna samsetningu ólögulegs grasigróins hóls sem staðsettur var á þessu svæði á lóðamörkum milli Jörfagrunda 27 og 10. Talið var ólíklegt að um væri að ræða leifar af fjárhúsinu. Líklegra var talið að hollinn hafi verið gerður til að stöðva vatnsaga inn á lóðir til suðausturs og kom það á daginn (sjá einingu [1222]). Vonast var þó til að þar kæmu kannski í ljós vísbendingar um það hvort fjárhúsinu hafi verið rutt út í mýrina til austurs.

Í sniði 12.1 rétt austan við miðju skurðar 12 (mynd 23) sáust aðeins leifar af grábláum leir og grús [1209-1210], náttúrulega lagskiptum litríkum mýrarjarðvegi [1203-1208] undir brúnum umbyltum og blönduðum jarðvegi [1202] (engin ummerki um $K \sim 1500$), og mjög ungri grús sem líklega kemur til vegna vegagerðar og annarra framkvæmda í Grundarhverfi.

Í norðausturenda skurðarins voru umbylt og upphlaðin lög [1221-1223] af dökkbrúnum mó, jarðvegi og leifum af byggingarefni, nútíma plasti og fernupappa sem hraukað hafði verið þar upp úr mýrinni (mynd 24), líklega til að hindra vatnsaga inn á lóðir til suðausturs. Ekki er ólíklegt að fjárhústóftum og rusli hafi verið ýtt út í mýrina á þessum stað á sínum tíma, sem hefur svo blandast yngra rusli frá Grundarhverfi þegar hólum, eða varnargarðinum, er hrúgað upp. Brotakenndar leifar byggingarefnis, s.s. naglar, málmrör, bárujárn og timbur, voru einu hugsanlegu ummerkin um útihúsin sem fundust í skurði 12 í einingum [1221-1223].

Tafla 15. Einingar í sniðum 12.1 og 12.2 í skurði 12.

Snið 12.1.

Eining	Átt	Lýsing
1201	N	Yfirborð, rótarlag, dökkbrúnt, sendið silt
1202	N	Brúnt silt, umbyltur jarðvegur, laus í sér, engin skýr ummerki um $K \sim 1500$
1203	N	Rauðbrúnn, gróf sendinn jarðvegur til möl, engin skýr ummerki um $K \sim 1500$
1204	N	Svart, lífrænt gróðurlag
1205	N	Grængrátt sendið leirlag

1206	N	LNL?
1207	N	Dökkbrúnt lífrænt lag, gamalt gróðurýfirborð
1208	N	Fínlagskiptur, litríkur jarðvegur, leirkennt silt, grágrúnir litir af leirkenndu undirlagi
1209	N	Ljósblágrár leir með flekkjum af rauðum járnútfellingum, LNL?
1210	N	Gróft malarlag, náttúruleg jökulurð

Snið 12.2.

Eining	Átt	Lýsing
1220	N	Yfirborð, rótarlag, brúnt til dökkbrúnt, sendið silt til sandur, =[1201]
1221	N	Brúnt sendið silt, umbylt, járnör stendur út úr lagi í sniði
1222	N	Umbylt/uppmokstur, flekkótt torflag, blanda af dökk- til svarbrúnum mó og ryðrauðum jarðvegi, flekkir af K~1500 hér og þar, þykkast til austurs, um 70 cm þykkt í A-sniði skurðs
1223	N	Umbylt ljósrauðbrúnt leirkennt silt, í lagi og á efri lagmótum eru járn- og timburleifar, svalaferna og plast
1224	N	Grágrænt, mjög þétt leirkennt torf, þykkar til A, gæti verið =[1209]
1225	N	Gróft malarlag, náttúruleg jökulurð =[1206]

Mynd 23. Snið 12.1 (I) var teiknað til norðvesturs, austan við miðju skurðar 12. Þar sjást leifar af lagskiptum litríkum mýrarjarðvegi, grábláum leir og grús undir umbyltum brúnum jarðvegi og mjög ungri grús sem líklega kemur til vegna vegagerðar og annarra framkvæmda í Grundarhverfi. Ljósmynd tók Sólveig G. Beck.

Mynd 24. Snið 12.2 var teiknað til norðvesturs í norðausturenda skurðar 12 (I). Neðst í skurði rétt hægra megin við miðju myndar glittir í drykkjarfernu úr plasti/pappa (TetraPak) sem stendur út úr sniðinu undir þykum upphlöðnum lögum af mó og jarðvegi. Ljósmynd tók Sólveig G. Beck.

Skurður 13

Skurður 13 var grafinn rétt sunnan við skurð 12 (mynd 7). Skurður 13 var um 10 m á lengd, um 1 m á breidd, um 0,5 m á dýpt, og snéri norðaustur-suðvestur. Grófar lýsingar á einingum í skurði 13 má sjá í töflu 16. Á þessu svæði stendur grunnvatnsborð hátt (mynd 25) en engin ummerki um mannvirki eða mannvistarleifar sást í þessum skurði, fyrir utan örfá kol í jarðvegslagi [1302] ofarlega í sniði. Á þessu svæði var áður lækjardrag og/eða vatnsuppspretta sem gæti skýrt svo öra vatnsuppsöfnun, sem var einnig vandamál í öllum skurðum sem teknir voru í austurhluta svæðis A (þ.e. skurðir 6-8, 12 og 14-15). Líklegt er að þetta svæði hafi verið sléttað og raskað í framkvæmdum og vegagerð í tengslum við Grundarhverfi til austurs. Mjög stutt er niður á náttúrulega og þetta jökulgrús.

Mynd 25. Hátt grunnvatnsborð í skurði 13. Ljósmynd tók Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir.

Tafla 16. Einingar í sniði 13.1 í skurði 13. Snið var ekki teiknað.

Eining	Átt	Lýsing
1301	N	Yfirborð, rótarlag
1302	N	Umbyltur jarðvegur, örfá kol
1303	N	Mýrarjarðvegur, járnútfellingar, norðausturendi skurðar
1304	N	Jökulurð, blágrá

Skurðir 14 og 15

Skurðir 14 og 15 voru grafnir fast norðan við malbikaðan vesturenda götunnar við Jörfagrund 9 og 10, og rétt suðvestan við skurði 12 og 13. Saman mynduðu skurðir 14 og 15 ólöglegt T (mynd 7). Skurður 14 var um 16,5 m á lengd, um 1 m á breidd, um 0,7 m á dýpt og snéri norðvestur-suðaustur. Skurður 15 var grafinn til norðausturs hornrétt upp frá miðjum skurði 14. Skurður 15 var 7 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,85 m á dýpt. Skurður 14 fylltist skjótt af vatni. Í báðum skurðum (myndir 26 og 27) var megin hluti sniðanna umbyltur grábrúnn jarðvegur mismikið blandaður nýlegri grús [1401-1402/1501-1502] (töflur 17 og 18) sem líklega er afleiðing af framkvæmdum og vegagerð í tengslum við Grundarhverfi til suðurs og austurs. Fyrir utan umbylt jarðvegslög vegna sléttunar sáust engin skýr ummerki um mannvist eða mannvirki. K~1500 gjóskulagið sést í báðum skurðum að mestu sem uppbrotnar flyksur og linsur, en á einum stað í skurði 14 hefur 1-3 cm þykkt gjóskulagið varðveist, en myndar þar þó skýra fellingu, eins og það sé samanbrotið (mynd 26). Talið var hugsanlegt að á þessum stað gæti hafa verið túngarður í útjaðri túns, en ekki var hægt að greina skýrar torfhleðslur í sniði.

Mynd 26. Snið 14.1 í skurði 14. Lýsingar á helstu einingum má sjá í töflu 17. Hægt er að greina umbyltar leifar af K~1500 í austurluta sniðs í leirkenndum jarðvegi sem er ríkur af járnútfellingum. Ljósmynd tók Sólveig G. Beck

Mynd 27. Sníð 15.1 í skurði 15. Ljósingar á einingum í sniðinu má sjá í töflu 18. Mestur hluti þess er umbyltur brúnn jarðvegur blandaður grús sem líklega hefur myndast vegna framkvæmda og vegagerðar á svæðinu. Neðst í sniðinu í skjóli tveggja steina fyrir miðri mynd eru örlitlar leifar af hinum fínlagskipta mýrarjarðvegi sem einnig finnst í öðrum skurðum á svæðinu. Ljósmynd tók Sólveig G. Beck.

Tafla 17. Einingar í sniði 14.1 í skurði 14.

Eining	Átt	Lýsing
1401	S	Yfirborð, grasrót, gróin nýleg grús, rask vegna íbúabyggðar til austurs og vegagerðar til suðurs
1402	S	Rauðgrábrúnn jarðvegur, leirkennt silt, tún? umbylt, rask vegna íbúabyggðar og vegagerðar til austurs og suðurs
1403	S	Ljósbrúnt leirkennt silt, umbyltur jarðvegur, líklega vegna eldri túnræktunar
1404	S	Járnpanna
1405	S	Brúnt leirkennt silt, náttúrulegur jarðvegur
1406	S	Gjóska, líklega K~1500, hreyfð til austurs, in situ til vesturs
1407	S	Rauðgrátt til ljósgrábrúnt leirkennt silt og leir, skotinn af járnútfellingum
1408	S	Svart sandlag
1409	S	Jökulurð, blágrá

Tafla 18. Einingar í sniði 15.1 í skurði 15.

Eining	Átt	Lýsing
1501	A	Yfirborð, grasrót, gróin grá grús, nýleg, jarðvegsblönduð
1502	A	Rauðgrábrúnn jarðvegur, silt, umbyltur, rask vegna íbúabygðar til austurs, flekkir af gjósku, líklega K~1500, hreyfð
1503	A	Smár bútur af dökkum fínlagskiptum jarðvegi varðveittur í skjóli af stórum steini, appelsínubrúnn til fjólublár
1504	A	Blágrár sendinn leir
1505	A	Jökulurð

Skurðir 16, 17 og 18

Skurðir 16, 17 og 18 voru teknir norðvestan fjárhússvæðisins, efst í norðvesturhorni svæðis A. Saman mynduðu þeir gróft K (mynd 7). Skurður 16 var nyrst og efst, sneri gróflega austur-vestur og var um 18 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,9 m á dýpt. Skurður 17 var grafinn niður til SSA út frá miðju skurðar 16, og var hann um 14 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,8 m á dýpt. Skurður 18 var grafinn út frá skurði 16 á sama stað, en niður til suðvesturs, og var hann um 12 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,55 m á dýpt.

Engin skýr ummerki um mannvist fundust í skurðum 17 og 18 svo megin jarðvegseiningum var aðeins gróflega lýst og þær ljósmyndaðar (tölur 20-21, myndir 28 og 29). Í sniði 16.1 (I, mynd 30; tafla 19) í norðanverðum skurði 16 komu í ljós gróft rask og lög af viðarkolum [1610-1612] (mynd 31) stutt undir yfirborði. Engin skýr merki voru um veggjabrot eða önnur tengd mannvistarlög. Líklegast er að hér sé um að ræða leifar mannvistarlaga sem ýtt var út við sléttun en leifarnar eru of brotakenndar fyrir nánari túlkun. Ekki er útilokað að leifar útihúsanna sem stóðu á svæðinu (mynd 7) hafi verið brenndar áður en þeim var ýtt út og fjarlægðar, sem gæti skýrt kolaleifarnar.

Mynd 28. Snið 17.1 í skurði 17 sem innibélt aðeins tvö megin lög af umhyltri grús og rauðbrúnum jarðvegi ofan á náttúrulegri urð. Horft til vesturs. Ljósmynd tók Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir.

Mynd 29. Snið 18.1 í skurði 18. Náttúruleg jarðvegssyrpan á þessu svæði er að mestu horfin, líklega vegna framkvæmda og raskes á 20. öld. Ljósmynd tók Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir.

Tafla 19. Einingar í sniði 16.1 í skurði 16 (snið I, mynd 7)

Eining	Átt	Lýsing
1601	N	Yfirborð, grasrót
1602	N	Stíf ormétin, brúngrá mold með smá járnútfellingum.
1603	N	Ljósgrá möl
1604	N	Rauð möl
1605	N	Grábrún og þétt mold með smá möl.
1606	N	Náttúrulega malarblönduð mold
1607	N	Mjúk, brún mold
1608	N	Malarblönduð mold
1609	N	Gífurlega þétt ljósgrá-brún mold með járnútfellingum.
1610	N	Lífrænt lag með kolum.
1611	N	Lífrænt lag með kolum.
1612	N	Lífrænt lag með kolum.

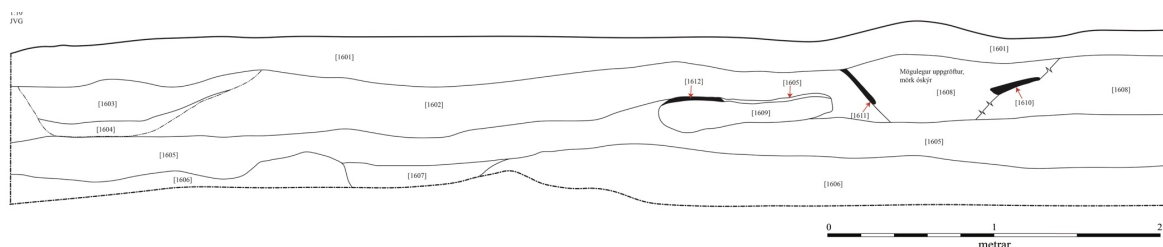
Tafla 20. Einingar í sniði 17.1 í skurði 17

Eining	Átt	Lýsing
1701	V	Yfirborð, grasrót, gróin grús
1702	V	Grús/möl, plast neðst, rask vegna vegagerðar til norðurs

1703	V	Rauðbrún mold
1704	V	Malarblönduð mold
1705	V	Rauð möl

Tafla 21. Einingar í sniði 18.1 í skurði 18

Eining	Átt	Lýsing
1801	NV	Yfirborð, grasrót, gróin grús
1802	NV	Grús, rask vegna vegagerðar til norðurs
1803	NV	Rauðbrúnn jarðvegur
1804	NV	Möl/urð

Mynd 30. Norðursnið 16.1 í skurði 16, vestur er til vinstri á teikningu. Sniðteikning eftir Jóhönnu Valgerði Guðmundsdóttur og Stefán Ólafsson.

Mynd 31. Kolaleifar og jarðvegsrask í sniði 16.1 (snið I, mynd 7) í skurði 16 nyrst á rannsóknarsvæðinu. Ekki er óhugsandi að byggingaleifar útibúsanna á svæðinu hafi verið brenndar áður en þær voru fjarlægðar. Ljósmynd tók Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir.

Skurðir 19, 20 og 21 – Jarðvegssnið umhverfis tóft 52.

Skurðir 19, 20 og 21 voru grafnir hæst í túni í aflöngum, grasigrónum malarás, rétt suðvestan við fjárhússvæðið, og saman mynduðu þeir gróft K (mynd 7). Skurður 19 var grafinn rétt austan við girðingu í vesturbrún rannsóknarsvæðissins. Hann var um 20 m á lengd, um 1 m á breidd, um 0,4 m á dýpt og snéri gróflega norður-suður samsíða girðingunni. Út frá miðju skurðar 19 voru grafnir tveir skurðir, skurður 20 til norðausturs og skurður 21 til suðausturs (sjá mynd 7). Skurður 20 var um 18 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,5 m á dýpt. Skurður 21 var um 18 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,5 m á dýpt.

Þar sem skurðirnir mættust komu í ljós leifar af lítilli tóft 52 sem var þar grunnt undir grasrótinni. Tóftin var upprunalega byggð ofan á forsögulegri jökulurð. Umhverfis og utan við tóftina í sniðum 19.1 til norðurs og 19.2 til suðurs í skurði 19 fundust engin skýr mannvistarlög, né heldur í til norðausturs eða suðausturs í skurðum 20 og 21. Teknar voru ljósmyndir af sniðum (myndir 32-33) og einingum lýst (töflur 22-24) en snið voru ekki teiknuð. Ítarleg umfjöllun um uppgröft tóftar 52 er í kafla 4.4. Ekki var hægt að tengja samhengi tóftarinnar skýrt við jarðvegslög í nánasta umhverfi vegna þess hve hátt hún stóð í landinu og vegna túnasléttunar á 20. öld þegar náttúrulegri jarðvegshulu var líklega ýtt út.

Tafla 22. Einingar í skurði 19 norðan (19.1) og sunnan (19.2) við tóft 52.

Snið 19.1.

Eining	Átt	Lýsing
1910	V	Grasrót/grús
1911	V	Möl/grús
1912	V	Grábrúnt, sendið, með appelsínugulum og rauðum skellum
1913	V	Jökulurð

Snið 19.2.

Eining	Átt	Lýsing
1920	V	Grasrót
1921	V	Malarblönduð mold
1922	V	Jökulurð

Mynd 32. Sníð 19.1 norðan við tóft 52 (efri) og sníð 19.2 sunnan við tóft 52 (neðri). Enginn upprunalegur jarðvegur hafði varðveist umhverfis tóftina vegna túnasléttunar og umbrots á 20. öld. Ljósmyndir tók Brynja Árnadóttir.

Tafla 23. Einingar í sníði 20.1 í skurði 20 norðaustan við tóft 52.

Eining	Átt	Lýsing
2010	N	Dökkbrúnt rótarlag
2011	N	Einsleitt brúnt jarðlag
2012	N	Millibrúnt jarðlag, rauðir flekkir og vottur af gjóskuböndum, K~1500, líkindum náttúrulegt
2013	N	Millibrúnt jarðlag, óhreyft, sendið og malarblandað að einhverju leiti, einkennist af rauðgulum fingurðum flekkjum

Tafla 24. Einingar í sniði 21.1 í skurði 21 suðaustan við tóft 52.

Eining	Átt	Lýsing
2110	NA	Yfirborð, grasrót
2111	NA	Einsleitur, brúnn jarðvegur
2112	NA	Jökulurð

Mynd 33. Snið 20.1 (efri) og 21.1 (neðri) í jaðri tóftar 52 niður til norðausturs og suðausturs. Ekki var hægt að tengja jarðvegseiningar í skurðum 20 og 21 við tóft 52 vegna þess hve hátt tóftin stóð í landinu og túnasléttunar á 20. öld. Ljósmyndir tók Stefán Ólafsson.

Skurðir 50 og 51

Skurðir 50 og 51 voru grafnir til þess að tryggja að sem mest af svæðinu hafi verið rannsakað og fylla í hugsanlegar eyður í túni (mynd 7) umhverfis tóft 52. Skurður 50 var grafinn um 4,5 m sunnan við suðurenda skurðar 19 og snéri gróflega VSV-ANA. Skurðurinn var um 12 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,6 m. Skurður 51 var grafinn um 7 m norðan við skurð 19, um 4,5 m sunnan við skurð 18 og snéri gróflega austur-vestur. Skurðurinn var um 13,5 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,55 m á dýpt. Jarðvegssyrpan var mjög þunn og hreyfð á þessu svæði. Engin mannvirki eða skýrar vísbendingar um mannvist (fyrir utan örfá viðarkol í [5002]) fundust í skurðunum tveimur

svo engin snið voru teiknuð, en lýsingar á helstu jarðvegseiningum má sjá í töflum 22 og 23 (mynd 34).

Tafla 25. Einingar í sniði 50.1 í skurði 50.

Eining	Átt	Lýsing
5001	N	Yfirborð, grasrót, dökkbrúnt
5002	N	Blandaður jarðvegur, dökkur, örfá kol og torf linsur, sendið
5003	N	Möl, fín, og leir, blár blær
5004	N	Jökulurð, stórir steinar

Tafla 26. Einingar í sniði 51.1 í skurði 51.

Eining	Átt	Lýsing
5101	N	Yfirborð, grasrót
5102	N	Möl/grús
5103	N	Malarblandaður jarðvegur
5104	N	Jökulurð

Mynd 34. Snið 50.1 (efra) og 51.1 (neðra) í skurðum norðan og sunnan við skurð 19 og tóft 52. Ljósmyndir tók Eva Bryndís Ágústsdóttir

Skurðir 22, 23 og 24

Skurðir 22, 23 og 24 voru grafnir syðst á svæði A, fast vestan við bílastæði í neðri botnlanga Jörfagrundar (mynd 7). Saman mynduðu þeir gróft K. Skurður 22 var austast, um 25 m á lengd, um 1 m á breidd, um 0,5 m á dýpt og snéri gróflega norður-suður. Út frá miðju skurðar 22 var skurður 23 grafinn til norðvesturs og skurður 24 til suðvesturs. Skurður 23 var um 15 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,5 m á dýpt og skurður 24 var um 15 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,65 m á dýpt. Jarðvegssýpan á þessu svæði er mjög þunn og hreyfð vegna túnasléttunar (mynd 35). Allir þrír skurðir voru að mestu án annarra mannvistarlag, en í grasrót [2301] í skurði 23 fundust þó leirkerbrot og viðarleifar og skýrar leifar af jarðvegsblandaðri móösku [2206] komu í ljós í suðurenda skurðar 22 (mynd 36). Um þær verður fjallað frekar í umfjöllun um skurð 25 á svæði B, þar sem móaskan tengist líklega umbyltum og dreifðum mannvistarlögum frá norðurenda bæjarhólsins.

Tafla 27. Einingar í sniði 22.1 í skurði 22.

Eining	Átt	Lýsing
2201	V	Grasrót, blönduð mól
2202	V	Malarlag, blandað mold, mjög hreyft, brúnt/grátt, rask vegna vegagerðar til austurs.
2203	V	Ormhreyft, stökkt og hreyft, mjög einsleitt
2206	V/S	Móöskulag í suðurenda skurðar undir [2203], yfir jökulurð [2205]
2204	V	Þurrt malarlag
2205	V	Jökulruðningur

Tafla 28. Einingar í sniði 23.1 í skurði 23.

Eining	Átt	Lýsing
2301	NA	Yfirborð, grasrót, trékubbur og leirkerbrot
2302	NA	Dökkbrúnn jarðvegur, vottar fyrir kolum, svipað og [2402]
2303	NA	Jökulruðningur, brúnn til ljósgrár

Tafla 29. Einingar í sniði 24.1 í skurði 24.

Eining	Átt	Lýsing
2401	SA	Yfirborð, grasrót
2402	SA	Dökkbrúnn jarðvegur, vottar fyrir kolum, svipað og [2302]
2403	SA	Brúnt malarlag

Mynd 35. *Snið í skurðum 22-24 í suðurenda svæðis A. Snið 22.1 (efst), snið 23.1 (miðja) og snið 24.1 (neðst). Ljósmyndir tók Stefán Ólafsson.*

Mynd 36. *Móöskuleifar í suðurenda skurðar 22 beint ofan á jökulurðinni. Ljósmynd tók Stefán Ólafsson.*

Gripir á svæði A

Í skurði 1 fannast eitt brot af flöskugleri, nagli, viðarkol og tveir áhugaverðir steinar (fundanúmer <71-74>) og í skurði 8 fundust tvö brot úr glerílátum (fundanr. <18 og 77>). Í skurði 11 fundust m.a. járnbolti og -stöng, koparloka, brotin flaska og brot úr plastblómapotti, (fundnr. <5, 7, 25, 76>). Þessir þrír skurðir eru á svæðinu þar sem fjárhúsið á að hafa staðið og allir fundir komu úr yfirborðslögum. Í skurði 12, rétt suðaustan við fjárhússvæðið, fannst bútur úr svalafernu (TetraPak), tveir viðarbútar og fjórar litlar járnplötur neðarlega í sniði [1223] (fundanr. <16-17>). Í skurði 23 í suðvesturhorni svæðis A fannst eitt hvítt leirkersbrot (cut sponge) og óunninn viðarbútur (fundanúmer <9 og 80>). Flestir eru þessir gripir mjög líklega frá 20. og 21. öld.

Skurðir 19, 20 og 21 voru grafnir þar sem tóft 52 kom í ljós. Nánari umfjöllun um gripi sem fundust í þessum skurðum, sem og aðra gripi úr Jörfa, má finna í kafla 4.

Samantekt um svæði A.

Teknir voru 26 könnunarskurðir á svæði A nyrst í heimatúni Jörfa, vestan Jörfagrundar í Grundarhverfi.

Ellefu skurðir (1-11) voru teknir á norðaustanverðu svæðinu þar sem líklegast var talið að fjárhús og heygarður hafi staðið áður en þau voru sléttuð út á 20. öld. Mjög lítil ummerki um fjárhúsið hafa varðveist annað en stöku hleðslugrjót og niðurgröftur ofan í eldri jarðvegslög sem gæti hafa tengst undirstöðum hússins. Skýrustu ummerki eru nyrst í skurði 1 þar sem skráður var U-laga skurður með hugsanlegar hey- eða taðleifar í botninum. Skurðurinn gæti hafa verið hluti af heygarðinum sem þar stóð, en ummerkin eru brotakennd. Talið er líklegt að húsunum hafi verið ýtt út úr heimatúni út í mýrina til austurs og komu í ljós hugsanlegar leifar af byggingarefni þess í skurði 12. Á þessu svæði fundust aðallega glerbrot og málmleifar frá 20. öld (t.d. járnþynnur og naglar). Ekki er hægt að segja til um það hvort eldri minjar hafi verið undir útihúsunum vegna sléttunar.

Efst á malarás meðfram og austan Jörfalækjar í vesturhluta svæðisins kom í ljós áður óþekkt tóft 52. Ekki var hægt að skýra tengsl hennar við nálæg jarðvegslög vegna þess hve hátt hún stóð á ásnum og túnasléttunar á 20. öld (sjá kafla 4.4). Mjög grunnt er niður á forsögulega jökulurð og grús á þessu svæði. Hugsanlegt er að náttúruleg jarðvegssýpan hafi bæði verið sléttuð út, og/eða að einhverjum hluta horfið eða þynnst efst á ásnum vegna landrofs á þessu svæði (sjá frekari umfjöllun í kafla 4.1).

Syðst á svæðinu komu í ljós mannvistarleifar í skurði 23, aðallega jarðvegsblönduð móaska, sem líklega eru upprunnar sunnanmegin í bæjarhól innan svæðis B. Dreifing þessara mannvistarlaga er líklega vegna túnasléttunar eftir að gamli bærinn var yfirgefinn um miðja 20. öld.

3.2. Svæði B –Norðurhluti bæjarhóls: Skurðir 25-30

Svæði B (mynd 37) er um 0,16 ha að stærð. Bæjarhóllinn í Jörfa var í heimatúninu miðju, en bærinn var færður ofar og norðar í tún á seinni hluta 20. aldar og bæjarhóll og tún sléttuð í kjölfarið. Gamli bæjarhóllinn var að mestu utan rannsóknarsvæðis, en svæði B og C náðu yfir hann að norðan- og sunnanverðu. Skurðir 29 og 30 náðu yfir norðurmörk bæjarhólsins og leifar gamla bæjarins fundust þar grunnt undir sverði. Reikna má með að þegar svæðið var sléttað hafi mannvistarlögum verið rutt út, því að í suðurenda skurðar 22 á svæði A og í skurði 25 stutt norður af bæjarhólnum, eru jarðvegslög bleiklituð og greinilega blönduð móösku. Engin skýr, eiginleg ruslalög voru þó til staðar í skurðunum tveimur. Hvorki minjar né mannvistarlög fundust í skurðum 26-28 í austurhluta svæðis B. Ítarlegri umfjöllun um skurði 29-32 á bæjarhólnum á svæðum B og C finnst í kafla 4.2.

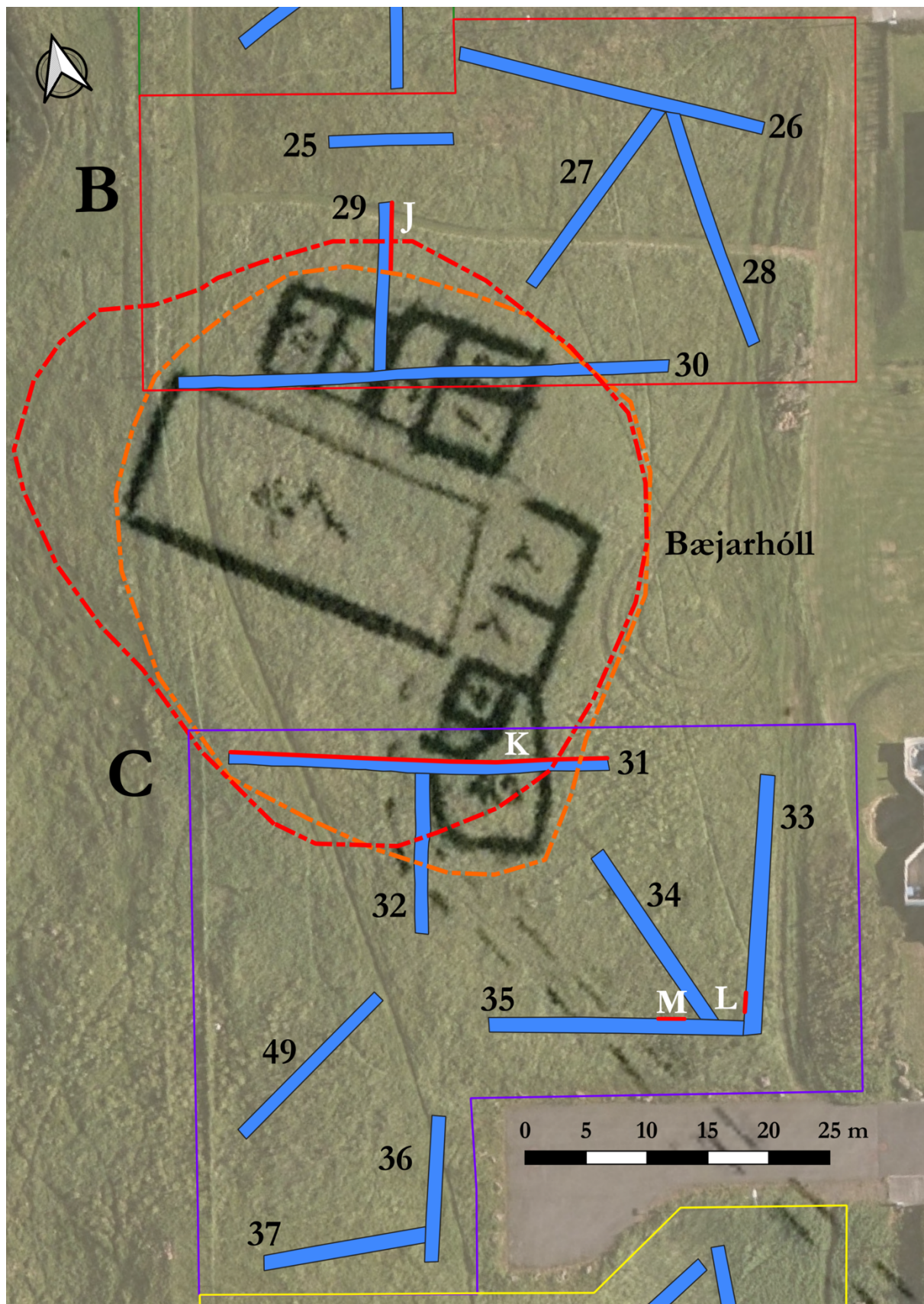
3.2.1. Skurðir 25-28 í heimatúni innan svæðis B

Skurður 25

Skurður 25 var grafinn rétt sunnan við suðurenda skurðar 22 (mynd 37) á svæði A. Skurður 25 var um 10 m á lengd, um 1 m á breidd, um 0,4 m á dýpt og snéri gróflega austur-vestur. Skurðurinn var grafinn til að fá betri yfirsýn yfir útbreiðslu mannvistarlags sem kom í ljós syðst í skurði 22. Þar var jarðvegslag [2206] bleiklitað og greinilega blandað finni móösku. Einnig mátti greina móösku í lagi [2503] í skurði 25, en þó í minna magni, og ætla má að um sama jarðlag sé að ræða (mynd 38 efst). Leirkersbrot og plast fundust efst í skurði í lagi [2502] en engin önnur skýr ruslalög komu í ljós (tafla 30). Talið er líklegast að þessi lög tengist og tilheyri að einhverju leiti mannvistarlögum í norðurhluta bæjarhóls (sjá nánar í kafla 4.2). Skurðurinn var ekki grafinn lengra til vesturs vegna farvegs Jörfalækjar sem sker norðvesturhorn svæðis B.

Skurðir 26, 27 og 28

Skurðir 26, 27 og 28 voru teknir í austurhluta svæðis B, fast norðaustan og austan við gamla bæjarhólinn í Jörfa (293-1; mynd 37). Saman mynduðu skurðirnir gróft K og hjálpuðu þeir við að afmarka bæjarhólinn að norðaustanverðu. Skurður 26 var grafinn í norðausturhorni svæðis B og var hann um 26 m á lengd, um 1 m á breidd, um 0,5 m á dýpt og snéri norðvestur-suðaustur (tafla 31). Út frá honum voru grafnir tveir skurðir niður til suðvesturs (Sk27) í átt að bæjarhól og til SSA (Sk28) fram hjá bæjarhólnum austanverðum (töflur 32-33). Skurður 27 var um 18 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,5 m á dýpt. Skurður 28 var um 20 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,5 m á dýpt. Engin mannvistarlög komu í ljós í skurðunum þremur (mynd 38), jafnvel þó að skurðir 27 og 28 hafi báðir verið grafnir mjög nálægt bæjarhólnum. Öll sniðin eru <0,5 m þykk og eru aðallega blandaður umbyltur jarðvegur sem situr beint ofan á jökulurðinni.

Mynd 37. Rannsóknarsvæði B og C eru sitt hvortu megin við bæjarbólinn í Jörfa. Meiribluti bæjarbóls er utan rannsóknarsvæðis og því ókannaður. Sníð 29.1 er hér merkt með bókstafnum J, sníð 31.1 með K, 33.1 sem L og 35.1 með M. Bæjarhóll er hér afmakaður með appelsínugulri brotalínu.

Tafla 30. Einingar í sniði 25.1 í skurði 25.

Eining	Átt	Lýsing
2501	N	Yfirborð, grasrót
2502	N	Brúnn jarðvegur, leirker og plast
2503	N	Móöskulag
2504	N	Malarlag/urð

Tafla 31. Einingar í sniðum 26.1 syðst næst bæjarból, og 26.2 nyrst í skurði 26.

Snið 26.1

Eining	Átt	Lýsing
2601	S, vesturendi	Yfirborð, grasrót = 2610
2602	S, vesturendi	Möl = 2611
2603	S, vesturendi	Blandaður jarðvegur
2604	S, vesturendi	Malarblandinn jarðvegur = 2612
2605	S, vesturendi	Jökulurð

Snið 26.2

Eining	Átt	Lýsing
2610	S, austurendi	Yfirborð, grasrót
2611	S, austurendi	Grús/möl
2612	S, austurendi	Malarblandinn jarðvegur

Tafla 32. Einingar í sniði 27.1 í skurði 27.

Eining	Átt	Lýsing
2701	NV	Yfirborð, grasrót
2702	NV	Möl
2703	NV	Malarblandinn jarðvegur
2704	NV	Jökulurð

Tafla 33. Einingar í sniði 28.1 í skurði 28.

Eining	Átt	Lýsing
2801	V	Yfirborð, grasrót
2802	V	Malarlag, gróft
2802	V	Dökkbrúnn jarðvegur, hreyft
2804	V	Jökulurð

Mynd 38. Móöskublandað snið 25.1 í skurði 25 (efst), snið 26.1 í skurði 26 (næst efst), snið 27.1 í skurði 27 (næst neðst), snið 28.1 (neðst) í skurði 28. Öll sniðin eru <0,5 m þykke og eru umbyltur blandaður jarðvegur sem situr beint ofan á jökulurðinni. Ljósmyndir tók Stefán Ólafsson.

3.2.2. Skurðir í norðurhluta bæjarhóls (293-1).

Skurðir 29 og 30

Skurðir 29 og 30 voru grafnir í norðurhluta bæjarhóls og saman mynduðu þeir gróft T (mynd 37). Skurður 30 var grafinn austur-vestur yfir allan bæjarhólinn fast meðfram suðurhlið rannsóknarsvæðis B, til vesturs út á brún lækjardrags sem Jörfalækur hefur myndað. Skurðurinn var um 40 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,5 m á dýpt. Skurður 29 var grafinn hornrétt á skurð 30 út af bæjarhólnum til norðurs. Skurður 29 var um 14 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,45 m á dýpt. Búist var við mannvistarleifum gamla bæjarins á þessum stað og ekki kom því á óvart þegar greinilegar vegghleðslur (grjót og torf) komu í ljós rétt undir grasrót í báðum skurðum. Samkvæmt kröfu frá Minjastofnun²⁵ var aðeins grafið niður á minjar í bæjarhól í skurðum 29-30, en ekki í gegnum þær. Staðsetningin kom vel heim og saman við bæjarhúsin eins og þau voru teiknuð á túnakort frá 1916²⁶. Fast umhverfis bæjartóftirnar að vestan, austan og norðan voru umfangsmikil móöskulög. Ítarlegri umfjöllun um þær mannvistarleifar sem komu í ljós í skurðum 29-32 á bæjarhólnum er í kafla 4.2.

Vegna þess að minjar á bæjarhól voru í og rétt undir sverði var ekki teiknað sérstakt snið á því svæði. Tvö jarðvegssnið 30.1-30.2 voru þó teiknuð í norðanverðum skurði 30 í jöðrum bæjarhólsins til austurs og vesturs til að kortleggja þau mannvistarlög sem þar komu í ljós (tafla 34 og mynd 39). Jarðvegssyrpan austan bæjarhóls er mjög þunn og hreyfð, og er beint ofan á forsögulegri jökulurðinni. Til vesturs er hún þykkri en mjög blönduð svo ekki var hægt að greina aðrar einingar undir gróðurhulu en hreyft mannvistarlag [3031] og móöskulag [3032] sem myndar vesturjaðar bæjarhólsins og deyr út til vesturs nær Jörfalæk (mynd 40). Engin ummerki um K~1500 gjósku eða landnámslag var að finna á þessu svæði þar sem mannvistarlögin sitja beint ofan á forsögulegum leir og jökulurð. Líklegast er að yngri jarðvegi og gjóskulögum á þessum stað hafi verið blandað saman við túnrækt og annað rask umhverfis bæjarhól. Ekki er heldur útilokað að náttúruleg jarðvegssyrpan á þessum stað hafi verið rofin eða horfin að einhverju leiti þegar Jörfi byggist fyrst.

Hleðslur bæjartófta ná rétt inn fyrir suðurenda skurðar 29, en annars eru mannvistarleifar þar að mestu móöskuleifar, líkt og til austurs og vesturs við tóftirnar í skurði 30. Nánar verður fjallað um þessar minjar í kafla 4.2. Í norðurenda skurðar 29 (snið J, myndir 37, 41 og 42) komu í ljós leifar af skeljaruslahaug og vottur af móöskulögum svipuðum þeim sem finnast í skurðum 22 og 25 (myndir 36 og 38 (efst)). Aftur liggja mannvistarlögin þar fast ofan á forsögulegri jökulurðinni og engin ummerki sjást um K~1500 eða önnur gjóskulög í þunnu sniðinu.

²⁵ Minjastofnun Íslands, 2024a.

²⁶ Túnakort Jörfa, 1916.

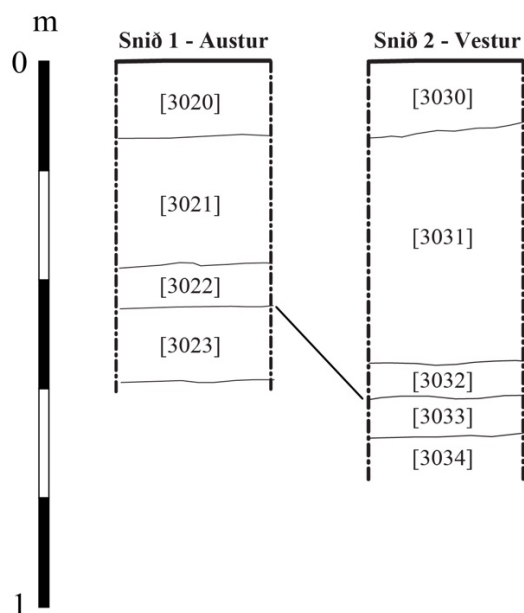
Tafla 34. Einingar í sniði 30.1 í austurenda skurðar 30 og snið 30.2 í vesturenda hans.

Snið 30.1

Eining	Átt	Lýsing
3020	N	Rótarlag, siltkennt leirlóm, dökkbrúnt
3021	N	Blandaður jarðvegur, brúnt hreyft lag með gulum blæ, mjúkt silt
3022	N	Móöskulag, bleikt með svörtum flekkjum, sendið lóm, heldur áfram að mannvirki til vesturs, fjarar út til austurs
3023	N	Jökulurð, náttúruleg

Snið 30.2

Eining	Átt	Lýsing
3030	N	Rótarlag, siltkennt leirlóm, dökkbrúnt
3031	N	Hreyft mannvistarlag, kol og gjóska?, sendið silt, smásteinar áberandi, kopargripur í sniði
3032	N	Móöskulag, bleikt, með svörtum flekkjum, fjarar út til vesturs
3033	N	Leir, grár, náttúrulegur jökulleir
3034	N	Jökulurð

Mynd 39. Tvö jarðvegssnið 30.1 og .2 voru teiknuð í norðurjaðri bæjarhóls. Sniðin voru teiknuð austan og vestan við leifar mannvirkja í bæjarhól í norðursniði skurðar 30. Mannvistarlög [3022] og [3032] eru bæði útbreidd móaska frá bæjarstæði. Teikning eftir Brynju Árnadóttur og Sólveigu G. Beck.

Mynd 40. Snið 30.1 (efri ljósmynd) í suðurblið skurðar 30 þar sem móaskan í austurjaðri bæjarhóls endar og forsögulegt malarundirlagið tekur við. Jarðvegssnið á þessu svæði austan bæjarhóls er mjög þunn og breysfð. Snið 30.2 (neðri ljósmynd) í suðurblið skurðar 30 í vesturjaðri bæjarhóls. Ljósmyndir tók Brynja Árnadóttir.

Tafla 35. Einingar í sniði 29.1 í norðurenda skurðar 29 (mynd 40).

Snið 29.1

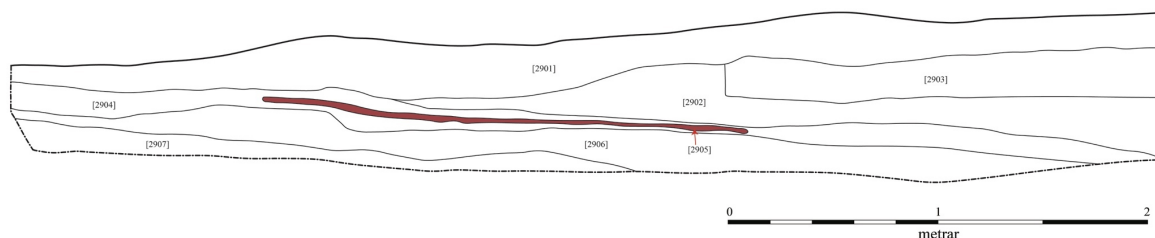
Eining	Átt	Lýsing
2901	A	Rótarlag
2902	A	Blandaður jarðvegur
2903	A	Torflag
2904	A	Móöskulag
2905	A	Skeljalag í [2904]
2906	A	Malarlag, sama og [2907]
2907	A	Jökulurð

Gripir af svæði B

Eini gripurinn sem fannst utan bæjarhóls var í skurði 25 á norðanverðu svæði B, en þar fundust tveir gripir í efstu jarðlögum, hvítt leirkersbrot (peasant ware) með blárri rönd og plastband (fundanr. <31>). Fundirnir eru líklega frá 20. og 21. öld. Flestir gripir fundust í skurðum 19 og 21 en fjallað er um þá með mannvirki 52. Nánari umfjöllun um gripi sem fundust á bæjarhól má finna í kafla 4.2.

Mynd 41. Skeljaruslabaugur og móaska í sniði 29.1 (J) í norðurenda skurðar 29, tæpa 5 m sunnan við skurð 25 þar sem einnig fannst móöskublandaður jarðvegur. Horft til ANA. Ljósmynd tók Brynja Árnadóttir.

Mynd 42. Teikning af austursniði 29.1 (J, mynd 37) í norðurenda skurðar 29. Sniðið er um 5,5 m á lengd, norður er til vinstri. Teikningu gerðu Brynja Árnadóttir, Stefán Ólafsson og Sólveig G. Beck.

Samantekt um svæði B

Sex skurðir voru teknir innan svæðis B og voru tveir þeirra (29 og 30) grafnir í norðurjaðar bæjarhólsins í Jörfa. Í skurðum 26-28 í austurhluta svæðis fundust engin ummerki um mannvist en mjög stutt var niður á leifar gamla bæjarins í skurðum 29 og 20. Jarðvegshluta er þunn, umbylt og grúsarblönduð vegna sléttunar og framkvæmda. Norðan bæjarhóls í skurðum 25 og 29 komu í ljós móösku- og skeljalög sem líklega tengjast bæjarhólnum í Jörfa en lögin hafa líklega orðið fyrir áhrifum túnasléttunnar á 20. öld. Engin gjóskulög hafa varðveist á svæðinu sem gætu hjálpað til við aldursgreiningu minja.

3.3. Svæði C – Suðurhluti bæjarhóls: Skurðir 31 til 37 og 49

Svæði C var fast vestan Helgugrundar 10, um 0,2 ha að stærð og náði yfir suðurenda bæjarhóls (mynd 37). Þar voru skurðir 31 og 32 teknir í bæjarhólinn sunnanverðan í T og skurðir 33-37 og 49 í túnið suðaustan og sunnan við hólinn. Samkvæmt kröfu frá Minjastofnun Íslands var aðeins grafið niður á mannvirki í bæjarhól í skurðum 31-32, en ekki í gegnum þau. Suðvestur undir bæjarhólnum hefur Jörfalækur étið nokkuð úr túni og var skurður 49 þar grafinn með síðustu könnunarskurðum á svæðinu niður brekkuna í áttina að læknum til að útiloka að þar myndu leifar öskuhaugs. Ítarlegri umfjöllun um þær mannvistarleifar sem komu í ljós í skurðum 31-32 á bæjarhólnum er í kafla 4.2.

3.3.1. Skurðir í suðurhluta bæjarhóls (293-1)

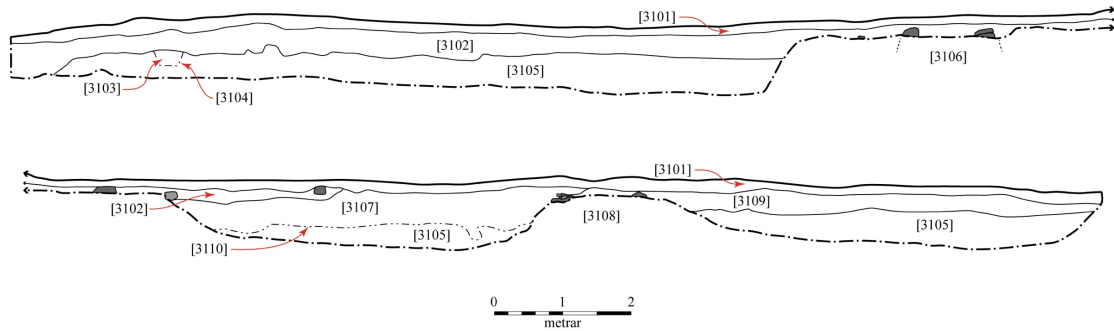
Skurðir 31 og 32

Skurðir 31 og 32 voru grafnir í T í bæjarhólinn að sunnanverðu, á sama hátt og skurðir 29-30 voru staðsettir í hann að norðanverðu. Skurður 31 var grafinn gróflega austur-vestur þvert yfir bæjarhólinn meðfram norðumörkum rannsóknarsvæðis þar sem talið var líklegt að kálgarður bæjarins hafi verið (mynd 37). Skurðurinn var 31,5 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,4 m á dýpt og voru veggjaleifar garðsins stutt undir yfirborði. Skurður 32 var svo grafinn hornrétt út og niður til suðurs niður af bæjarhólnum. Skurðurinn var um 13 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,7 m á dýpt. Engar skýrar mannvistarleifar komu í ljós í skurði 32 fyrir utan eina einfalda röð af grjóti efst og nyrst, sem gæti hafa verið leifar af hleðslum sem búið var að ýta út.

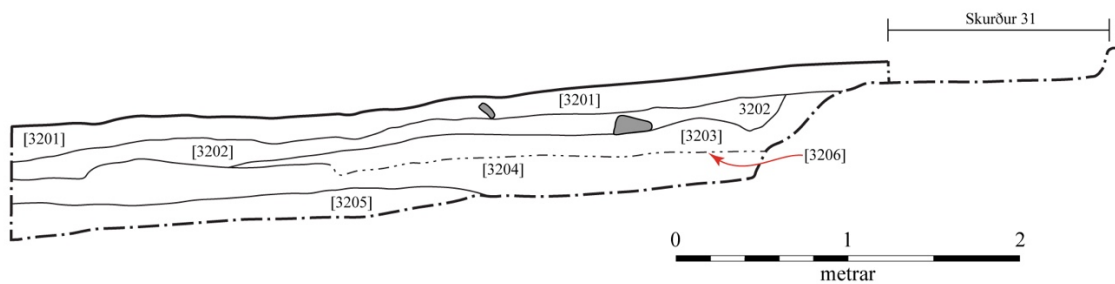
Fyrir miðjum skurði 31 komu vegghleðslur kálgarðsins í ljós og var aðeins grafið niður á hleðslurnar. Þar sem þeim sleppti var grafið niður í óhreyfð jarðlög. Snið 31.1 (K, mynd 37) var teiknað yfir allt norðursnið skurðarins (mynd 43, tafla 36). Neðst í vesturenda sniðsins og vestan við vegghleðslur kálgarðsins sem fjallað verður um síðar var óhreyfður jarðvegur [3105]. Hann var lagskiptur og leirkenndur, rauðleitur efst, þar undir var hann dökkgrár og neðst ljósgrár með rauðgulum skellum (mynd 44). Jarðlag [3105] var skorið af skurði [3104] sem var um 42 cm að breidd efst en 28 cm að breidd neðst. Brúnir skurðarins að ofan og neðan voru skarpar og botn flatur. Hliðar beinar og þrengdust niður. Í skurðinum var hreyfður jarðvegur [3103] sem leit út fyrir að vera sami eða sambærilegur jarðvegur og í jarðlagi [3105]. Ofan á jarðlagi [3105] og skurðfyllingu [3104] var hreyft millibrúnt jarðlag [3102]. Það var frekar einsleitt en neðst í því fíngerð mól. Efst var svo yfirborðslag [3101] sem var millibrúnt með grasrót efst. Fyrir miðju sniði voru tvær vegghleðslur kálgarðs [3106] og [3108] sem var sunnan við bæjarhól Jörfa. Neðst í sniðinu, á milli vegghleðslanna var jarðlag [3105]. Það var skorið af skurði kálgarðsins [3110]. Í þessum skurði og ofan á jarðlagi [3105] var ræktunarjarðvegur kálgarðsins [3107]. Jarðlagið var

mjög umbylt, dökkbrúnt og einsleitt. Það var blandað smáum kolaögnum og mól. Jarðlag [1302] lá að hluta yfir þessu jarðlagi en að stærstum hluta lá yfirborðslag [3101] yfir því. Jarðlag [3105] var einnig neðst í sniðinu austan við kálgarðinn [3106] og [3108]. Ofan á því var mjög sambærilegt jarðlag og [1302] sem var millibrúnt hreyft jarðlag, frekar einsleitt með fingerðari mól neðst.

Snið 31.1 í skurði 31 yfir suðurhluta bæjarhóls frá vestri til austurs.

Snið 32.1 í skurði 32 út frá miðjum skurði 31 til suðurs niður af bæjarhól.

Mynd 43. Sniðteikningar af norðursniði 31.1 í skurði 31 og vestursniði 32.1 í skurði 32 í suðurenda bæjarhóls. Teikningar gerði Stefán Ólafsson.

Mynd 44. Hluti sniðs 31.1 í vesturhluta skurðar 31, borft til norðurs. Í sniðinu var neðri hluti blanda af náttúrulegum finlagskiptum og litríkum jarðvegi [3105], á meðan efri hlutinn var blandaður, brúnn og umbyltur jarðvegur [3102] sem líklega tengist túnraket suðvestan undir bæjarhól. Hægt er að sjá skýra þúfumyndun í neðri hluta sniðs. Ljósmynd tók Stefán Ólafsson.

Tafla 36. Einingar í sniði 31.1 í skurði 31.

Snið 31.1

Eining	Átt	Lýsing
3101	N	Yfirborð, millibrúnt jarðlag með grasrót efst.
3102	N	Hreyft jarðlag en einsleitt jarðlag. Neðst í því er mól, hugsanlega jöfnunarlag að einhverju leyti.
3103	N	Hreyfður jarðvegur, sambærilegur og í lagi [3105]. Fylling í skurði [3104]
3104	N	Skurður.
3105	N	Óhreyfður jarðvegur, lagskiptur og leirkenndur. Rauðleitur efst, undir því dökkgrár og neðst ljósgrár með rauðgulum skellum.
3106	N	Veggur - torf og grjóthlaðinn veggur, að lágmarki 25 cm á hæð. Kálgarðsveggur.
3107	N	Umbyltur jarðvegur, blandaður smárri mól og kolaögnum (1%). Dökkbrúnn, mjög hreyfður en einsleitur jarðvegur. Líklega jarðvegur kálgarðsins.
3108	N	Veggur - torf og grjóthlaðinn veggur, að lágmarki 25 cm á hæð. Kálgarðsveggur.
3109	N	Umbyltur jarðvegur. Sami eða sambærilegur og [3102].
3110	N	Skurður kálgarðsins.

Tafla 37. Einingar í sniði 32.1 í skurði 32.

Snið 32.1

Eining	Átt	Lýsing
3201	V	Yfirborð, milli- - dökkbrúnt jarðlag með grasrót efst. Sama og [3101]
3202	V	Hreyft jarðlag með torfhnausum í, sennilega jöfnunarlag frá því þegar bæjarhóllinn var sléttaður. Sama eða sambærilegt og [3102]
3203	V	Mjög blandað en einsleitt jarðlag blandað fingerðri mól og kolum, líklega jarðvegur kálgarðsins. Sama eða sambærilegt og [3107].
3204	V	Moldarblandað malarlag, hugsanlega skriðuefni.
3205	V	Mjög flekkótt jarðlag en er sennilega náttúrulegt.
3206	V	Skurður kálgarðsins.

Skurður 32 lá til suðurs frá miðjum skurði 31 og var suðurendi hans um 44 m vestan við suðvesturhornið á íbúðarhúsi númer 10 við Helgugrund (mynd 37). Nyrst í skurðinum var 5,1 m af vestursniði hans teiknað (mynd 43). Neðst í sniðinu var mjög flekkótt, en að öllum líkindum óhreyft, náttúrulegt jarðlag [3205]. Ofan á því var moldarblandað malarlag [3204] sem leit helst út fyrir að vera skriðuefni. Það var skorið af skurði kálgarðsins [3206]. Frá syðri skurðarmörkum skurðar 1 náði skurður kálgarðsins [3206] um 3,2 m til suðurs. Í skurði [3206] og ofan á jarðlagi [3204] var mjög blandað en einsleitt jarðlag [3203] sem hefur verið ræktunarjarðvegur kálgarðsins. Þetta jarðlag var blandað fingerðari mól og kolaögnum og mun vera sama eða sambærilegt jarðlagi [3107] í skurði 31. Ofan á jarðlagi [3203] var hreyft jarðlag [3202] en það var einnig blandað og í því torfhnausar og grjót og mun það vera jöfnunarlag frá því þegar bæjarhóllinn var sléttaður. Það mun vera sama eða sambærilegt jarðlag og [3102] í skurði 31. Efst var svo dökkbrúnt jarðlag [3201] með grasrót efst. Svo virðist sem suðurvegg kálgarðs hafi verið ýtt út á þessu svæði við sléttun bæjarhóls á 20. öld.

Mynd 45. Snið 32.1 efst í skurði 32 fast sunnan við skurð 31, horft til vesturs Þar eru aðeins blönduð og umbylt jarðlög og engin skýr ummerki um suðurvegg kálgarðs eru greinanleg á þessu svæði. Honum hefur líklega verið ýtt út við túnasléttun á 20. öld. Ljósmynd tók Stefán Ólafsson.

3.3.2. Skurðir í heimatúni

Skurðir 33, 34 og 35

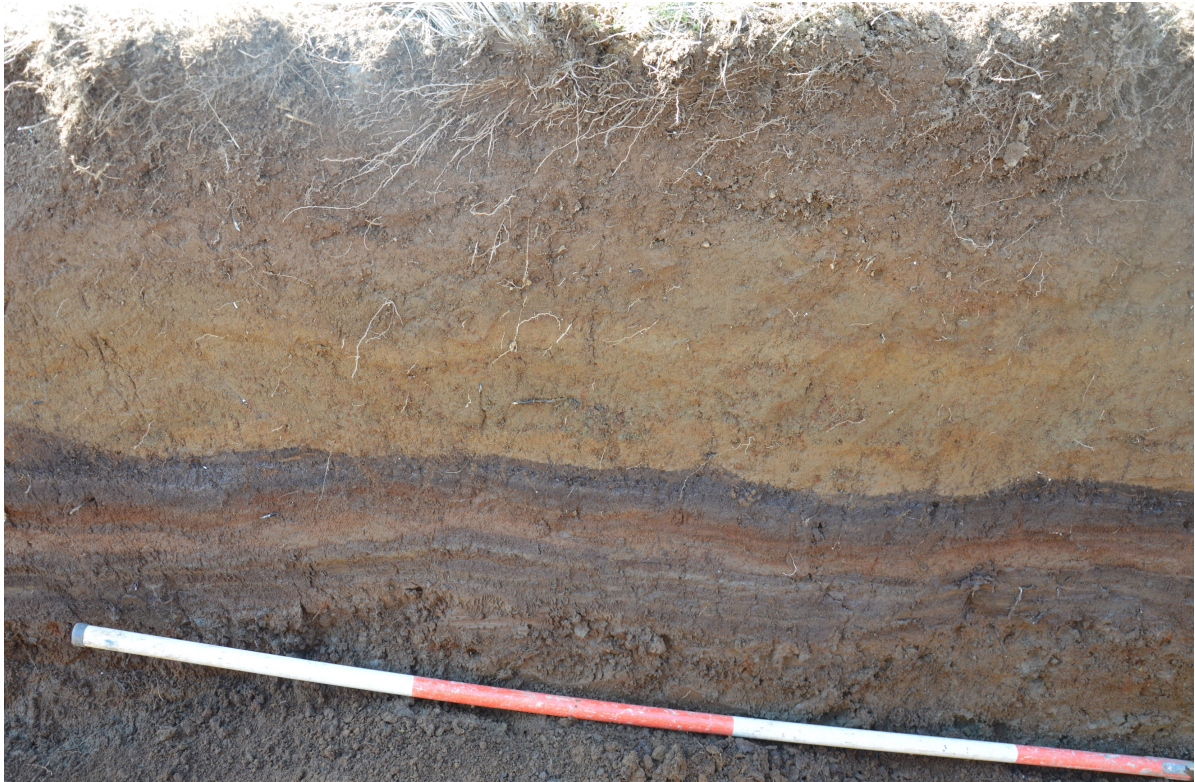
Skurðir 33, 34 og 35 voru grafnir fast suðaustan við bæjarhólinn, og eru þeir samtengdir í suðausturhorni svæðis C, fast norðan og ofan við bílastæði við vesturenda Helgugrundar (mynd 37). Skurður 33 var grafinn gróflega norður-suður meðfram austurmörkum rannsóknarsvæðisins og var hann um 21 m á lengd, um 1 m á breidd og um 1 m á dýpt (mynd 47). Skurður 35 var grafinn til vesturs út frá suðurenda skurðar 33 og skurður 34 var grafinn til norðvesturs í átt að bæjarhól upp frá austurenda skurðar 35. Skurður 34 var um 16 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,8 m á dýpt (mynd 48) og skurður 35 var um 21 m á lengd, um 1 m á breidd og um 1 m á dýpt (mynd 49). Engar umfangsmiklar mannvistarleifar komu í ljós í þessum skurðum (tafla 38), ekki einu sinni í jaðri bæjarhólsins í norðvesturenda skurðar 34.

Samsetning jarðvegs er svipuð í öllum skurðum á þessum stað í túninu (tafla 38). Í neðri hluta er finlagskiptur og litríkur mýrarjarðvegur [3309, 3403 og 3503] sem hvílir á grængrárrí jökulgrús [3404-3504]. Í efri hluta sniðanna, nær bæjarhól, er dökkbrúnn blandaður jarðvegur [3402 og 3502] sem líklega tengist túnræktun og plægingu á svæðinu, en fjær hólnum eru jarðvegslög [3305-3307] meira grá- og rauðbrún og virðast náttúrulegri og óhreyfð. Í neðri hluta jarðlaga [3307 og 3402] er hægt að greina hugsanlegar leifar af hreyfðri gjósku, líklega $K \sim 1500$.

Í skurði 33 (L, mynd 37) kom í ljós um 0,3 m breidd og +0,5 m djúp hola sem hugsanlega var grafin fyrir einhverskonar staur (mynd 46). Stærð og staðsetning hans gæti gefið til kynna að staurinn hafi hugsanlega tengst hliði í girðingu í jaðri heimatúns þar sem tröðin (293-9) lá til norðvesturs heim að bæ. Einnig gæti þarna hafa verið staur fyrir síma- eða rafmagnslínu, en þetta eru aðeins getgátur. Dreifðar móöskulinsur komu í ljós í blönduðu jarðvegs lagi [3502] í norðursniði 35.1 skurðar 35 (M, myndir 37 og 49). Skurðurinn var líklega tekinn þvert yfir svæðið þar sem heimreiðin lá heim að bæ um og eftir 1900 samkvæmt túnakorti frá 1916. Ekki er útilokað að öskuleifarnar tengist umferð um veginn en þær gætu einnig verið smit frá bæjarhól vegna túnasléttunar.

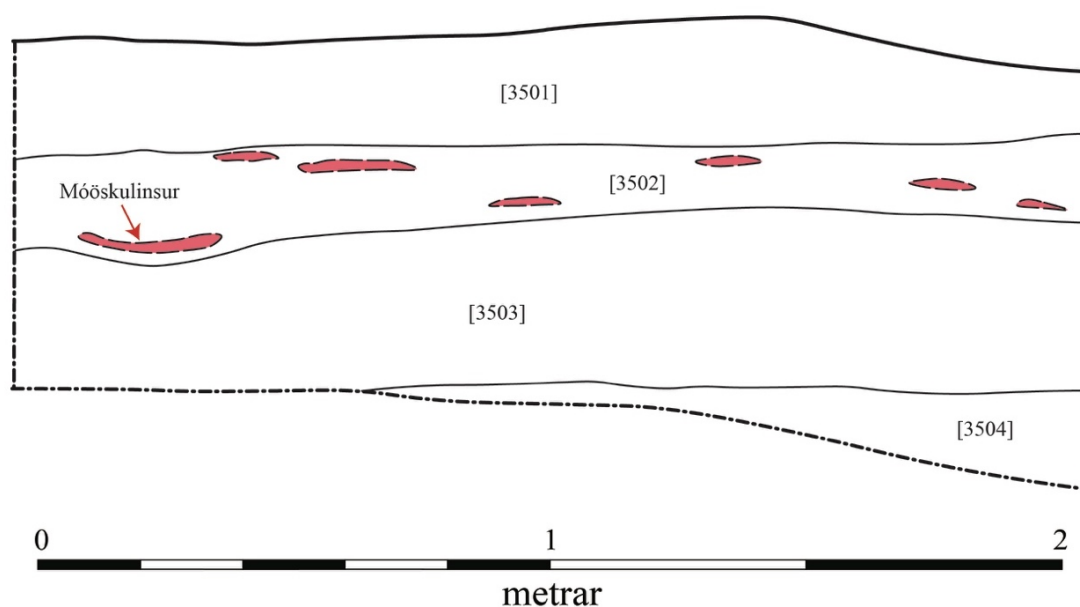
Mynd 46. *Hola eftir staur efst í sniði 33.1 í skurði 33, borft til vesturs. Ljósmynd tók Eva Bryndís Ágústsdóttir.*

Mynd 47. Snið 33.1 í skurði 33 (M á mynd 37) austast á svæði C, horft til vesturs. Leifar af K~1500 má greina neðarlega í efri hluta jarðvegssniðs. Ljósmynd tók Eva Bryndís Ágústsdóttir.

Mynd 48. Snið 34.1 efst og norðvestast í skurði 34 næst bæjarból, horft til norðausturs. Ljósmynd tók Jóbanna Valgerður Guðmundsdóttir.

Mynd 49. Snið 35.1 í skurði 35 (M) neðst á svæði C, fast ofan við botnlanga við Helgugrund, horft til vesturs. Ljósmynd tók Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir. Sniðteikning Stefán Ólafsson og Sólveig G.Beck.

Tafla 38. Einingar í sniðum 33.1-35.1 í skurðum 33, 34 og 35 í austurhluta svæðis C.

Snið 33.1

Eining	Átt	Lýsing
3301	V	Yfirborð/rótarlag, dökkbrúnt og siltkennt
3302	V	Aðallega mól og sandur, en jarðvegurinn sendinn, siltkenndur, dökkbrúnn, grár.
3303	V	Fylling í skurði/holu. Blandaður jarðvegur, siltkenndur leir, ljósbrún mold neðst en örlítill mól - mjög hreyft.
3304	V	Hola fyrir staur. Skorið í gegnum tvö jarðlög og nær að náttúrulega leirkennda jarðlaginu.
3305	V	Hreyft, ljósbrúnt lag með gulum blæ. Skurður [3304] sker lagið.
3306	V	Sama og [3305]

3307	V	Siltkenndur leir, ljós á lit með grágulum blæ. Leir efst með járnútfellingum. Í jarðlaginu má sjá flekki af gjósku, K1500.
3308	V	Sama jarðlag og [3307] en appelsínagula járnpannan er minna áberandi.
3309	V	Lagskiptur náttúrulegur jarðvegur. Neðst er jökulruðningur og grár leir. Skurðurinn [3304] skerst örlítið í. Bæði siltkenndur leir og hreinn leir.

Snið 34.1

Eining	Átt	Lýsing
3401	NA	Yfirborð, grasrót
3402	NA	Blandaður jarðvegur, K~1500
3403	NA	Mýrarjarðvegur, mjög litríkur og lagskiptur
3404	NA	Jökulurð

Snið 35.1

Eining	Átt	Lýsing
3501	N	Grasrót - dökkbrún/svört.
3502	N	Blandaður jarðvegur með móöskublettum.
3503	N	Mýrarjarðvegur - ljós, svartur, grár, rauðleitur, rauðbrúnn - lagskiptur.
3504	N	Jökulruð - grá mól.

Skurðir 36, 37 og 49

Skurðir 36 og 37 voru grafnir í túni nær Jörfalæk í suðvesturenda svæðis C, fast vestan við bílastæðið við vesturenda Helgugrundar (mynd 37). Skurður 36 var grafinn norður-suður fast vestan við bílastæðið. Engin mannvistarlög eða mannvirki fundust í þessum skurðum. Skurður 36 var um 12 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,85 m á dýpt (mynd 50). Skurður 37 var svo grafinn til vesturs í átt að austurbakka Jörfalækjar út frá suðurenda skurðar 36. Skurður 37 var um 14 m á lengd, um 1 m á breidd og um 1,2 m á dýpt (mynd 51). Jarðvegssamsetning í sniðum skurðanna (tafla 39) voru svipuð skurðum 33-35, nema neðstu lögin voru mun leirríkari (einingar [3604 og 3705]). Hægt er að sjá í skurði 37 hvar brúnn umbýltur jarðvegur í ræktuðu túni og náttúruleg jarðvegslög mætast í efstu lögum sniðs 37.1 (mynd 51).

Skurður 49 var grafinn sunnan bæjarhólsins til suðvesturs niður grasigróna brekku í áttina að Jörfalæk. Skurðurinn var um 15,7 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,7 m á dýpt. Engin mannvistarlög sáust í skurðinum (tafla 39) sem var grunnur og aðeins samansettur af umbýltum malarblönduðum rauðum jarðvegi og urð.

Mynd 50. Snið 36.1 í skurði 36, horft til vesturs. Ljósmynd tók Eva Brynja Ágústsdóttir. Sniðið skiptist í umbyltan brúnnan jarðveg í efri hluta og fínlagskipt náttúruleg jarðvegslög ofan á gráum leir og mól.

Mynd 51. Snið 37.1 í austurhluta skurðar 37, horft til norðurs. Hægt er að sjá í efstu lögum sniðsins hvar brúnn og umbyltur jarðvegur vegna túnræktunar og náttúruleg jarðvegslög matast. Ljósmynd tók Eva Brynja Ágústsdóttir.

Tafla 39. Einingar í sniðum 36.1, 37.1 og 49.1 í skurðum 36, 37 og 49 í suðvesturluta svæðis C.

Snið 36.1

Eining	Átt	Lýsing
3601	V	Yfirborð, grasrót, brúnt, siltkennt
3602	V	Siltkennt jarðlag, ljósari brúnn, appelsínugulur blær, blandað grús á köflum
3603	V	Áfokslög, lagskipt, neðst gamalt yfirborð, fjólublátt, silt- og leirkennt
3604	V	Jökulleir, blágrár, þunnt appelsínugult lag/járnpenna
3605	V	Möl/jökulruðningur

Snið 37.1

Eining	Átt	Lýsing
3701	N	Yfirborð, grasrót, dökkbrúnt silt
3702	N	Ljósbrúnn jarðvegur með appelsínugulum blæ, smásteinar hér og þar, annars fremur einsleitt, grasrætur
3703	N	Möl, dökk/svört, lómkenndur sandur, dekkst neðst
3704	N	Lagskipt náttúruleg lög, aftur neðst lífrænt fjólublátt yfirborð, leir- og siltkennt
3705	N	Jökulleir, blágrár, yrjóttur með appelsínugulu, járnútfellingar,
3706	N	Jökulruðningur, grjótt og möl, grátt og blágrátt

Snið 49.1

Eining	Átt	Lýsing
4901	NV	Yfirborð, grasrót
4902	NV	Malarblandað lag með mold, hreyft, plast fannst neðst
4903	NV	Blandaður jarðvegur
4904	NV	Jökulurð

Gripir af svæði C

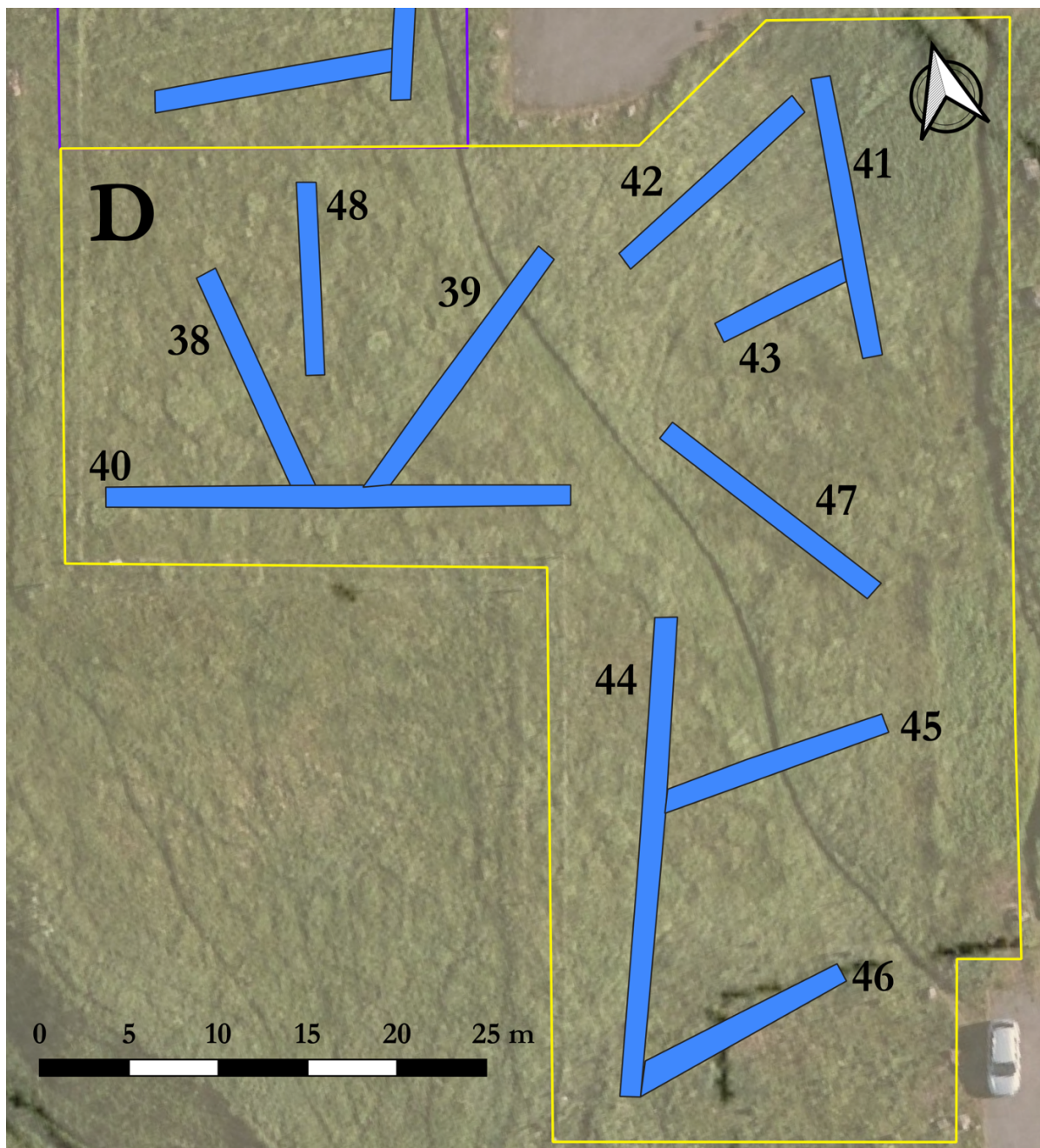
Engir gripir fundust í skurðum innan svæðis C fyrir utan þá sem fundust í skurði 31 í sunnanverðum bæjarhól. Fjallað er um gripi úr skurði 31 með bæjarhól í kafla 4.2.

Samantekt um svæði C

Utan bæjarhóls fundust engar minjar eða mannvistarlög í skurðum 33-37 og 49, ef frá er talin hola í skurði 33 (snið 33.1/L) sem hugsanlega er eftir sveran staur (sími/rafmagn/girðing?) og móöskuleifar í sniði skurðar 35, sem gætu verið tengdar gömlu heimreiðinni eða sléttun bæjarhóls. Í skurði 31, yfir suðurenda bæjarhólsins, komu í ljós tveir samsíða grjóthlaðnir veggir sem líklega eru leifar af stærri kálgarði heima við bæ (sjá frekari umfjöllun í kafla 4.2). Hugsanlega var túngarður í vesturenda skurðarins, efst í bakka Jörfalækjardrags, en þær leifar voru mjög óljósar. Engar skýrar veggjaleifar eða mannvistarlög komu heldur í ljós í skurði 32. Hugsanlegt er að í byrjun 20. aldar hafi syðsta hluta minni kálgarðsins sem stóð sunnan fjóssins syðst á bæjarhólnum verið ýtt út. Ekki er þó hægt að staðfesta þessar kenningar án frekari uppgrftar á svæðinu. Engin ummerki um gjóskur fundust í skurðum í bæjarhól en hægt er að greina slitur af dökkri gjósku, líklega K~1500, í skurðum í túni sunnan og neðan hólsins. Dýpt jarðvegssniða í túni er mun meiri á svæði C miðað við svæði A og B til norðurs.

3.4. Svæði D – Syðsti hluti heimatúns: Skurðir 38-48.

Svæði D nær yfir syðsta hluta heimatúns og er um 0,22 ha að stærð (mynd 52). Á svæðinu er sléttað graslandi sem hallar til suðurs, án nokkurra greinilegra hóla eða hæða á yfirborði sem gætu gefið vísbendingar um hugsanleg mannvirki. Grunn lægð liggur NNV-SSA í gegnum mitt svæðið þar sem áður var vegslóði og þar er nú gönguleið fyrir íbúa í Grundarhverfi. Ellefu könnunarskurðir 38-48 voru grafnir á þessu svæði en engin mannvirki eða skýrar mannvistarleifar komu í ljós í skurðunum.

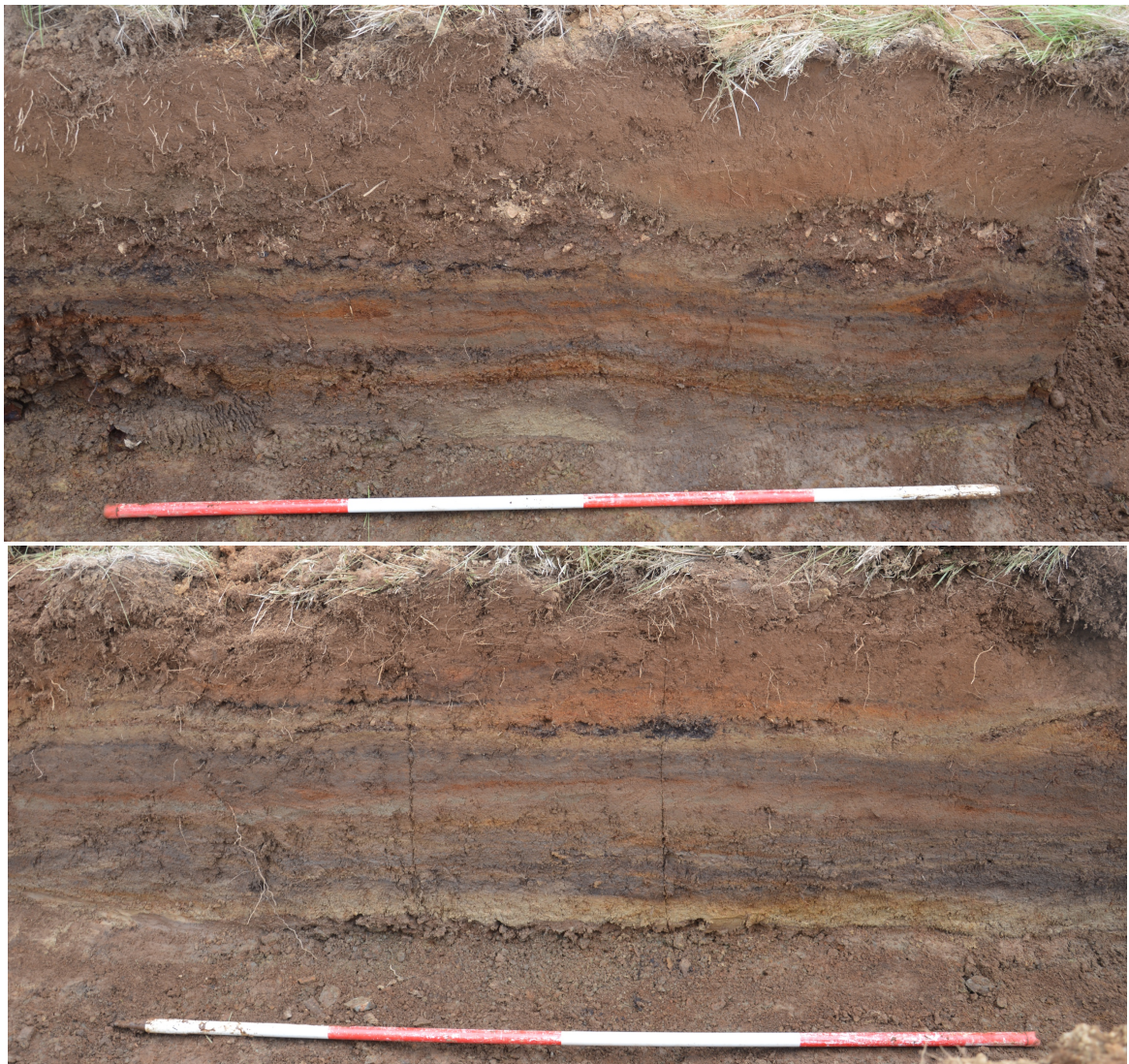

Mynd 52. Svæði D er syðst í sléttuðu og grasigrónu heimatúni Jörfa, fast norðaustan við Jörfalæk sem glittir í neðst til vinstri. Myndast hefur göngustígur skáballt yfir svæðið, NNV-SSA. Engar mannvistarleifar fundust innan svæðisins.

3.4.1. Skurðir í heimatúni

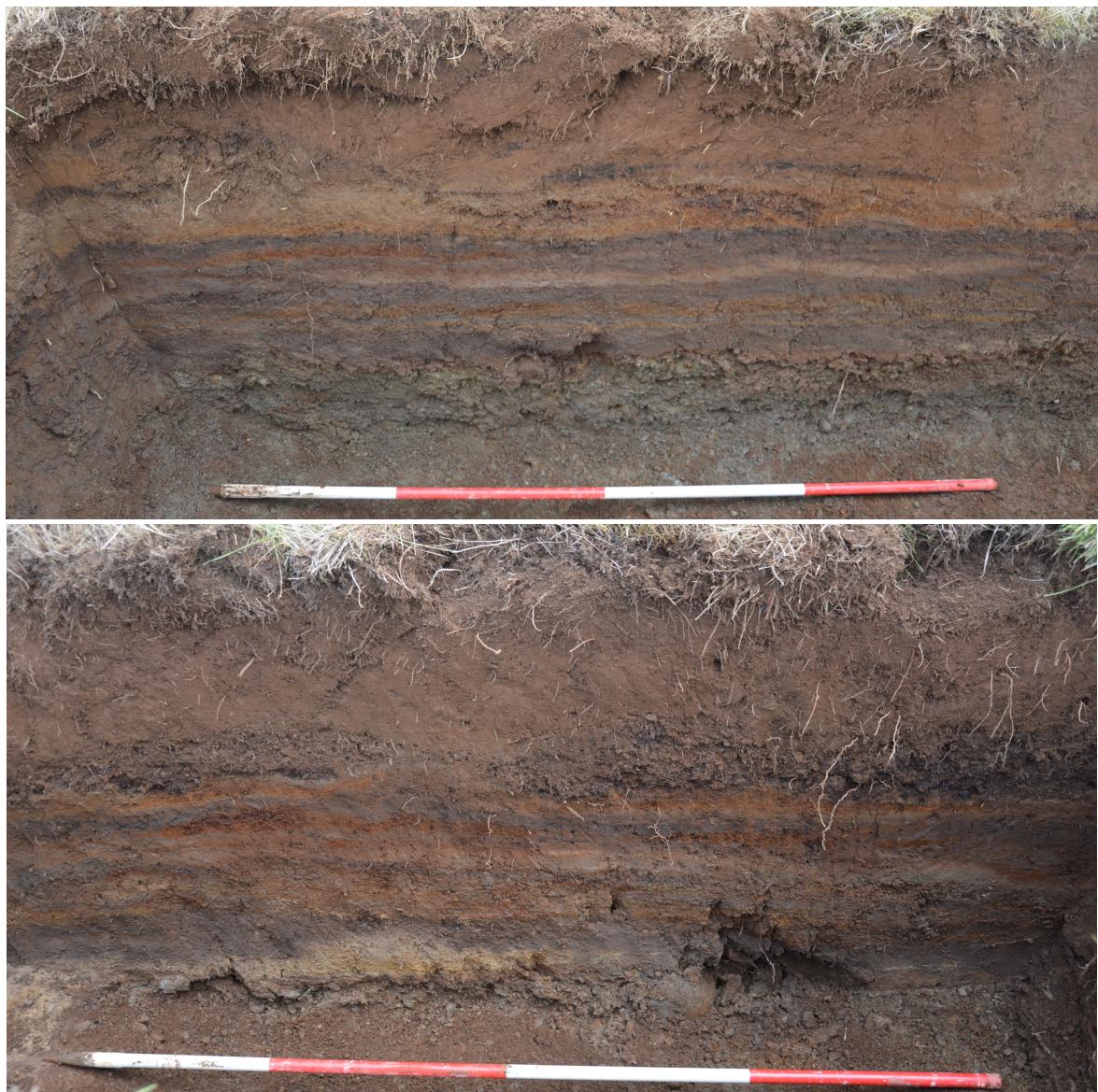
Skurðir 38 til 40 og 48

Skurðir 38, 39 og 40 voru grafnir í norðvesturhluta svæðis D og mynda þeir saman ólögulegt K (mynd 52). Skurður 48 var svo grafinn með síðustu skurðum milli skurða 38 og 39. Skurður 40 var grafinn gróflega austur-vestur meðfram girðingu sem afmarkar suðvesturhluta rannsóknarsvæðisins. Skurðurinn var um 26 m á lengd, um 1 m á breidd og um 1,1 m á dýpt (mynd 54). Út frá miðjum skurði 40 voru grafnir tveir skurðir, skurður 38 til norðvesturs og skurður 39 til norðausturs. Skurður 38 var um 13 m á lengd, um 1 m á breidd og um 1,2 m á dýpt á meðan skurður 39 var um 16 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,9 m á dýpt (mynd 53). Skurður 48 var 10,5 m á lengd um 1 m á breidd, um 0,9 m á dýpt og liggur gróflega norður-suður (mynd 54).

Mynd 53. Hér að ofan sjást snið 38.1 (efri) og 39.1 (nedri) í skurðum 38 og 39, horft til norð- og suðausturs. Grófar malarlínur í sniði 38.1 fast ofan á finlagskiptum jarðveginum mynduðust líklega vegna áhrifa Jörfalækjar, tilfærslum og efnisflutningi með bökkum hans meðan hann grefur sig niður í landslaginu (sjá einnig nedri mynd 54 af skurði 48). Ljósmyndir tók Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir.

Engin mannvirki eða skýr mannvistarlög fundust í þessum skurðum innan túns, fyrir utan örlítið af kolum efst í blönduðu yfirborðslagi skurðar 39 [3902] (mynd 53). Í jarðvegsyrpunni í vesturjaðri túns eru linsur og lög af misgrófum jarðvegi og mól sem eru greinileg ummerki um áhrif frá tilfærslum og efnisflutningi með bökkum Jörfalækjar á meðan hann grefur sig smátt og smátt niður í landslaginu. Þessar linsur eru fast ofan á hinum finlagskiptu náttúrulegu jarðvegslögum sem einkenna neðri hluta jarðvegshulunnar í túni Jörfa. Aðeins ofar í syrpinni greindust mjög dökk, en þó þunn, gjóskulög í skurðum 39 og 40 [3904 og 4004] á um 68 cm dýpi efst í fallega rauðbrúnum jarðvegi. Líklega er hér um að ræða gjóskulag úr Kötlu frá því um 1500 en þó er ekki útilokað að Miðaldalagið (R~1226) finnist á svæðinu (frekari umfjöllun í kafla 4.1).

Mynd 54. Hér að ofan sjást snið 40.1 (efri) og 48.1 (neðri) í skurðum 40 (austurendi) og 48 (suðurendi), horft til suðurs og austurs. Eftir því sem nær dregur Jörfalæk í vestri í skurði 40 þynnist jarðvegurinn og lagskipting hverfur þar til aðeins forsögulega grúsin og brúnn umbyltur jarðvegur eftir túnasléttun eru eftir. Í sniði 48.1 sjást malarlinsur ofan á finlagskiptum jarðveginum. Þessar linsur myndast líklega vegna áhrifa Jörfalækjar, tilfærslum og efnisflutningi með bökkum hans á meðan hann grefur sig niður í landslaginu. Ljósmyndir tók Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir.

Tafla 40. Einingar í skurðum 38 til 40 og 48 í norðvesturhluta svæðis D (myndir 53-54).

Snið 38.1

Eining	Átt	Lýsing
3801	A	Yfirborð, grasrót
3802	A	Blandaður jarðvegur
3803	A	Möl, járnrík, blá neðst
3804	A	Mýrarjarðvegur, lagskiptur og litríkur
3805	A	Jökulurð

Snið 39.1

Eining	Átt	Lýsing
3901	SA	Yfirborð, grasrót
3902	SA	Blandaður jarðvegur, örlítið af kolaleifum
3903	SA	Rauður jarðvegur
3904	SA	Gjóska, sýni tekið, líklega K~1500, en Miðaldarlagið (R~1226) ekki útilokað
3905	SA	Svartur jarðvegur
3906	SA	Gulbrúnn jarðvegur
3907	SA	Mýrarjarðvegur
3908	SA	Gulur leir
3909	SA	Jökulurð, grágræn

Snið 40.1

Eining	Átt	Lýsing
4001	S	Yfirborð, grasrót
4002	S	Blandaður jarðvegur
4003	S	Rauður jarðvegur
4004	S	Gjóska, sýni tekið, líklega K~1500, en Miðaldarlagið (R~1226) ekki útilokað
4005	S	Svartur jarðvegur
4006	S	Gulur jarðvegur
4007	S	Mýrarjarðvegur
4008	S	Gulur leir
4009	S	Jökulurð, grágræn

Snið 48.1

Eining	Átt	Lýsing
4801	A	Yfirborð, grasrót
4802	A	Blandaður jarðvegur
4803	A	Möl
4804	A	Lagskiptur, litríkur jarðvegur
4805	A	Jökulurð

Skurðir 41 til 43 og 47

Skurðir 41, 42 og 43 eru í norðausturhorni svæðis D í aflíðandi, grasigróinni brekku sem hallar til suðvesturs (mynd 52). Skurður 41 var grafinn norður-suður gróflega meðfram austurhlið rannsóknarsvæðisins. Skurðurinn var um 14 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,85 m á dýpt (mynd 55). Út frá norðurenda hans var grafinn skurður 42 en endar þeirra tengjast ekki.

Skurður 42 var um 16 m á lengd, um 1 m á breidd og um 1 m á dýpt (mynd 55). Skurður 43 var svo grafinn til suðvesturs út frá miðjum suðurhluta skurðar 41. Skurður 43 var um 8 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,85 m á dýpt. Rétt sunnan við skurði 41 og 43 var svo grafinn skurður 47. Skurðurinn var grafinn norðvestur-suðaustur í grasigrónum bakka og var hann um 14,8 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,7 m á dýpt (mynd 56).

Engar skýrar vísbendingar fundustu um mannvist í skurðum 41-43 en hugsanlega var hægt að greina landnámsgjóska [4205] í sniði 42 (tafla 41). Jarðvegssnið í skurðum 41-43 voru mjög keimlík, bæði innbyrðist og í skurðum 38-40, að undanskildum þeim áhrifum frá Jörfalæk sem sáust þar (myndir 53 og 54). Áhugavert er einnig að í skurði 47 er jarðvegssniðið allt öðruvísi, þó lítið bil sé á milli skurða. Þar er hún aðeins samsett úr malarblönduðum jarðvegi fast undir grasrót sem situr beint ofan á náttúrulegri mölinni (mynd 56) sem er neðst í flestum öðrum sniðum. Hugsanlega hefur malarásinn verið þykkari eða staðið hærra í umhverfinu á þessum stað sem hefur ollið því að þegar svæðið var jafnað út hefur náttúrulegri jarðvegshulunni mikið til verið ýtt út og hún blandast. Ekkert af upprunalegum jarðlögum virðast því hafa varðveist. Ekki er heldur útilokað að þar hafi orðið svæðisbundið rof sem klippt hefur af náttúrulegu jarðvegssyrpunni á svæðinu.

Tafla 41. Einingar í skurðum 41- 43 og 47 (myndir 55 og 56).

Snið 41.1

Eining	Átt	Lýsing
4101	V	Yfirborð, grasrót
4102	V	Blandaður jarðvegur
4103	V	Jarðvegur, lagskiptur, hvítt, grátt og rauðbrúnt
4104	V	Svarblár og dökkbrúnn mýrarjarðvegur
4105	V	Jökulurð

Snið 42.1

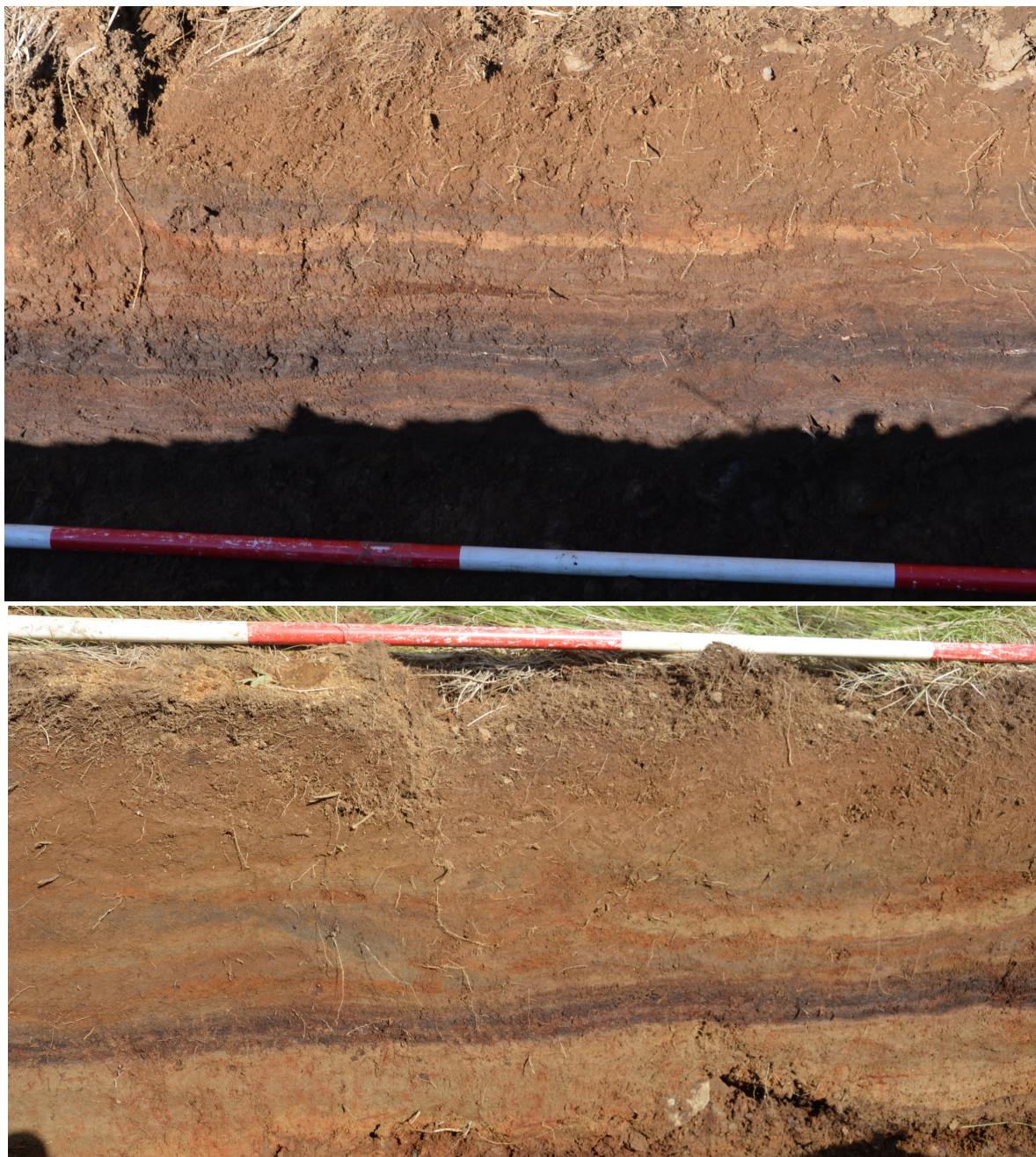
Eining	Átt	Lýsing
4201	NV	Yfirborð, grasrót. Dökkbrún, sendin.
4202	NV	Hreyfð blönduð möl. Jarðvegurinn er ljós, appelsínugulur og dökkbrúnn, laus í sér.
4203	NV	Ljósbrúnn jarðvegur, þéttur í sér, sendin og mjúk áferð. Möl hefur smitast að ofan.
4204	NV	Gulur hreyfður og yrjóttur jarðvegur. Gjóska að neðan hefur blandast við, en guli jarðvegurinn liggur efst og gjóskan neðst. Siltkennd og mjúk áferð.
4205	NV	Landnámslagið, þó blandað jarðvegi.
4206	NV	Linsa með rauðkenndri möl, smáteinar. Siltkenndur jarðvegur.
4207	NV	Siltkenndur og mjúkur jarðvegur, ljós á lit. Sést í öllum skurðinum.
4208	NV	Siltkenndur og mjúkur jarðvegur, ljós á lit.
4209	NV	Fínlagskipt náttúruleg jarðvegslög, lífrænt gamalt yfirborð. Áberandi í öllu sniðinu.
4210	NV	Jökulleir og neðst er jökulruðningur - möl og steinar.

Snið 43.1

Eining	Átt	Lýsing
4301	N	Yfirborð, grasrót
4302	N	Blandaður jarðvegur
4303	N	Jarðvegur, lagskiptur, hvítt, grátt og rauðbrúnt
4304	N	Svarblár og dökkbrúnn mýrarjarðvegur
4305	N	Jökulurð

Snið 47.1

Eining	Átt	Lýsing
4701	NA	Yfirborð, grasrót
4702	NA	Dökkbrúnn jarðvegur, sendið, blandaður málunni neðst
4703	NA	Litríkur, lagskiptur jarðvegur, liggur ofan á mál austast í skurðinum
4704	NA	Mál/jökulurð

Mynd 55. Snið 41.1 (efra) og 42.1 (neðra) í skurðum 41 og 42. Mjög sviðað jarðvegsnið finnst í skurði 43. Hér eru engin skýr ummerki um gjóskulagið K~1500 sem er brotkennt á svæðinu. Líklega hefur því verið blandað saman við jarðveginn við túnrækt og sléttun á þessu svæði. Ljósmyndir tók Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir

Mynd 56. Snið 47.1 í skurði 47. Austast í skurðinum liggja leifar af lagskipta náttúrulega jarðveginum (efri mynd) ofan á mölinni. Hugsanlega hefur malarásinn verið þykkari eða staðið hærra í umhverfinu á þessum stað svo þegar svæðið var jafnað út hefur náttúrulegri jarðvegshulunni verið ýtt út.

Skurðir 44, 45 og 46

Skurðir 44, 45 og 46 voru loks grafnir neðst í túni í suðvesturenda rannsóknarsvæðisins og eru þeir allir samtengdir (myndir 52 og 57). Engin skýr ummerki um mannvistarlög fundust í þessum skurðum og var náttúruleg jarðlagaskipan svipuð í þeim öllum.

Skurður 44 var grafinn gróflega norður-suður meðfram vesturjaðri svæðisins og var hann um 27 m á lengd, um 1 m á breidd og um 1 m á dýpt. Skurður 45 var grafinn upp til norðausturs út frá norðurhluta skurðar 44, sem og skurður 46 sem lá einnig upp til norðausturs út frá skurði 44, en út frá suðurenda hans. Skurður 45 var um 13 m á lengd, um 1 m á breidd og um 1,35 m á dýpt. Skurður 46 var 13 m á lengd, um 1 m á breidd og um 0,8 m á dýpt.

Jarðvegssniðin í þessum skurðum eru þykk (1-1,4 m á dýpt) og vel varðveitt, en engin skýr mannvistarlög fundust í skurðunum. Líkt og í skurðum 36 og 37 er náttúrulega fólgrábláa leirlagið neðst ofan á jökulurðinni, mun þykkara á þessu svæði en ofar í túni. Fínlagskiptu jarðvegslögin eru óhreyfð en nokkuð dekkri að lit. Efst tekur svo við rauðbrúnn blandaður jarðvegur undir malarblandaðri grasrótinni. Hægt var að greina gjóskur í sniði skurðar 44 og er þar aftur líklega um að ræða K~1500 [4403] og landnámslagið innan í einingu [4404] (sjá nánari umfjöllun í kafla 4.1).

Mynd 57. Hér að ofan sjást snið 44.1 (efst), 45.1 (miðja) og 46.1 (neðst) í skurðum 44, 45 og 46. Jarðvegurinn er mjög keimlíkur í öllum sniðum, fyrir utan grúsina efst í sniði 46 (neðst) sem er líklega komin til vegna uppmoksturs og byggingarframkvæmda við Búagrund til suðurs og austurs. Ljósmyndir: Brynja Árnadóttir og Jóhanna V. Guðmundsdóttir.

Tafla 42. Einingar í skurðum 44, 45 og 46.

Snið 44.1

Eining	Átt	Lýsing
4401	A	Yfirborð, grasrót
4402	A	Blandaður jarðvegur, brún, ormétin
4403	A	Gjóska, K~1500. Í lagi [4402]
4404	A	Fínlagskiptur jarðvegur, dökkbrúnn, ljósgrár, gulgrár, vínrauður, og svartur. LNL?
4405	A	Hvítur leir
4406	A	Grár leir
4407	A	Gulhvítur leir
4408	A	Jökulurð, gráblá, gróf mól

Snið 45.1

Eining	Átt	Lýsing
4501	S	Yfirborð, grasrót
4502	S	Blandaður jarðvegur
4503	S	Mold
4504	S	Mól

Snið 45.2

Eining	Átt	Lýsing
4510	S	Yfirborð, grasrót
4511	S	Blandaður jarðvegur
4512	S	Litríkur, lagskiptur jarðvegur, rauður, grár og dökkbrúnn
4513	S	Svört mól
4514	S	Jökulleir

Snið 46.1

Eining	Átt	Lýsing
4601	S	Yfirborð, grasrót
4602	S	Mól, fjarar út til austurs, meira blandaður jarðvegur austast í skurði. Líklega uppmokstur á jökulurð og leir úr grunni húss við Búagrund 17
4603	S	Litríkur, lagskiptur jarðvegur
4604	S	Leir

Gripir af svæði D

Engir gripir fundust í skurðum sem teknir voru á svæði D. Sjá nánari umfjöllun um gripi í kafla 4.

Samantekt um svæði D

Grafnir voru ellefu könnunarskurðir (nr. 38-48) á þessu svæði. Nyrst á svæðinu er grunnt niður á náttúrulega jökulgrús, en eftir því sem sunnar og neðar dregur í landslaginu þykkar jarðvegurinn (áfokslög og umbyltur jarðvegur) ofan á henni þó nokkuð. Engar mannvistarleifar fundust í skurðunum en gjóskulög, líklega frá seinni hluta 9. aldar og $K \sim 1500$, fundust óhreyfð (*in situ*) í skurði 44. Sýni voru tekin í austursniði skurðar til samanburðar við gjóskusýni sem tekin voru á svæði A (sjá kafla 4.1). Líklegt er að á öðrum stöðum í túni hefur $K \sim 1500$ gjóskan verið blönduð jarðveginum við túnræktun.

4. Minjasvæðin fjögur: samantekt og helstu einkenni

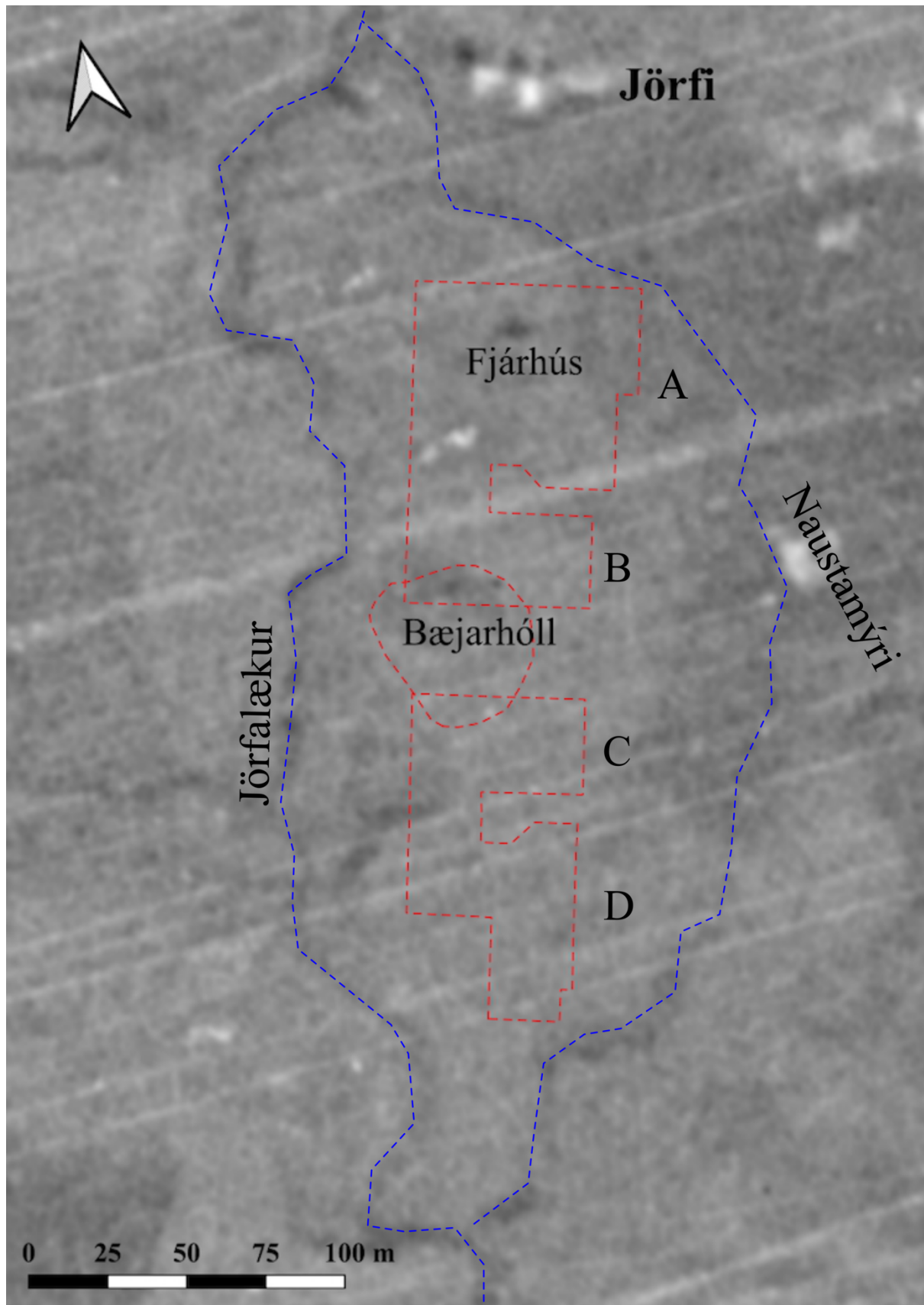
4.1. Samsetning jarðvegs og gjóskur í heimatúni Jörfa frá norðri til suðurs

Heimatúnið í Jörfa sést óljóst á loftmynd frá árinu 1945 (mynd 58). Þar sjást ennþá leifar af útihúsum og óljós ummerki um gömlu bæjarhúsin á bæjarhólnum. Svo virðist sem lækir hafi runnið beggja vegna heimatúnsins, Jörfalækur til vesturs og ónefnt lækjardrag í Naustamýri til austurs. Samkvæmt heimildum í byrjun 20. aldar mældist túnið um 3 teigar, og þar af var tæpur 1 teigur sagður þá þegar sléttaður. Aðrir hlutar túns voru sagðir sléttir af náttúrunnar hendi. Túnið var svo aftur sléttað um eða eftir miðja 20. öld þegar búskapur hófst aftur í Jörfa eftir nokkurt hlé og bærinn var færður. Þetta gefur til kynna að jarðvegi í túni hafi verið nokkkuð umbylt á 20. öld.

Á mynd 59 má sjá þrjú jarðvegssnið í skurðum 4, 33 og 38 sem lýsa ágætlega almennri náttúrlegri jarðvegssamsetningu á svæðinu áður en bærinn byggðist, líklega á 16. öld. Almennst hefur náttúrleg jarðvegssyrpa verið samsett úr forsögulegri, blágrárri til grárri grófri urð og grús sem grafið var niður á í öllum skurðum á svæðinu. Ofan á urðinni er misþykkt syrpa A (0,2-0,5 m) af gráleitum leirríkum linsum sem þróast yfir í syrpu B af grá- til rauðbrúnu og fínlagskipu leirkenndu til sendnu silti og hvítum og svörtum lífrænni linsum (0,3-0,6 m). Vísbendingar eru um að a.m.k. annað landnámslagið (V~877 AD) hafi sest til ofarlega í þessari syrpu. Þar ofaná verður skýr breyting í eðli jarðvegsmyndunar og við tekur rauðbrúnn til brúngrár siltkenndur jarðvegur (syrpa C) sem er einsleitari og lagskipting ekki eins skýr (0,3-0,6 m). K~1500 gjóskan leggst til neðarlega innan þessarar jarðvegssyrpu, um 10-15 cm ofan við syrpu B og um 45-70 cm undir yfirborði (mynd 60). Efst í sniðum er svo oftast umbyltur rauðbrúnn til brúnn siltkenndur jarðvegur (syrpa D, almennt um 0,4-0,6 m þykk) sem myndast hefur við blöndun jarðvegs við túnasléttun.

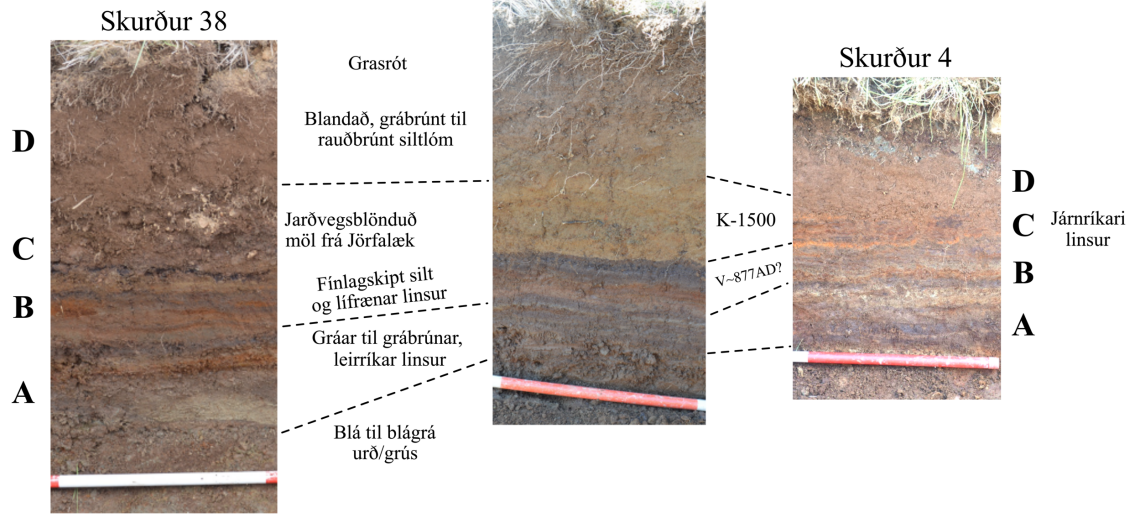
Þykk og svört gjóska K~1500 úr Kötlu var lykil gjóskulag í heimatúni Jörfa. Umbylting jarðvegs hefur líklega ekki náð að má út gjóskuna *in situ* á örfáum stöðum innan túns (mynd 60), en engar minjar eða mannvistarlög fundust í jarðvegsniðum neðan hennar á svæðinu. Ummerki um gjóskuna á fjárhúshól og í kringum bæjarhól eru horfin eða mjög slitrótt og hreyfð. Engin skýr ummerki um Miðaldarlagið (R~1226) fundust í sniðum á svæðinu en það sést t.d. skýrt og greinilega (<1-2 cm þykkt) aðeins um 5-10 cm neðan við K~1500 á Vatnsendahæð í Reykjavík²⁷. Hugsanlegar leifar af ólívugráu landnámslagi V~877 AD (<1 cm þykkt) sáust efst í jarðlagasyrpu B í nokkrum sniðum á svæðinu, en tekin sýni voru of veðruð til að staðfesta þá kenningu án mun nákvæmari greiningu sýna. Þar sem engar mannvistarleifar fundust undir K~1500 var ákveðið að veita þeim ekki meiri athygli að svo stöddu.

²⁷ Sólveig Guðmundsdóttir Beck, FS974-23331.

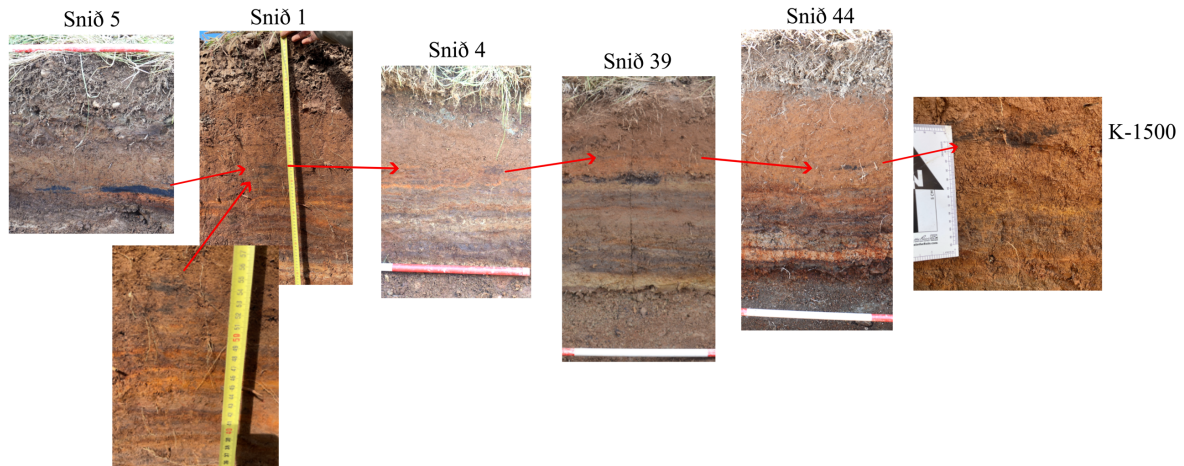

Mynd 58. Heimatin í Jörfa árið 1945 eftir að búið er að færa bæinn norðar og gömlu húsinn virðast standa enn. Greinilegt er að tvö lækjardrög (bláar punktalínur) afmarka heimatúnið í Jörfa beggja vegna. Jörfalækur til vesturs og annar ónefndur lækur í Naustamýri til austurs. Loftmynd í eigu Landmælinga Íslands.

Jörfalækur

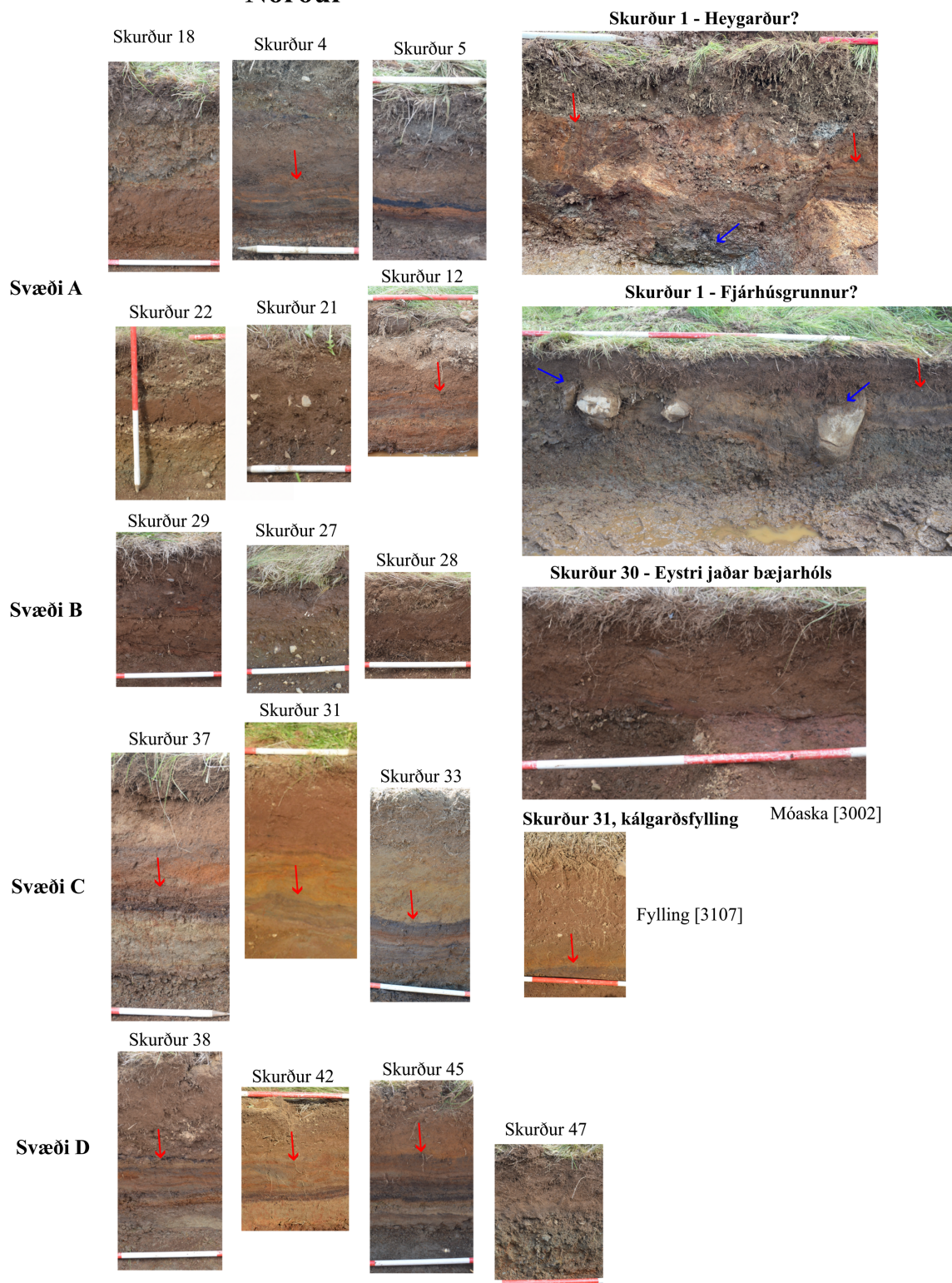

Mynd 59. Lykilsnið sem sýna gróflega náttúrulega samsetningu jarðvegslaga í heimatúni Jörfa. Sniðið er samsett úr forsögulegri, blágrárra til grárra, grófrí urð og grús sem grafið var niður á í öllum skurðum á svæðinu. Ofan á urðinni er misþykkt syrpa A af gráleitum leirrikum linsum sem þróað yfir í syrpu B af grá- til rauðbrúnu og finlagskipu leirkenndu til sendnu silti og hvítum og svörtum lífrænni linsum. Vísbendingar eru um að a.m.k. annað landnámslagið (V~877 AD) hafi sest til efst í þessari syrpu. Þar ofaná verður skýr breyting í eðli jarðvegsmyndunar og við tekur rauðbrúnn til brúngrár siltkenndur jarðvegur (syrpa C) sem er ekki eins skýrt lagskiptur. K~1500 gjóskan sest til innan þessarar jarðvegssyrpu, um 10-15 cm ofan við syrpu B. Til vesturs sjást áhrif frá Jörfalæk í sendnum- og malarrikum jarðvegslinsum sem myndast hafa meðan lakurinn breikkaði og dýpkaði farveg sinn vestan túns. Til austurs sjást áhrif Naustamýrar í sniðum í járnrikari jarðvegslinsum og lögum af járnþönnu. Syrpa D er svo umbýltur grá- til rauðbrúnn jarðvegur sem myndast hefur vegna rasks og túnasléttunar. Skýringarmynd gerði Sólveig G. Beck.

Mynd 60. Gjóska K~1500 í sniðum í heimatúni Jörfa. Til vinstri eru snið efst og nyrst af svæði A (1, 4 og 5) og til hægri eru snið syðst af svæði D (39 og 44). Að minnsta kosti ein önnur gjóska finnst á svæðinu og er það líklega annað landnámslagið (V~877 AD). Sú gjóska var þó ekki greind sérstaklega þar sem engar mannvistarleifar fundust undir K~1500 gjóskunni. Engin skýr ummerki um Miðaldarlagið (R-1226 AD) fundust á svæðinu. Skýringarmynd gerði Sólveig G. Beck.

Norður

Suður

Mynd 61. Til vinstri á myndinni má sjá einkennandi snið af jarðvegssyrpu í heimatúni Jörfa frá norðurluta svæðis A til suðurs niður í suðurluta svæðis D. Jörfalækur liggur til vesturs (vinstri) og Naustamýri og annar ónefndur lækur voru áður til austurs þar sem nú er vesturluti Grundarhverfis. Til hægri hér að ofan má sjá dæmi um snið af svæðinu þar sem fjárbúsið, heygarðurinn og bæjarmannvirkin eiga að hafa staðið (bláar örvar). Efra borð náttúrulegrar, finlagsképtar, og að mestu forsögulegrar, jarðvegssyrpu B sem einkennir svæðið og inniheldur líklega LNL er merkt með rauðri ör. Skýringarmynd gerði Sólveig G. Beck.

Snið í skurðum sem teknir voru á rannsóknarsvæðinu nær Grundarhverfi til austurs sýna flest ummerki um rask og framkvæmdir á 20. og 21. öld (mynd 61). Náttúrlegur jarðvegurinn hefur þar verið fjarlægður eða blandaður og/eða hulinn oft nýlegri hreinsaðri grús. Norðausturhluti svæðisins, þar sem Naustamýri og lækjardrag voru áður, er enn mjög deigur þó búið sé að slétta svæðið í tún. Skurðir á þessu svæði hálfylltust flestir fljótt af vatni og jarðvesglög eru áberandi járnríkari og járnþanna algeng. Þétt leirrík grúsin og lítill halli á þessu svæði veldur líklega svæðisbundinni stöðnun vatnsaga ofarlega í jarðveginum þar sem vatnið á erfitt með seytle lengra niður í breggrunninn og/eða til sjávar. Efst og til norðvesturs á svæðinu er jarðvegssyrpan aftur á móti þunn og mjög stutt niður á blágráa urðina en þar er ekki ljóst hvort það er vegna jarðvegsrofs efst í urðarkambinum eða sléttunar á 20. öld. Líklega er ástæðan beggja blands. Til vesturs með öllu svæðinu sjást áhrif frá Jörfalæk í sendnum- og malarríkum jarðveglögum sem myndast hafa á meðan lækurinn breikkaði og dýpkaði farveg sinn vestan túns (myndir 59 og 61). Sunnar, nær bæjarhól er jarðvegssyrpan finni og þykkari en þó er jarðvegur oftast greinilega blandaður í efri hluta (~0-0,6 m) vegna sléttunar, og hugsanlega plægingar (jarðvegssyrpa D). Náttúrlegar jarðvegssyrpur B og C eru skornar og/eða horfnar í kringum bæjarhólinn vegna þessa rasks og á fjárhúshólnum má sjá ummerki um að grunnur húsanna sem þar voru byggð hafi verið grafinn niður í gegnum forsögulegar syrpur A og B og hvílt, a.m.k. að hluta, á grófri urðinni (mynd 61), líkt og tóft 52 (sjá kafla 4.3-4.4). Eftir því sem sunnar og neðar kemur í túni verður jarðvegssyrpan ennþá þykkari og minna röskuð og hægt er að greina in situ leifar af $K \sim 1500$ (og hugsanlega landnámslagi) neðst í skurðum á suðaustanverðu svæðinu (myndir 60 og 61).

4.2. Bæjarhóllinn í Jörfa

4.2.1. Bæjarhóllinn og bæjarhúsin

Í byrjun 20. aldar er Jörfi skráður sem eyðibýli og árið 1916 er teiknað túnakort²⁸ þar sem skráð eru níu hús (sjá textabox til hægri, mynd 5) og eru sex þeirra (1.-6.) á bæjarhól (mynd 61). Árið 1918²⁹ eru húsin í Jörfa og verðgildi þeirra aftur skráð

sem: „Baðstofa (með 3 litlum hliðargluggum), dyr, stofuhús, eldhús, skemmukofi, fjós lélegt, hestakofi, hlaða f. 150 hb, 180 hb.(gölluð, en þó skársta húsið, 2 lélegir kindakofar f. um 60, (notaðir enn frá Hofi).“

Þar kemur einnig fram að húsaskipan var talin óvanaleg. Ekki er skýrt hvar hestakofinn, hlöðurnar og fjárhúsin voru staðsett á þessum tíma en þegar listinn er borinn saman við túnakortið sem gert var tveimur árum fyrr vekur athygli að 1916 eru skráð ein hlaða, heystæði og heytóft, en aðeins hlöður 1918. Einnig er misræmi milli túnakorts og fasteignamats á vistarverum. Á túnakorti eru aðeins skráð baðstofa

“Húsaskipun er hér óvanaleg.”

1. Baðstofa (með þremur gluggum)(1 rúða efst á hliðvegg)
2. Eldhús (og búr?)
3. Dýrahús [í bæjarröð]
4. Hlaða [tvö rými norðan fjóss]
5. Skemma
6. Fjós með fordyri (óvenju þröngt og lélegt)
7. Heystæði [í túni til norðurs]
8. Heytóft [í túni til norðausturs]
9. Fjárhús lí túni til norðausturs]

og eldhús á meðan 1918 eru talin upp baðstofa, stofuhús og eldhús. Hægt er þó að leiða líkum að því að dýrahúsin sem talin eru upp á bæjarhól milli eldhúss/baðstofu og skemmu hafi verið fjárhús og hesthús eða hlaða. Stór kálgarður var framan og suðvestan við bæjarhúsin og annar minni kálgarður sunnan við fjósið. Ekki er vitað hvort eða hvaða breytingar gætu hafa verið gerðar á mannvirkjum á bæjarhól áður en þau voru sléttuð um miðja 20. öld en hugsanlegt er að t.d. vistarverur og kálgarðar hafi eitthvað verið stækkuð eða þeim breytt eftir að túnakortið var teiknað.

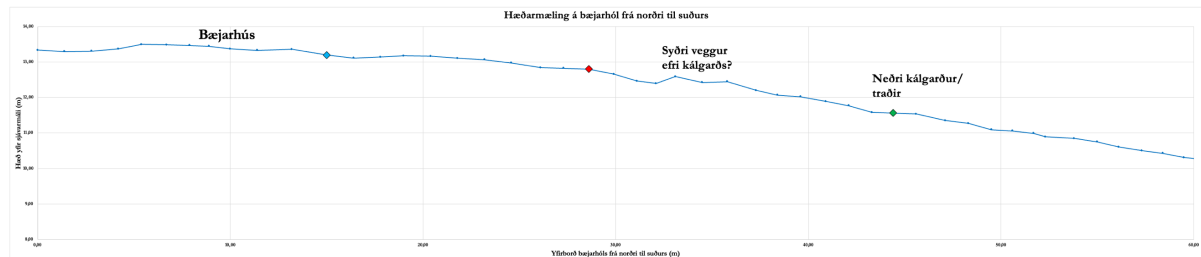
Í dag er sléttaður bæjarhóllinn um 40-50 m í þvermál og snýr norðvestur-suðaustur (mynd 63, svartur hringur umhverfis bæjarhúsin). Lögun yfirborðs og hæð (m.y.s.) bæjarhólsins voru mæld nákvæmlega upp (mynd 62) á þremur stöðum: yfir norðurenda meðfram skurði 30 (ljósblá lína), yfir miðjan bæjarhól mitt á milli skurða 30 og 31 (rauð lína) og meðfram skurði 31 í sunnanverðum bæjarhól (græn lína). Sjá má staðsetningu þverlínanna í norður-suðursniði bæjarhólsins (dökkblá lína) þar sem þær eru merktar með samlitum tígli. Hugsanlega er hægt að greina útlínur suður- og vesturveggja stóra kálgarðsins fast sunnan við bæ á yfirborði innan rannsóknarsvæðisins 2024. Um 2,5 m hæðarmunur (m.y.s.) er milli norður- og suðurjaðars hólsins. Í skurði 29 í norðurjaðri hóls eru um 0,6 m niður á náttúrulega urð og í suðurjaðri hóls í skurði 32 er hún á svipuðu dýpi.

²⁸ Túnakort Jörfa 1916.

²⁹ Fasteignamat 1916-1918, bls. 61.

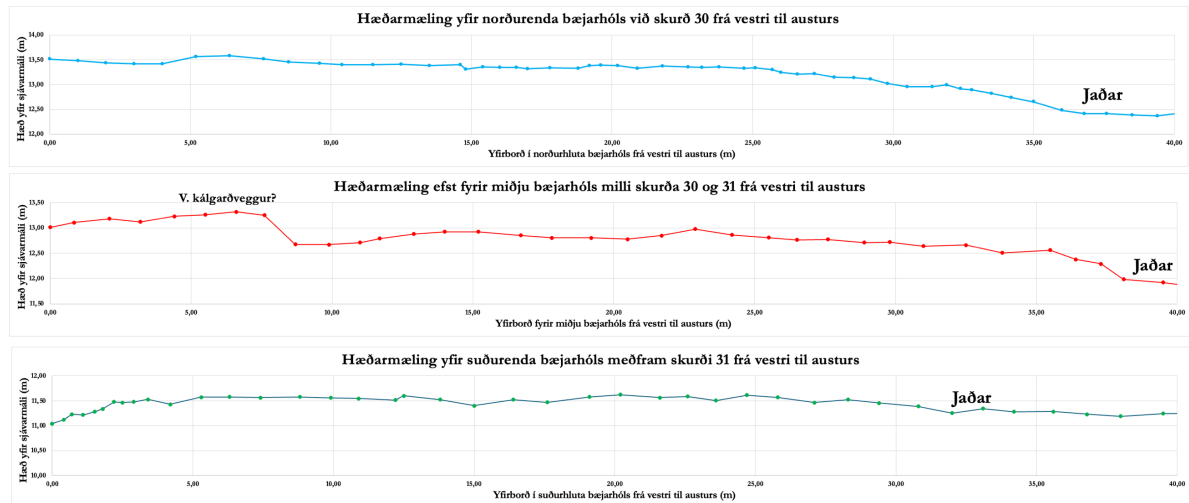
N

S

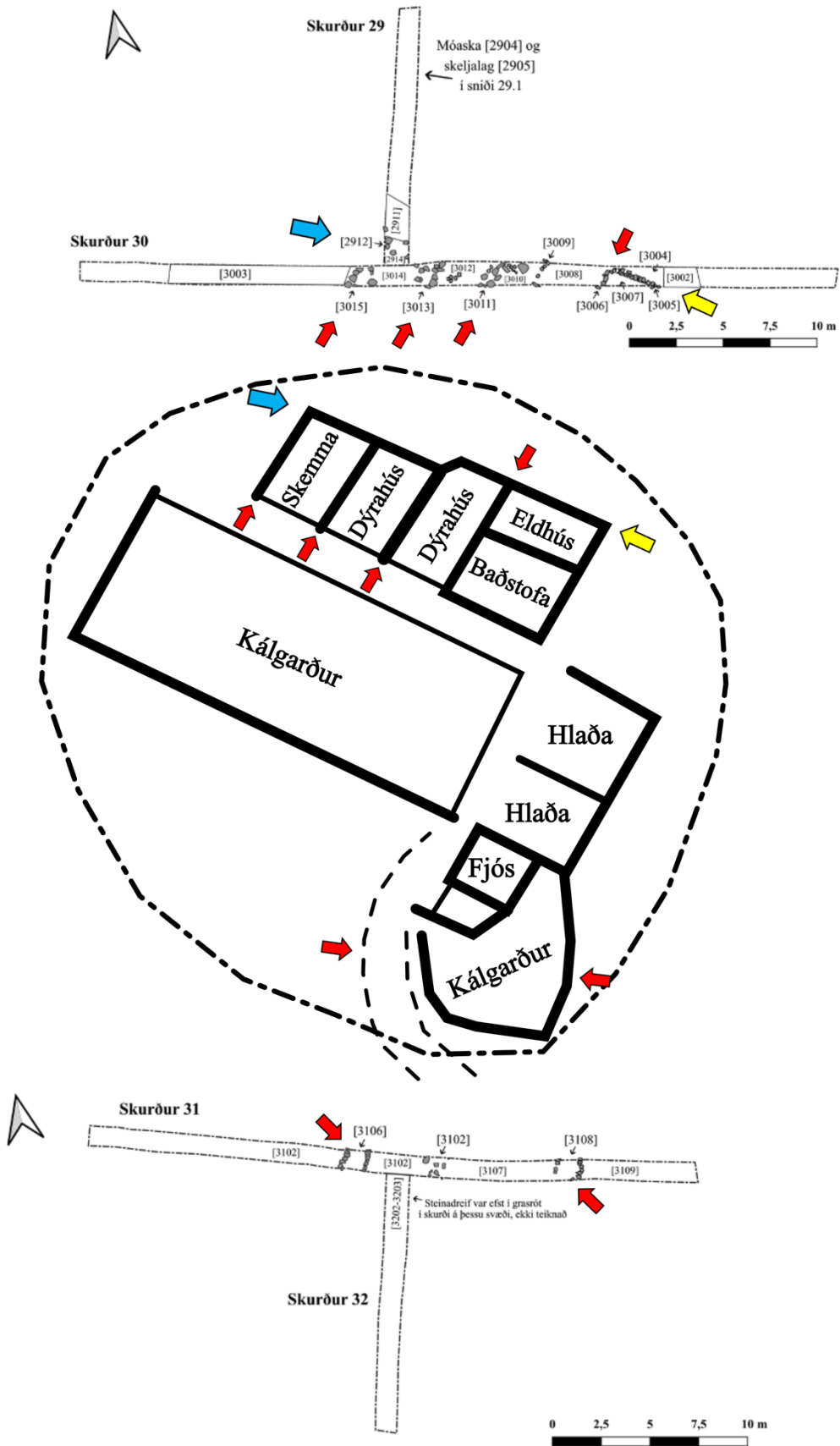

V

A

Mynd 62. Yfirborðslögun bæjarhólsins í Jörfa var mæld upp með Trimble DA2-BT2 GNSS tæki. Breytingar í landslagi hólsins voru mældar upp á þremur stöðum: yfir norðurenda meðfram skurði 30 (ljósblá lína), yfir miðjan bæjarhól milli skurða 30 og 31 (rauð lína) og meðfram skurði 31 í sunnamverðum bæjarhól (græn lína). Sjá má staðsetningu þverlínanna í norður-suðursniði bæjarhólsins (dökkblá lína) þar sem þar eru merktar með samlitum tígl. Hugsanlega er hægt að greina útlínur suður- og vesturveggja stóra kálgarðsins fast sunnan við bæ á yfirborði. Yfir 2 m hæðarmunur (m.y.s.) er milli norður- og suðurjaðars hólsins.

Mynd 63. Minjar í skurðum 29-32 í bæjarhólnum á svæðum B og C. Í skurðum 29 og 30 eru móðuskulög [3002, 3003 og 2911] austan, vestan og norðan við bleðslur gamla bæjarins (bleik/fjólublá). Tveir samsíða veggir sjást í skurði 31 sem líklega tilheyrðu kálgarði sem var áfastur fjósi til suðurs.

Mannvistarlög í sniði eru á þessum stöðum rétt fyrir ofan urðina. Líklegt er að bæjarhóllinn sé almennt ekki þykkari en 1,5-2 m, en ekki er vitað hvort niðurgrafinn kjallari hafi verið á bæjarstæðinu sem gæti hafa náð dýpra á afmörkuðu svæði.

Skurðir 29-32 voru teknir í bæjarhólinn að norðan og sunnan og komu leifar bæjarhúsa í ljós mjög grunnt undir yfirborði (mynd 63). Aðeins var þar grafið niður á minjarnar, en ekki í gegn eins og í þeim skurðum sem grafnir voru á fjárhússvæðinu (sjá kafla 4.3). Umfang minja í skurðunum voru notuð til að endurmeta umfang og stærð bæjarhólsins ásamt útlínum í túni og upplýsingum um útlit gamla bæjarstæðisins á 20. öld. Á vettvangi tókst að afmarka útlínur bæjarhólsins að einhverju leyti en þó þær hafi breyst örlítið, minnkaði umfang hólsins mjög lítið innan rannsóknarsvæða B og C (mynd 37). Vekja þarf athygli á því að umfang bæjarhóls til vesturs fyrir utan rannsóknarsvæði B og C er óljóst og þyrfi þar frekari rannsóknir ef fara ætti í framkvæmdir á því svæði með austurbakka Jörfalækjar.

Í skurði 30 komu í ljós a.m.k. fjórir samsíða grjóthlaðnir veggir [3006, 3011, 3013 og 3015] sem snúa NA-SV og einn [3005] NV-SA austast (myndir 63 og 64 og tafla 43). Staðsetningin og veggjaskipan kom nokkuð vel heim og saman við bæjarhúsin eins og þau voru teiknuð á túnakort frá 1916 þó taka verði túlkunum með fyrirvara þar sem mikið af upplýsingum vantar. Tóftarleifarnar eru austarlega fyrir miðjum skurði en bæði vestan, austan og norðan við töftirnar eru umfangsmikil rauðbleik móöskulög [2911, 3002 og 3003] sem sáust einnig vel í sniði. Mjög líklegt er að eldri minjar af bæjarhúsum finnist undir yngstu minjunum í bæjarhólnum, en ekki var tekinn skurður til að kanna dýpt mannvistarlaganna þar frekar til að raska ekki minjum að óþörfu þar sem engar áætlanir eru um að grafa upp bæjarhólinn að svo stöddu.

Mynd 64. Drónamynd af bæjarveggjaleifum í skurði 30 (sjá einnig mynd 63). Móaskan er áberandi bleik út til norðurs, austurs og vesturs frá bæjarústunum fyrir miðri mynd.

Í skurði 31, yfir suðurenda bæjarhólsins, komu í ljós tveir samsíða grjóthlaðnir veggir [3106 og 3108] sem líklegast eru leifar af kálgarði heim að bæ (myndir 63 og 65, sjá einnig töflu 36 og mynd 43). Ekki er þó hægt að staðfesta þær kenningar án frekari uppgrافتar á svæðinu. Hugsanlega hefur verið túngarður í vesturenda skurðarins, efst í bakka Jörfalækjardrags, en þær leifar voru mjög óljósar og grjótleifarnar gætu t.d. verið leifar af byggingagrjóti úr kálgarðinum heima við bæ sem

ýtt hefur verið út við sléttun. Engar skýrar veggjaleifar eða mannvistarlög komu heldur í ljós nyrst í skurði 32 og engar skýrar minjar eru sunnar í skurðinum. Líklegt er að búið sé að ýta út syðsta hluta kálgarðsins sem stóð sunnan fjóssins á bæjarhólnum í byrjun 20. aldar. Ef veggir [3106] og [3108] tilheyru báðir þessum kálgarði hefur hann hugsanlega eitthvað verið breikkaður eftir að túnakortið var teiknað 1916. Ekki er útilokað að vestari veggur hafi fyrst afmarkað tröðina heim að vestanverðu og vestari vegg kálgarðs hafi verið ýtt út, en snið skurða 31 og 32 virðist þó ekki styða þá tilgátu að svo stöddu (mynd 43).

Tafla 43. Einingar í plani í skurði 30 (sjá mynd 63).

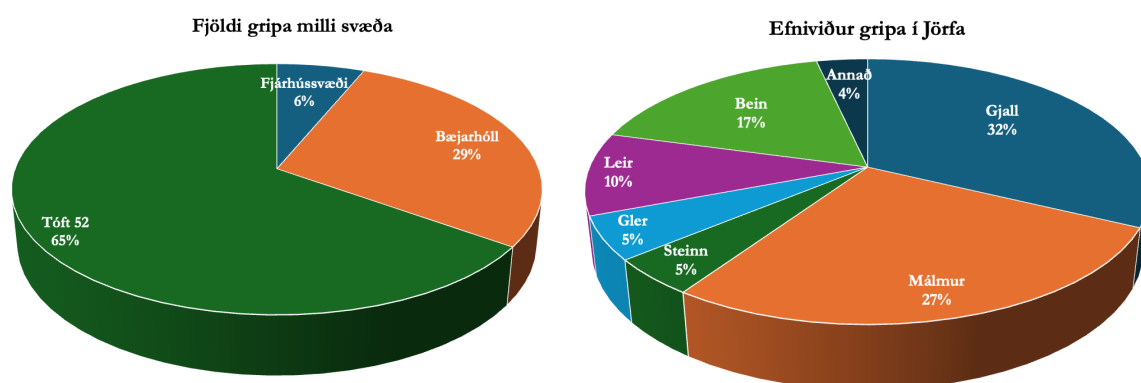
Eining	Átt	Lýsing
3001	P	Yfirborð, grasrót, dökkbrún mold og mannvistarleifar
3002	P	Móaska, austan við tóftir = [3022] í sniði
3003	P	Móaska, vestan við tóftir = [3032] í sniði
3004	P	Veggur?
3005	P	Vegghleðsla sunnan við [3004], grjót
3006	P	Vegghleðsla, grjót
3007	P	Rými?, austan við vegghleðslu [3006], sunnan við [3005]
3008	P	Torf vestan við grjóthleðslu [3006]
3009	P	Vegghleðsla, grjót, vestan við torf [3008]
3010	P	Rými?
3011	P	Veggur? Grjótdreif
3012	P	Rými vestan við [3011]
3013	P	Veggur? Grjótdreif
3014	P	Rými? vestan við [3013]
3015	P	Veggur? Grjótdreif, austan við móösku [3003]

Mynd 65. Austur- [3108] (vinstri) og vesturveggir [3106] (hægr) kálgarðs sunnan fjóssins á bæjarhól í skurði 31 (sjá einnig mynd 63).

4.2.2. Gripir úr bæjarhúsum á bæjarhól

Samtals fundust rúmlega 400 gripir í Jörfa sem flestir eru líklega frá 19. til byrjun 21. aldar. Flestir gripir fundust í tóft 52 (65%) en gripasafnið samanstendur aðallega af gjalli og málmum (59%), dýrabeinum (17%), leir og gleri (15%, sjá mynd 66). Guðrún Alda Gísladóttir greindi gripi úr málmum, plasti og timbri, Sólveig G. Beck greindi gjall, skeljar og steingripir, Gavin M. Lucas greindi gler og leir og Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir forgreindi dýrabein.

Mynd 66. Hlutfallsleg dreifing gripa milli svæða og efnistegunda sem fundust í Jörfa. Flestir gripir eru mjög líklega frá 19. og byrjun 21. aldar, sem er ekki óvenjulegt miðað við hvenær bærinn fór í eyði. Málmur voru helst járn og kopar. Eitthvað af gripum sem fundust í tóft 52 gætu þó verið eitthvað eldri. Aðrir fundir voru m.a. timbur, harðplast, fernupappi, skelfisksskeljar og steinkol. Bein (matarleifar) voru að mestu leifar húsdýra (kýr/ bestar og kindur/geitur) en einnig fannst þó kjálkabrot úr svíni.

Rétt undir 30% gripa fundust í efstu lögum á bæjarhól og eru flestir þeirra líklega frá lokum 19. aldar og 20. öld (mynd 67). Flestir gripir komu frá sjálfum bæjarrústunum í skurði 30 en þó fundust einnig nokkrir leir- og glergripir í sunnanverðum hólum sem gefur til kynna einhverja dreifingu gripa frá bæjarrústunum til suðurs vegna sléttunar.

Örfá dýrabein og -tennur (2024-56-024, -027, og -039_02), sennilega einkum matarleifar, fundust aðallega í skurði 30 og eru þau helst talin vera úr sauðfé og einu stóru spendýri (líklega hesti eða kýr), ásamt einu kjálkabroti úr svíni.

Innfluttir gripir úr gleri og leir eru líklegast frá lokum 19. og byrjun 20. aldar, aftur þó aðallega þeirri 20. Helstu glergripir voru brot af flöskugleri (brúnt, grænt og glært, 2024-56-002, -028, -038, 2024-56-033) og rúðugleri (2024-56-038) ásamt brotum af Westerwald vatnsflösku og marmelaðikrukku (2024-56-039_01). Meðal leirgripa voru brotin blámáluð krús (tissue printed jug/pitcher, 2024-56-075 og -015) ásamt örfáum hvítleirsbrotum (2024-56-039_01, 2024-56-035, 2024-56-037, 2024-56-019, 2024-56-080) og einu litlu brúnu steinleirsbroti (2024-56-034, sjá mynd 67). Einnig fannst einn lítill hvítur Prosser hnappur (keramík, 2024-56-012). Eitt brýnisbrot (2024-56-020) úr fingerðu flögubergi er einnig innfluttur gripur og er það afar slitið. Það er talið vera frá 20. öld og gæti verið frá Evrópu eða Bandaríkjunum.

Málmgripir sem fundust á hólnum voru aðallega mjög ryðguð járnbrot úr einhverskonar ílátum (t.d. tunnur eða dósir, 2024-56-036, 2024-56-040_02), auk gaddavírs (2024-56-001), nagla (2024-56-040_01, 2024-56-014, 2024-56-001) og ferningslaga róar með bolta í (steypujárn, 2024-56-023) allt frá 20. og 21. öld. Þá fannst einnig einn gripur úr kopar (2024-56-008), lítill afklippt koparþynna (1,5 mm) sem gæti hafa verið endurnýtt hráefni eða bót t.d. fyrir eða úr koparkatli.

Steingripir úr íslensku grjóti voru helst tveir hálfir steinsleggjuhausar úr blöðróttu, fínkornóttu dílabasalti sem fundust í veggialeifum [3011]: ein fiskisleggja (2024-56-096_01, 14 cm þvermál) með breiðan höggflöt (9 cm) og hringlaga skaftauga, og ein nokkuð stærri (2024-56-096_02, 17,5 cm þvermál) án skýrs hlutverks með mun mjórri höggflöt (3-7 cm) og kassalaga skaftauga. Báðir sleggjuhausar eru mjög líklega úr sama efniviði sem gæti hafa komið úr Jörfalæk eða næsta nágrenni. Einnig fundust ein löng steinflaga úr íslensku dóleríti (2024-56-003, þríhyrningslaga þversnið) sem gæti hugsanlega hafa átt að þjóna sem einhverskonar brýni eða sandari, og óunninn aðflutt vatnssorfin vala af rauðum jaspís (2024-56-039_01) án greinilegs hlutverks. Engin ummerki eru um að hún hafi verið nýtt sem eldsláttustein.

*Mynd 67. Dæmi um gripi sem fundust á
bæjarból í Jörfa: brúnn flöskustútur,
blámáladur hvítleir, brot af íláti úr steinleir,
brýnissbrot og afklípt keparhynna.*

4.3. Fjárhús og heygarður í skurðum 1, 3 og 7

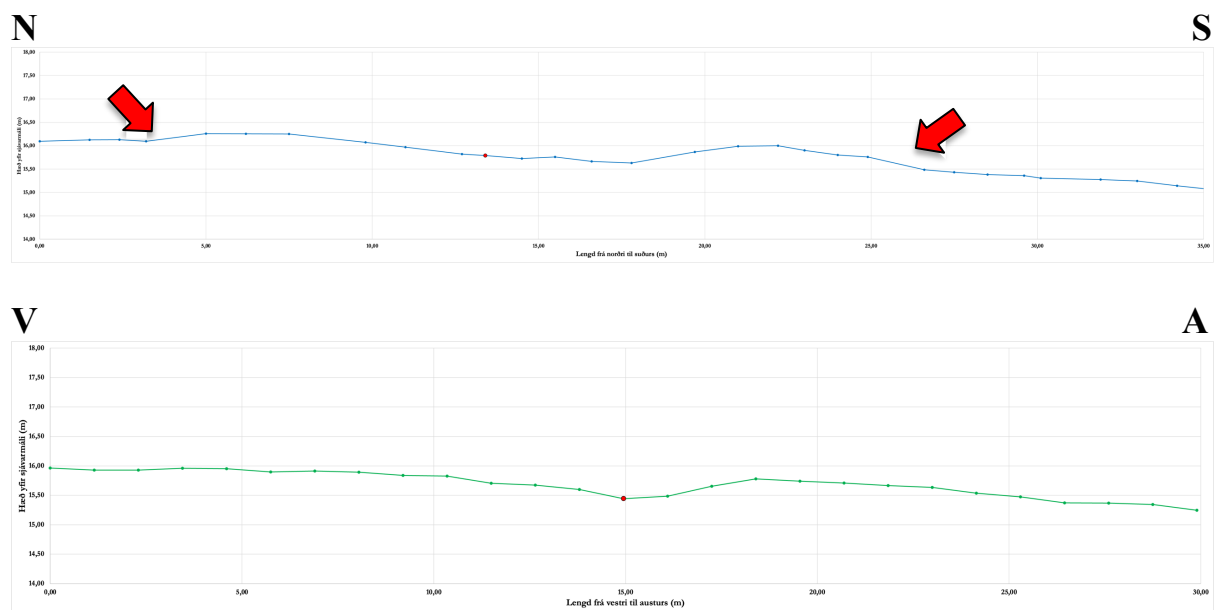
4.3.1. Tóftahóllinn í norðaustanverðu túni

Gerðar voru hæðarmælingar yfir svæðið og hægt var að greina óljósar leifar af rústahólnum sem var líklega að minnsta kosti 24 m langur (N-S) og 14 m á breidd (A-V), en hann er í dag aðeins 0,3-0,5 m á hæð vegna túnasléttunar (mynd 68). Niður brekkuna frá norðurenda niður að suðurenda er um 1 m hæðarmismunur (m.y.s.).

Í könnunarskurðum 1, 3 og 7 á þessu svæði mátti sjá misumfangsmikil ummerki eftir niðurgrefti af ýmsu tagi. Eitthvað af þeim voru klárlega ummerki þess að land hafi verið skorið og yfirborð fjarlægt eins og t.d. í tengslum við torfskurð. Aðrir munu vera eftir yngri framkvæmdir sem væntanlega tengjast sléttuninni sem átti sér stað þegar útihúsum og bæjarhúsum jarðarinnar var rutt út. Svo eru skurðir sem gætu verið eftir einhvers konar mannvirki. Dæmi um síðastnefndu tegundina er skurður [104] nyrst í könnunarskurði 1 sem mun líklega hafa verið hluti af heygarði eða -gryfju. Syðst í könnunarskurði 1 er svo önnur gryfja eða skurður [150] sem var skráður í þremur sniðum [136], [124] og [704]. Þessi syðri skurður [150] hefur verið um 4,3 m að lengd og að lágmarki 2,6 m að breidd. Hann [150] er það stór að hann gæti verið ummerki um leifar af grunni fjárhússins. Vegalengdin á milli þessara tveggja skurða [104] og [150] er 8,7 m og munu útihúsin sem sýnd eru á túnakortinu frá 1916 hafa staðið innan þessa svæðis. Skurður eða hola [304] sem skráð var í skurði 3 gæti til að mynda tengst fjárhúsinu. Hún gæti t.d. verið ein af stoðarholum þess. Engar óbyggjandi leifar af veggjum eða byggingarefni útihúsanna fannst á svæðinu og talið er líklegast að þau hafi annað hvort verið brennd og svo fjarlægð, eða þeim ýtt út í Naustamýri til austurs sem landfylling.

4.3.2. Gripir úr skurðum 1-11

Gripir sem fundust á fjárhússvæðinu voru fáir (6%) og komu aðallega úr yfirborðslögunum. Þar má helst nefna kolað timbur (2024-56-074), ryðgað járn (naglar, boltar og járnfestingar úr steypujárni; 2024-56-005, -007 og -072) og brot úr kopartappa eða -loki (2024-56-025_02) frá 20. öld, og blómapottsbrot úr plasti (2024-56-076_02) frá 21. öld. Einnig fundust tveir ljósir steinar, líklega efnaset (2024-56-071), en hvort þeir gegndu einhverju hlutverki er óljóst. Algengustu gripirnir voru brot af grænu og glæru flöskugleri (2024-56-025_01, -073, -076_01 og -077), m.a. frá Kanada (+1928, 2024-56-018), öll líklega frá 20. og 21. öld.

Mynd 68. Hæðarmælingar yfir miðju fjárbússvæðis frá norðri til suðurs (blá hæðarlína) og frá vestri til austurs (græn hæðarlína). Raður punktur sýnir gróflega hvar mælingar skarast. Frá norðri til suðurs er rétt tæpur 1 m hæðarmunur. Hugsanlega er hægt að greina óljósar útlínur tóftabóls (rauðar örvar) sem gæti hafa verið allt að 24 m langur og 14 m breiður að utanmáli. Frá vestri til austurs í átt að mýrarsvaði er um 0,6 m hæðarmismunur. Hægt er að greina um 6-8 m breiða dæld fyrir miðju svæði sem gæti verið gróf vísbending um hvar innanmál fjárbústóftarinnar var áður staðsett.

4.4. Tóft 52 á svæði 52 – Fjölnota útihús og smiðja í heimatúni

4.4.1. Þrjú byggingarskeið tóftar 52

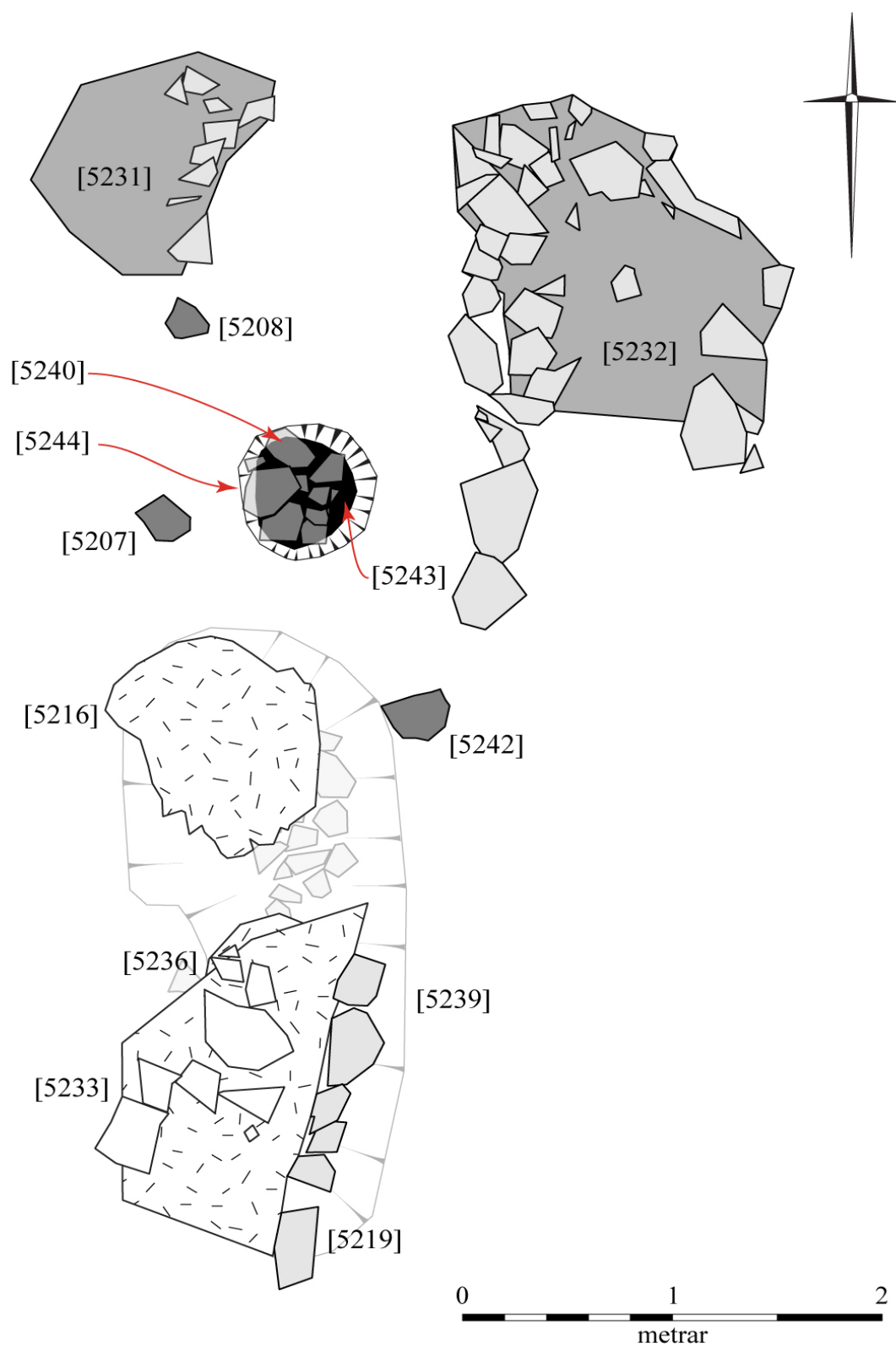
Skurður 52 var 10x8m að stærð og snéri norður og suður (mynd 69). Í honum var rannsökuð húsarúst sem gefið var saman númer, og ætla má að hún hafi haft þrjú byggingarskeið (I-III). Fjallað verður um hvert byggingarskeið um sig hér á eftir og verður byrjað á elsta og endað á því yngsta. Skrá yfir einingar og tengsl þeirra (Harris matrix) má finna í viðauka II. Svæðið var sléttað snemma á 20. öld og bera minjarnar þess merki en við þær framkvæmdir hafa tengslin milli jarðlaga rofnað og voru minjarnar mjög brotackenndar.

Mynd 69. Tóft 52 eftir að hún var afhjúpuð og grafin fram þar sem skurðir 19-21 voru áður teknir. Norður er til vinstri á myndinni. Miklu af tóftinni hafði verið ýtt út eða fjarlægð. Drónamynd tók Eva Bryndís Ágústsdóttir.

Byggingarskeið I [5247]

Tíu mannvistarlög voru talin tilheyra elsta byggingarskeiðinu sem mun hafa verið torf og grjóthlaðin tóft [5247] (mynd 70). Austurveggurinn var mjög brotackenndur og skráður undir tveimur númerum [5231] og [5219]. Það sem eftir var af nyrðri hluta austurveggjarins [5231] var stallur og steinaröð sem komið hafi verið fyrir umhverfis þennan stall. Stallurinn hefur verið mótaður með því að rista torfið umhverfis hann frá og í framhaldinu hefur svo torfinu verið hlaðið ofan á hann.

Mynd 70. Elsta byggingarskeið I í tóftarhluta [5247]. Teikningu gerði Stefán Ólafsson.

Í þessum stalli [5231] var þykkt lag frá Kötlu~1500 sem gefur til kynna að tóftin hefur verið byggð nokkru eftir að gjóskan féll (mynd 71). Steinaröðin sem lá meðfram innra byrði veggjarins var tvöföld en einföld þar sem hún lá norður fyrir enda hans og meðfram ytra byrði hans. Veggurinn reyndist vera 2,7 m að lengd og 1,5 m á breidd.

Mynd 71. Hóla eftir eldstæði [5244] eftir að fylling þess var fjarlægð. Þykkt lag frá Kötlu 1500 var mjög greinilegt í stalli [5231] og leifum af austurvegg [5232] (rauð ör). Ljósmynd tók Stefán Ólafsson.

Syðri hlutinn [5219] var 1,7 m á lengd en þar varðveittist bara steinaröðin sem hafði verið við innra byrði hans. Alls hefur austurveggurinn verið um 6 m langur. Ástæða þess að lítið sem ekkert torf fannst í austurveggnum var að það hafði verið fjarlægt þegar skurður [5245] var gerður en fjallað verður um hann síðar í tengslum við byggingarskeið III [5246]. Vesturveggurinn var 1,2 m á lengd og 96 cm á breidd. Hann var torf- og grjóthlaðinn en grjóthleðslan var bara neðst við innra byrði veggjarins. Ætla má að hann hafi verið grjóthlaðinn að utanverðu líka eins og austurveggurinn. Milli veggjanna nyrst var 93cm breitt bil sem túlkað var sem dyraop.

Mjög brotakennd ummerki fundust innan veggjabrotanna sem hægt er að tengja við burðargrind og því er alveg mögulegt að ekkert þak hafi verið milli veggja. Það eina sem fannst og hægt var að tengja við burðargrind voru þrír mögulegir stoðarsteinar [5207], [5208] og [5242]. Þeir voru allir fast upp við útvegg rýmisins og var bilið á milli þeirra um 70 cm. Sé hlutverk þeirra rétt metið munu þeir hafa verið fleiri, en sumir verið fjarlægðir við seinni tíma breytingar sem gerðar voru á tóftinni. Undir austurveggnum [5231] fannst ein hola [5232] sem var 20 cm í þvermál og um 11 cm að dýpt. Ekki er ljóst hvert hlutverk hennar hefur verið.

Hafi þetta verið hús undir þaki þá mun það hafa verið 6 m að innanmáli ef marka má þær veggjaleifar sem varðveist hafa af austurlanghlíðinni og því hefur það kannski verið 7-8 m á lengd alls með gaflí sem ekki hefur varðveist. Minna er hægt að segja um breidd þess en hún mun þó aldrei hafa verið minni en 3,6 m sé horft til veggjabrotanna tveggja [5231] og [5232].

Tóftin hefur verið reist á lágrí hæð eða lágum hól sem í var grunn dæld [5239]. Þessi laut var aflöng og snéri norður og suður og voru brúnir hennar mjög aflíðandi. Hún var misdjúp en dýpst syðst þar sem hún var um 27 cm að dýpt. Af ummerkjum að dæma má telja að dældin [5239] hafði verið fyllt að nokkru leyti með jarðvegi og grjóti (sjá: [5235] og [5238]). Undir austurveggnum [5231] fannst ein hola [5232] sem var 20 cm í þvermál og um 11 cm að dýpt. Ekki er ljóst hvert hlutverk hennar hefur verið.

Um 90 cm suðaustan við vesturvegg [5231] og tæpa 50 cm vestan við austurvegg [5232] fannst eldstæði [5244] sem var um 64 cm í þvermál og 26 cm á dýpt. Í því var 2,5-3 cm þykkt kolalag [5243]. Ekkert gólflag var umhverfis eldstæðið og engin grjótpakkning var í eldstæðinu heldur og því má ætla að nýtingin á því hafi verið frekar stutt. Eftir að hætt var að nota eldstæðið hafði það verið fyllt með stóru grjóti og gjalli (eining [5240]). Hugsanlega var það bara til þess að slétta botn rýmisins en ekki er útilokað að eldstæðið hafi verið endurnýtt sem stoðarundirstaða.

Um 50 cm innan og sunnan við eldstæði [5244] var mannvistarlag [5216] og í því bein og skeljar. Sunnan við það voru svo skráð tvö önnur mannvistarlög [5233] og [5236] sem voru eingöngu úr skeljum. Þessi tvö síðastnefndu mannvistarlög voru hvort ofan á öðru og frekar sambærileg. Í báðum lögunum reyndust skeljaleifarnar helst vera kræklingur (sjá kafla 4.4.2). Þessi mannvistarlög virðast

Mynd 72. Skeljalag [5236]. Tegundir voru aðeins kræklingur og einn knúðungur beitukóns. Ljósmynd tók Stefán Ólafsson.

vera einu leifarnar af mögulegum gólflögum sem skráð voru innan veggjanna og er líklegt að þau hafi tilheyrt elsta byggingaskeiðinu en undir þeim var óhreyfður jarðvegur. Þessi mannvistarlög bera vitni um að í rýminu hafi verið unnið að úrskeljum. Hugsanlega hefur þar verið geymd beita, þó beita hafi þó í flestum tilfellum verið geymd niður við sjó. Dæmi eru til um að beita hafi verið geymd við bæi, en hún mun hafa skemmst fljótt. Úldinn skelfiskur talin ágætis beita³⁰.

³⁰ Lúðvík Kristjánsson 1985, bls. 54

Byggingaskeið II [5234]

Lítið var hægt að áætla út frá minjunum sem eftir voru, hve lengi byggingaskeið I stóð yfir. Seinna hefur tóftinni af þessu elsta húsi [5247] verið breytt og það minnkað. Þá virðist sem hleðsluefnið úr veggjum [5231] og [5232] hafi verið notað til að hrúga upp nýjum veggjum [5226] innan eldri veggjanna. Það var ekki hægt að útiloka að meint vegghleðsla [5226] væri hrun úr veggjum en þó þótti hún of regluleg og því var umrætt mannvistarlag frekar talið vera óvönduð vegghleðsla. Vegghleðslu [5222] af sambærilegri gerð hafði verið komið fyrir milli veggja [5231] og [5232] og lá beinast við að tóft meints húss [5247] hafi verið breytt í lítið aðhald [5234]. Aðhald [5234] hefur verið 4x2,5m að stærð og snúið norður og suður. Op hefur sennilega verið á því nyrst á vesturhlið. Að innanmáli hefur þetta aðhald bara verið um 2,5x1m. Ekkert gólf fannst í þessu rými sem hefur væntanlega verið opið fyrir veðrum og vindi.

Byggingaskeið III [5246]

Þriðja breytingin, eða endurnýtingin á húsi [5247] frá byggingarskeiði I, er svo rými [5246] (mynd 74). Líklegt þykir að þetta rými [5246] hafi verið nýtt sem smiðja því þar fannst umfangsmikið kolagólf ríkt af málmleifum og mikið af gjalli (sjá gripaumfjöllun hér að neðan).

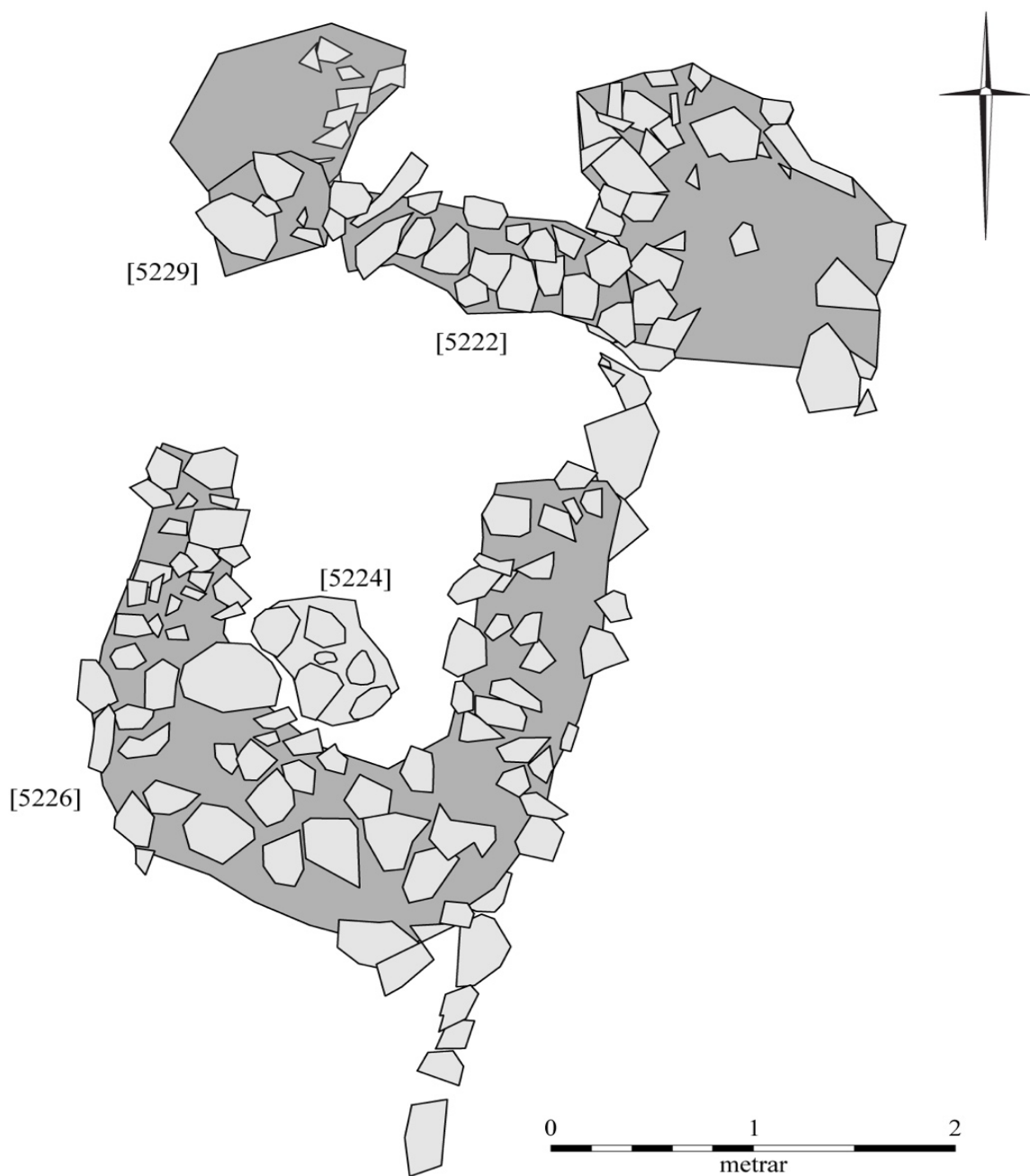
Smiðjan var byggð upp við meint aðhald [5234] frá byggingarstigi II að austanverðu og má vel vera að bæði rýmin hafi verið í notkun samtíða. Grafinn var skurður [5245] fyrir smiðjunni inn í austurvegg [5232] tóftar [5247]. Væntanlega hefur torfið úr austurveggnum [5232] verið nýtt til að byggja vegghleðslu [5212] en lítið sem ekkert var eftir af þeirri vegghleðslu nema steinaröð sem afmarkað hefur vegghleðsluna að innanverðu og svo grjótlögn sem ætla má að hafi verið undir torfveggnum. Þessi frágangur á veggnum er athyglisverður. Hlutverk grjótlagnarinnar er óljóst, en sambærilega vegggerð er t.d. að finna í Skálholtskirkju³¹, mannvirki 10 í Viðey³² og í skálanum á Hrísbú³³. Smiðjan snéri norður og suður eins og meint hús [5247] og hefur verið 8x3 m að stærð að frátalinni vegghleðslu [5226] sem var sameiginleg bæði smiðjunni [5246] og aðhaldinu [5234]. Smiðjan hefur verið 5,7x1,5 m að innanmáli. Austurhlið smiðjunnar [5212] var 0,7-1,1 m að breidd en suðurgaflinn um 2,1 m að breidd.

Í smiðjunni var kolaborið gólf (mynd 75) sem var skráð í þremur einingum [5218], [5225] og [2102], því hluti þess var grafinn þegar skurður 21 var rannsakaður. Gólfíð var 4,8x1 m að stærð og 0,5-2 cm að þykkt. Í því fannst mikið af afdellum (sjá kafla 4.4.2 og mynd 76). Jarðvegur undir gjalllagi [5220] bar þess vitni að því hafi verið hent þangað meðan það var enn heitt.

³¹ sjá Kristján Eldjárn, Hákon Christie og Jón Steffensen (1988).

³² sjá Margrét Hallgrímsdóttir (1989).

³³ David Zori og Jesse Byock (ritstjórar) (2014).

Mynd 73. Byggjarskeið II í tóft 52. Teikningu gerði Stefán Ólafsson.

Mynd 74. Byggingarskeið III í tóft 52. Teikningu gerði Stefán Ólafsson.

Mynd 75. Kolagólf [2102/5218/5225] á byggingarskeiði III. Hluti gólfsins [2102] var fjarlægður í skurði 21 í suðurhluta tóftar áður en tekin var ákvörðun um að grafa alla tóftina í burtu. Þar fannst mikið af afldellum. Horft til vesturs. Ljósmynd tók Stefán Ólafsson.

3

Mynd 76. Afldellubrúga [5220] í kolagólfi smiðjunnar. Ljósmynd tók Guðrún Alda Gísladóttir.

4.4.2. Gripir af svæði 52

Við rannsóknina í Jörfa fundust flestir gripir (65%) í tóft 52 og má þar helst nefna leifar gjalls (~9 kg), gler og leir (~33 gr), tvö steinbrýni (~35 gr), dýrabein (~1 kg) og málmgripir (járn (~6 kg) og kopar (~35 gr), mynd 77). Skrá yfir alla gripir má finna í viðauka III aftast í skýrslu. Guðrún Alda Gísladóttir greindi málmgripir og Jóhanna Valgerður Guðmundsdóttir forgreindi helstu dýrategundir. Gavin M. Lucas greindi gripir úr gleri og leir. Í safninu eru bæði spendýra- og fiskibein (örfá), en bein voru annars ekki skoðuð af neinni nákvæmni að þessu sinni. Sólveig G. Beck greindi steingripir, gjall og skeljar til tegunda þar sem það var hægt. Viðarkol voru algeng og varðveitt voru nokkkur dæmi (3,3 gr) úr einingum [5213, 5218, 5220 og 5243], ásamt einu steinkolsbroti (2024-56-070, 3,5 gr) úr yfirborðslagi [1901]. Einnig var tekið eitt sýni úr smiðjugólfi [5202] sem ætlað er til geislakolsgreiningar, en hefur ekki verið greint að svo stöddu, þar sem ágætis tímaafmörkun fyrir byggingaskeið mannvirkis fékkst af gjósku K~1500 (terminus post quem), brýnum og leirgripum (lok 19./byrjun 20. aldar).

Mynd 77. Helstu fundir sem komu í ljós í tóft 52 voru óvenjumargar afldellur úr gjalli og málmgripir, einungis úr járn (naglar, hóffjaðrir, hnífur, kengur o.flr) og kopar (aðallega bráefni, þynnur og afklippur).

Bein og skeljar

Rúmlega 1 kg af dýrabeinum fundust á svæði 52, mest úr einingu [5216] (um 750 gr) frá byggingafasa III. Mest var af beinum úr spendýrum (t.d. langbein, rif, tanngarðar og tennur), líklega mest úr sauðfé og kúm og/eða hestum. Fiskibein voru fá og illa varðveitt.

Tekin voru sýni (~80 gr) af skeljum skelfisks úr einingum [5233] og [5236] (mynd 72) frá byggingafasa I. Skeljarnar voru illa varðveittar þar sem súr íslenskur jarðvegur er ekki góður fyrir varðveislu kalksins í skeljunum. Þær örfáu skeljar sem hægt var að greina voru allar af kræklingi, líklega bláskel (*Mytilus edulis*), ásamt einum kuðungi af beitukóngi (*Buccinum undatum*, 4 cm) í einingu [5233]³⁴.

Gripir (málmur, steinn, leir og gler)

Þeir fáu gler- og leirgripir sem fundust í tóftinni komu allir úr yfirborðslögum [1901/5201]. Um var að ræða átta ílátsbrot úr hvítleir (2024-56-004, -013 og -090) og fimm brot úr grænu flöskugleri (2024-56-079), líklega úr sömu flöskunni. Þessi brot eru frá því seint á 19. og 20. öld. Ekki er hægt að skera skýrt úr um hvort þessi brot tilheyrðu tóftinni eða var ýtt yfir hana við túnasléttun. Það verður þó að teljast líklegra en ekki, að þau tilheyri síðasta byggingarskeiði tóftarinnar þar sem hún stendur nokkuð frá öðrum þekktum mannvirkjum á þessum stað í heimatúni.

Tvö lítil og vel nýtt steinbrýni (4-4,5 cm löng, 2024-56-046 og -060) úr fínu flögubergi (mica schist) fundust í einingum [5216] og [5238]. Efniviður þessara brota er mjög líkur brýni (2024-56-020) sem fannst á bæjarhól. Þessi brýni eru líklega ekki norsk og gætu verið innflutningur frá Bandaríkjunum eða Evrópu, frá seinni hluta 19./byrjun 20.aldar. Einnig fundust örfáar aðfluttar vatnssorfnar steinvölur (2024-56-055-056, -085 og 095) úr einingum [5202, 5213 og 5216] án skýrs hlutverks og virðast þær ekki vera unnar á neinn hátt.

Algengustu málmgripirnir úr tóft 52 voru naglar af ýmsum gerðum og óskilgreind brot úr járni ásamt örfáum koparbrotum. Járníð er mikið til nokkuð illa ryðgað. Í yfirborðslögum [1901 og 5201] fundust þrjú naglabrot (2024-56-022_01 og 2024-56-091), lítil þynna (2024-56-051) og brot af steypujárni (2024-56-078). Einnig fannst lítið brot úr kopar (2024-56-026), einhvers konar festing úr tveimur kopar þynnum sem hnoðaðar hafa verið saman með nagla með lífrænu efni á milli, hugsanlega striga eða leðri. Nákvæmt hlutverk er óljóst.

Fáir málmgripir fundust frá byggingarskeiði I. Þaðan komu aðeins nagli (2024-56-047) og hóffjöður (2024-56-054) úr járni í mannvistarlagi [5216] og eitt illa farið járnbrott (2024-56-063) án skýrs hlutverks úr kolalagi [5243] í eldstæði [5244].

³⁴ Ingimar Óskarsson 1982, bls. 41-42 og 259-262.

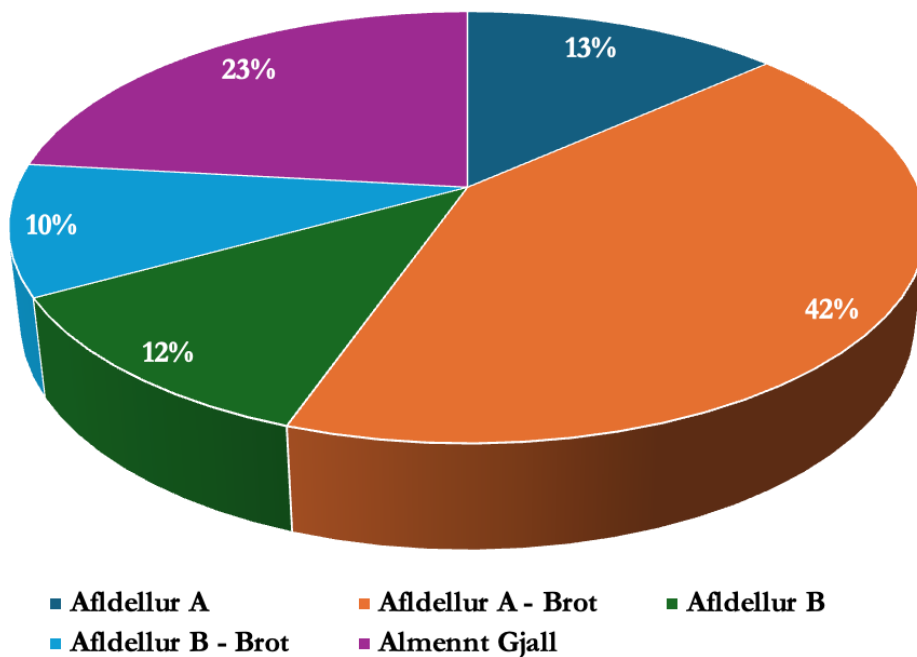
Flestir málmgripir fundust á byggingarskeiði III að mestu úr þremur mannvistarlögum: einingu [5213], afdellulagi [5220] og kolagólfi smiðjunnar [2102/5218/5225]. Mestallt gjallið kom einnig úr þessum mannvistarlögum. Í lagi [5213] fundust tíu naglar (t.d. tvær hóffjaðrir; 2024-56-049, -083_01) ásamt nokkurum ógreinanlegum járnbrotum (2024-56-083_02). Einnig fundust fimm kopargripir, einn hnoðnagli (2024-56-045) og nokkrar þynnur og ræmur, eða afklippur (2024-56-048). Í einingu [5240] fundust aðeins þrjú járnbrot, þ.á.m. einn hugsanlegur nagli (2024-56-062_02 og 2024-56-067), en öll eru þau mjög illa farin. Allir aðrir málmgripir komu úr kolagólfi smiðju. Þar fundust 17 brot (~1 mm þykk) af þynnum, afklippum og hráefni úr kopar sem gætu t.d. hafa verið úr eða verið notað til að bæta katla og/eða potta (2024-56-021, 2024-56-043_01 og -044). Járngríp sem fundust í gólfinu voru m.a. hnífsblað (4,3 cm langt, 2024-56-006_04), kengur (2024-56-006_02), 14 naglar og tvær hóffjaðrir (2024-56-006_01, 2024-56-011_01, 2024-56-042, 2024-56-053) og loks fjögur ólöguleg illa farin járnbrot (2024-56-006_05, 2024-56-043_02).

Gjall

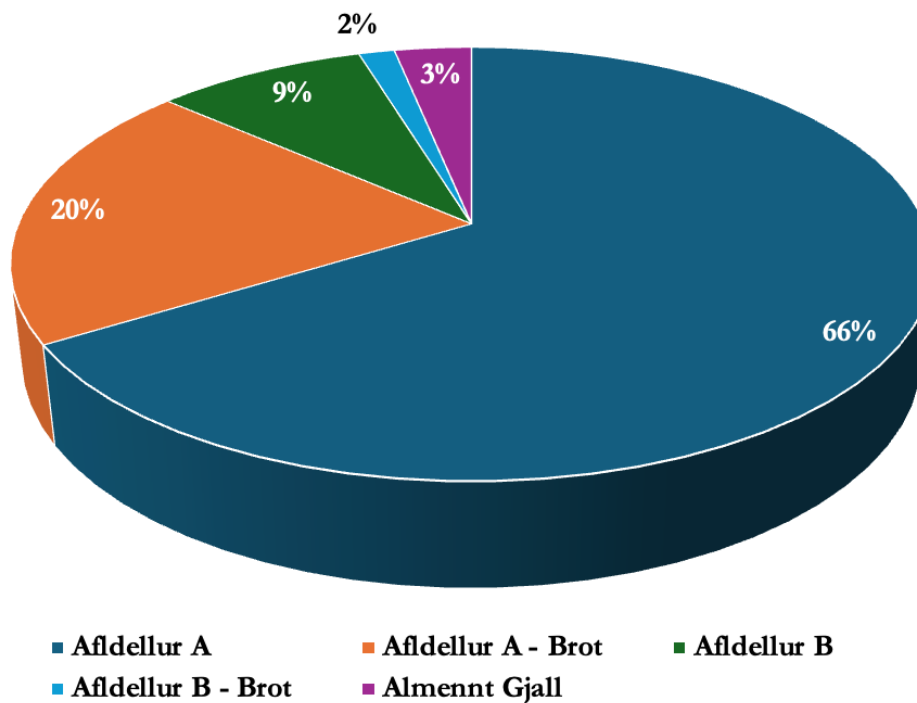
Alls fundust 121 gjallgripur (~9 kg) í tóft 52 í Jörfa og all kom það úr byggingafasa III, aðallega úr smiðjugólfinu og kom skemmtilega á óvart hversu margar afdellur fundust í suðurenda tóftarinnar í mannvistarlagi [2102] og lagi [5220] innan norðurhluta smiðjugólfs [5218]. Engin skýr ummerki fundust þó um aflinn sjálfan og ekki er ólíklegt að hann hafi verið fjarlægður. Gjallinu var skipt niður í fimm hópa (mynd 78), afdellutegund A og brot af tegund A (55%), afdellutegund B og brot af þeirri tegund (22%), og loks almennt gjall (23%) sem ekki var hægt að skilgreina frekar. Afdellutegund A eru stærri, hring til sporöskjulaga dellur með íhvolft yfirborð og kúptan botn. Stærð þeirra er almennt milli 7-9 cm í þvermál og 3-5 cm á þykkt, en þrjár þeirra voru þó yfir 9 cm í þvermál (mynd 79, bláir punktar). Tegund B (mynd 79, rauðir punktar) eru áberandi minni og mun þynnri dellur, <3 cm á þykkt, sporöskjulaga til aflangar, með botn og yfirborð sem eru ekki eins vel mótuð eins og A.

Gjallið fannst í fimm mannvistarlögum (tafla 44). Í lagi [2102] í smiðjugólfi fundust átta heilar afdellur A sem voru 220-330 gr stykkið og 6,5-9,5 cm þykkar. Einnig fundust 12 smærri og þynnri afdellur B, 29 afdellubrot og 15 almenn gjallbrot. Í einingu [5240] fannst eitt afdellubrot og í [5218] og [5238] fundust fimm almenn gjallbrot. Í mannvistarlagi [5213] fannst ein stærri afdella (A) sem var um 306 gr og um 9 cm í þvermál ásamt fjórum þynnri (B), sem og sjö afdellubrot. Í mannvistarlagi [5220] fundust svo sjö heilar afdellur (A) sem voru um 270-765 gr hver, 8-11,5 cm í þvermál og 3-5 cm þykkar. Einnig fundust 26 afdellubrot og sex almenn gjallbrot. Í þessu lagi virðast afdellur vera almennt nokkuð stærri en í [2102] (mynd 80).

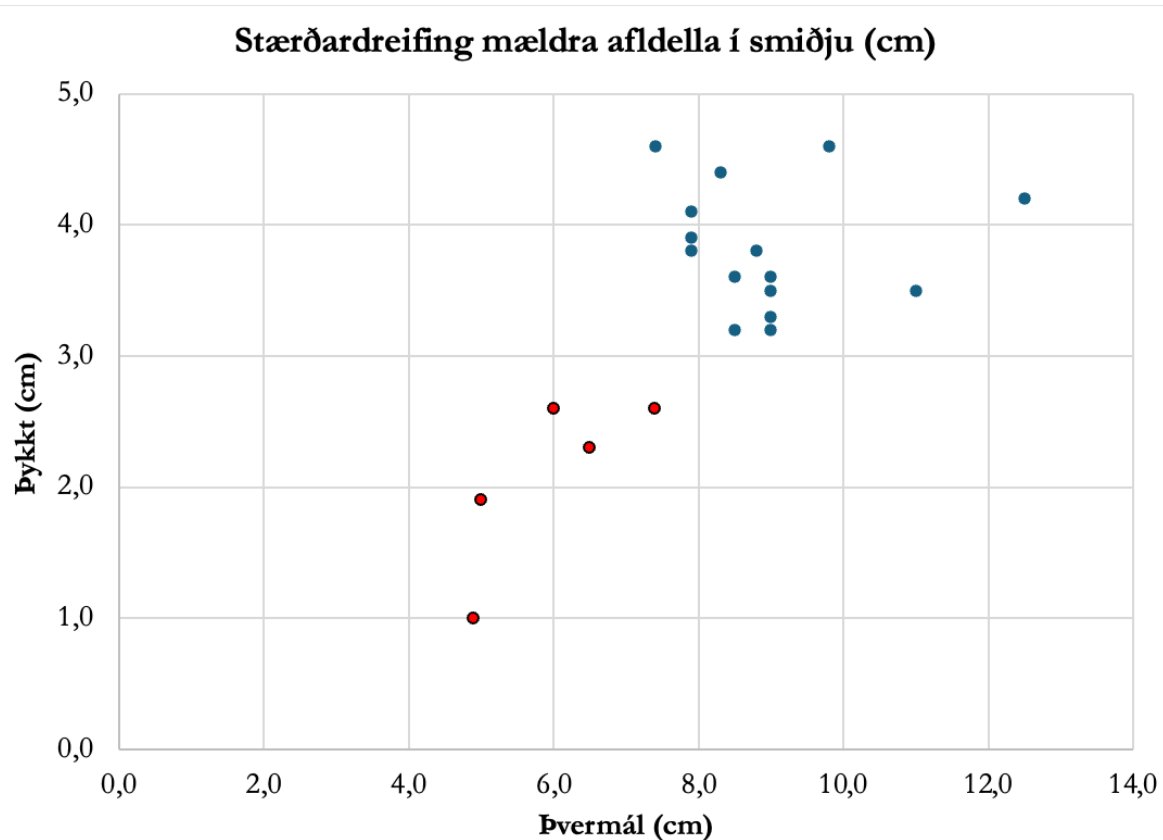
Tegundir gjalls í smiðju eftir fjölda (stk)

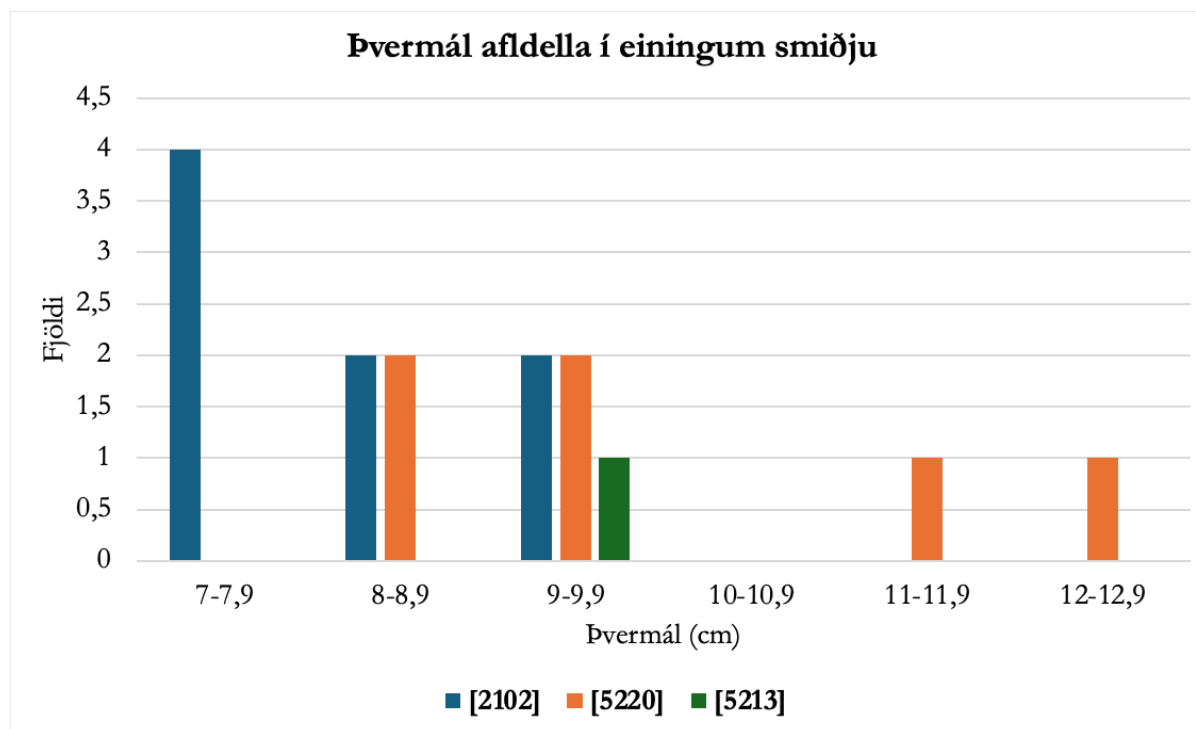
Tegundir gjalls í smiðju eftir þyngd (gr)

Mynd 78. Tegundir gjalls sem fundust í einingum í smiðjufasa tóftar 52 út frá þyngd (gr) og fjölda gripa (stk).

Mynd 79. Hægt var að skipta afdellum gróflega í tvennt; stærri og sporöskjulaga (tegund A, bláir punktar) á móti hinum þynnri og aflangari (tegund B, rauðir punktar).

Mynd 80. Þvermál afdella af tegund A sem fundust í smiðjufasa tóftar 52. Heilar afdellur í einingu [5220] virðast almennt vera stærri en afdellur sem fundust í einingu [2102].

Tafla 44. Skráðir gjallfundir í tóft 52.

Gripanr.	Svæði	Skurður	Eining	Tegund	Fjöldi	Þyngd (gr)	Lengd (cm)	Breidd (cm)	Þykkt (cm)	Þvermál (cm)	Þykkt (cm)
2024-56-029_01	A	21	2102	Afldella	1	242,3	-	-	-	7,8-8,0	4,1
2024-56-029_04	A	21	2102	Afldella	1	272,1	-	-	-	7,4	4,6
2024-56-029_05	A	21	2102	Afldella	1	213,8	-	-	-	7,9	3,8
2024-56-030_01	A	21	2102	Afldella	1	327	-	-	-	8,5	3,6
2024-56-030_02	A	21	2102	Afldella	1	292,8	-	-	-	7,9-9,3	3,5
2024-56-030_03	A	21	2102	Afldella	1	240,8	-	-	-	7,7-8	3,9
2024-56-030_04	A	21	2102	Afldella	1	220,1	-	-	-	6,7-9,1	3,8
2024-56-030_05	A	21	2102	Afldella	1	220	-	-	-	8,5	3,2
2024-56-069	A	52	5220	Afldella	1	301,9				7,0-9,0	3,6
2024-56-081_1	A	52	5220	Afldella	1	382,6				9	3,3
2024-56-081_2	A	52	5220	Afldella	1	764	12,5	10,5	4,2		
2024-56-081_3	A	52	5220	Afldella	1	267,6				8-8,5	1,7-4,4
2024-56-081_4	A	52	5220	Afldella	1	487				11-11,5	3,5
2024-56-081_5	A	52	5220	Afldella	1	703				9,5-10	4,6
2024-56-092_02	A	52	5213	Afldella	1	306,1				9	3,2
2024-56-062_1	A	52	5240	Afldella, brot	1	26,4					
2024-56-086_1	A	52	5220	Afldella, brotin	4	476,8				yfir 8,5	3,5

Gripanr.	Svæði	Skurður	Eining	Tegund	Fjöldi	Þyngd (gr)	Lengd (cm)	Breidd (cm)	Þykkt (cm)	Þvermál (cm)	Þykkt (cm)
2024-56-092_01	A	52	5220	Afldella, brotin	1	355,5				8,0-9,0	3,5-4,8
2024-56-029_06	A	21	2102	Afldella, þunn	1	62,7	-	-	-	4,6-6,4	2,6
2024-56-029_07	A	21	2102	Afldella, þunn	1	41,5	-	-	-	5	1,9
2024-56-029_08	A	21	2102	Afldella, þunn	1	90,5	-	-	-	6,0-7,0	2,3
2024-56-029_02	A	21	2102	Afdellur, brot	16	339,9	5,2	3	2,8	-	-
2024-56-030_06	A	21	2102	Afdellur, brot	9	338,3	3,5-5,3	2,3-3,6	2,2-3	-	-
2024-56-081_6	A	52	5220	Afdellur, brot	14	735					
2024-56-084_1	A	52	5220	Afdellur, brot	8	183,8	3-6,5	<2,3			
2024-56-092_04	A	52	5213	Afdellur, brot, þunn	7	67,4					
2024-56-030_08	A	21	2102	Afdellur, þunnar	9	594,2	4,9-7,4	4-5,7	1-2,6	-	-
2024-56-092_03	A	52	5213	Afdellur, þunnar	4	105,2	3,5-5,5		0,9-1,8		
2024-56-030_07	A	21	2102	Afdellur, þunnar, brot	4	51,7	2,5-4,5	2-3,5	1-1,2	-	-
2024-56-029_03	A	21	2102	Almennt	15	124,4	-	-	-	-	-
2024-56-042	A	52	5218	Almennt	4	4					
2024-56-065	A	52	5238	Almennt	1	79,4					
2024-56-086_2	A	52	5220	Almennt	2	30,58	4,5-5,5		1,5		
2024-56-084_2	A	52	5220	Almennt	4	16,9	<3				

Samantekt

Minjarnar sem grafnar voru upp á svæði 52 báru þess greinileg merki að hafa verið sléttaðar. Lítil sem engin ummerki sáust um minjarnar á yfirborði áður en rannsókn hófst og voru þær mjög brotakenndar.

Minjarnar gáfu til kynna að fyrst hefði torf- og grjóthlaðið hús verið reist á staðnum, líklega undir þaki. Í því, eða á meðan það var í byggingu, hafði verið grafið fyrir eldstæði til að brenna eða sviða eitthvað, þó að ekki sé hægt að útiloka að þar hafi verið eldað. Engin gólflög fundust í tengslum við þetta eldstæði og því mun notkun þess hafa verið frekar stutt. Það hefur svo verið fyllt af grjóti og jarðvegi til að það hefði ekki áhrif á nýtingu rýmisins. Innan tóftarinnar fannst einnig töluvert af skeljum (aðallega kræklingur og beitukóngur) sem gæti bent til þess að þar hafi verið unnið að úrskeljun. Hvort skelfiskurinn hefur verið notaður sem beita og/eða til manneldis er óþekkt.

Annað byggingarstig bendir til þess að hrun úr veggjum og þekju fyrsta byggingarstigs, hafi verið mokað upp í lítið aðhald og litlu hafi verið kostað til í það mannvirki.

Þriðja og síðasta byggingarskeiðið var nokkuð sérstakt en ekki var hægt að skilja minjarnar öðruvísi en svo, að grafið hafði verið út úr austurvegg elstu tóftarinnar fyrir nýju hólfi eða rými og að nýr veggur hafi verið hlaðinn utan við það að suð austanverðu. Veggstæðinu var með þeim hætti breytt í gólf í nýja rýminu. Það eina sem eftir var af þessum vegg var þétt grjótlögn sem lögð hafði verið undir sjálfa vegghleðsluna. Sambærilegur frágangur á undirstöðum veggja hefur fundist á víkingaaldarminjum í Hríðbrú, miðaldarminjum í Viðey og kirkjuminjum Skálholti. Að norðvestan hefur að öllum líkindum enn verið torf og grjóthrun fyrri byggingastiga sem hafa þá verið nýtt sem norðvesturlanghlið. Í húsinu á yngsta notkunarskeiði III var 0,5-2 cm þykkt, kolarborið gólflag og í því að fannst nokkuð af málmgrípum (t.d. járnaglar og koparþynnur) og margar aflvellur úr gjalli. Benda þessar minjar til þess að rýmið hefur verið nýtt meðal annars sem smiðja.

5. Niðurstöður

Síðsumars 2024 var grafinn 51 könnunarskurður á fjórum svæðum A-D í heimatúni Jörfa auk svæðis 52. Grafið var niður á forsögulega jökulgrús og mól í öllum skurðum. Við rannsóknina voru afmörkuð þrjú megin minjasvæði: fjárhús og heygarður (innan svæðis A), bæjarhóll þar sem íveruhús og skepnuhús voru um aldir (innan svæðis B og C), og ein áður óþekkt tóft (innan svæðis A). Minjar í bæjarhól, á svæðum B og C, eru vel varðveittar og rétt undir yfirborði, en fjárhús og heygarður sem áður stóðu á svæði A eru að mestu horfin. Áður óþekkt tóft fannst svo við rannsókn mannvistarlaganna í könnunarskurðum 19-21 á vestanverðu svæði A. Umhverfis tóftina var opnað svæði 52 og fékk tóftin sama númer. Leifar tóftar 52 voru grafnar fram að fullu og reyndust þær vera af mannvirki sem var byggt nokkru eftir 1500 AD. Greinilegt er að það hafði gengið í gegnum nokkur bygginga-/notkunarstig og m.a. hugsanlega verið skemma eða hjallur, einhverkonar aðhald og smiðja.

Endurmat á stærð bæjarhóls má sjá á mynd 81 (appelsínugul lína), en taka þarf fram að ekkert er vitað um minjar sem gætu leynst vestan við bæjarhól utan svæða B og C. Bláskyggt svæði að norðan, og appelsínugult að sunnan, sýna þau svæði sem eru innan áður áætlaðra lóðamarka við Jörfagrund og Helgugrund samkvæmt teikningum Reykjavíkurborgar og þyrfti því að opna ef halda ætti áfram með áform hennar um lóðaskiptingu á svæðinu. Nyrðra svæðið er um 35x12 m að flatarmáli og minjar þar a.m.k. 1-2 m þykkar. Þar eru tóftir gamla bæjarins í Jörfa en hugsanlega er búið að skemma norðurvegg hans að einhverju leyti við sléttun. Í sniði 29.1 (J) eru leifar af móösku og þunnum skeljaruslahaug, en tengsl hans við bæjarhól og umfang hans til austur og vesturs eru óljós.

Syðra svæðið er um 20x10 m að flatarmáli og minjar ná þar a.m.k. 0,5-1 m djúpt. Þar eru hleðslur, líklega frá kálgarði og hugsanlega útihúsi suðvestan við bæ, en mögulega er búið að ryðja suðurhluta kálgarðsins burt. Vestan við bæjarhólinn hallar landið til suðvesturs niður í lækjardrag Jörfalækjar svo að ekki er líklegt að þar finnist ummerki um fleiri forn hús, þótt þar gætu enn leynst ruslalög/öskuhaugur.

Engar mannvistarleifar komu í ljós syðst í túninu, innan svæðis D, en þar fundust óhreyfð gjóskulög (*in situ*), Katla 1500 og hugsanlega landnámslag frá seinni hluta 9. aldar. Þessi gjóskulög voru að mestu horfin innan rannsóknasvæðisins vegna umsvifa og landnýtningar Jörfabænda um langt skeið sem og áhrifa frá byggingaframkvæmdum við nærliggjandi götur í Grundarhverfi.

Hvergi fundust ummerki um eldri mannvist en frá 16. öld, sem kemur heim og saman við ritheimildir. Fornleifarannsóknin leiddi í ljós að á þeim 500 árum sem búið var í Jörfa voru umsvif innan túns einkum á bæjarhólnum, auk þess sem reist voru skepnahús og smiðja norður frá bæ.

Mynd 81. Hér má sjá þau svæði í norðan- og sunnanverðum bæjarból þar sem grafa þyrfti án efa upp minjar ef breinsa ætti þar lóðir við Jörfagrund (blátt) og Helgugrund (appelsínugult) af fornleifum fyrir sölu. Í sniði 29.1 (J) eru einnig skeljaruslabaugur og móöskuleifar. Teikning: Sólveig G. Beck. Loftmynd: Loftmyndir hf.

6. Heimildir

- Alþingisbækur Íslands*, 1957-1964. IX. Bindi: 1697-1710. Reykjavík: Sögufélagið og Ísafoldarprentsmiðja h.f.
- Anna Lísar Guðmundsdóttir og Sólborg Pálsdóttir, 2003. *Fornleifaskráning jarðarinnar Jörfa á Kjalarnesi*. Skýrsla 101. Borgarsögusafn Reykjavíkur.
- Margrét Björk Magnúsdóttir og Anna Lísar Guðmundsdóttir, 2019. *Fornleifaskráning á bluta jarðarinnar Jörfa á Kjalarnesi vegna deiliskipulags*. Skýrsla 201. Borgarsögusafn Reykjavíkur.
- Björn Lárusson 1967. *The Old Icelandic Land Registers*. Þýtt af W.F. Salisbury. Lund: Berlingska Boktryckeriet og C.W.K. Gleerup.
- David Zori og Jesse Byock (ritstjórar), 2014. *Viking Archaeology in Iceland. Mosfell Archaeological Project*. Turnhout: Brepols.
- Elín Ósk Hreiðarsdóttir, 2019. *Hof á Kjalarnesi: Deiliskráning vegna fyrirbugaðrar íbúðabygðar*. FS740-19071. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Fasteignamat 1916-1918*. 31. Jörfi, Kjalarneshreppi, með Hofi nr. 32. Gjörðabók fasteignamatsnefndar í Kjósarsýslu. Stjórnarráð Íslands, 18. mars 1916. Sótt á: landsbokasafn.is.
- Finnur Jónsson, 1856. Bæjarnöfn á Íslandi. *Safn til sögu Íslands og íslenskra bókmenta að fornu og nýju* 4, 412-584.
- Gavin M. Lucas, 2003. *Archaeological field manual*. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands.
- Íslenskt fornbréfasafn, 1923-1932*. XII. bindi: 1200-1554 AD. Reykjavík: Hið íslenska bókmenntafélag.
- Jarðabók Árna Magnússonar og Páls Vídalíns*, 1923-1924. III. bindi: Gullbringu- og Kjósarsýsla Kaupmannahöfn: Hið íslenska fræðafélag.
- Jónas Jónsson, 1896. *Ný dönsk orðabók með íslenskum þýðingum*. Reykjavík: Ísafoldarprentsmiðja.
- Jónas Jónsson, 2013. *Landbúnaðarsaga Íslands*. 3. bindi: Hefðbundin kvikfjárrækt. Reykjavík: Skrudda.
- Jónas Magnússon, 1969 (18.03.). Aðalbjörg Jónsdóttir frá Hofi. Kveðja. *Morgunblaðið* 64 (56), bls. 12.
- Kristján Eldjárn, Hákon Christie og Jón Steffensen, 1988. *Skálholt. Fornleifarannsóknir 1954-1958*. Reykjavík: Lögberg.
- Lúðvík Kristjánsson 1985. *Íslenskir Sjávarbáttir IV*. Reykjavík: Bókautgáfa Menningarsjóðs.
- Manntal á Íslandi árið 1703*, 1924. Reykjavík: Prentsmiðjan Gutenberg.

- Margrét Hallgrímsdóttir, 1989. *Viðey. Fornleifarannsóknir 1988-1989*. Reykjavík: Árbæjarsafn.
- Minjastofnun Íslands, 2024a. *Nauðsynlegar fornleifarannsóknir - Jörfi*. Umsögn Sigurðar Bergsteinssonar 12.02.2024. Málsnúmer MÍ2024-0116/8.02. Reykjavík: Minjastofnun Íslands.
- Minjastofnun Íslands, 2024b. *Leyfi til fornleifarannsókna – Jörfi, Kjalarnesi*. MÍ202407-0116/A.S. 22. júlí 2024. Reykjavík: Minjastofnun Íslands.
- Sigfús Blöndal, 1920-1922. *Íslandsk-Dansk Ordbog*. Reykjavík: Prentsmiðjan Gutenberg.
- Sólveig Guðmundsdóttir Beck, 2024. *Framkvæmdarannsókn í Vatnsendahvarfi. Uppbygging íbúabyggðar undir Vatnsendahæð*. FS974-23331. Reykjavík: Fornleifastofnun Íslands ses.
- Sýsluhýsingar 1744-1749*. Kjósarsýsla. Sögurit XXVIII (bls. 100-108). Reykjavík: Sögufélag og Ísafoldarprentsmiðja h.f.
- Þorsteinn Jónsson, 1998. *Kjalnesingar. Ábúendur og saga Kjalarneshrepps frá 1890*. Reykjavík: Esjuútgáfan, Byggðir og bú ehf og Kjalarneshreppur.
- Þjóðólfur 1869* (25.11.). Af fjárskadanum og manntjóninu norðanlands. 22. árgangur (5-6. tbl.), bls. 18.

Viðaukar

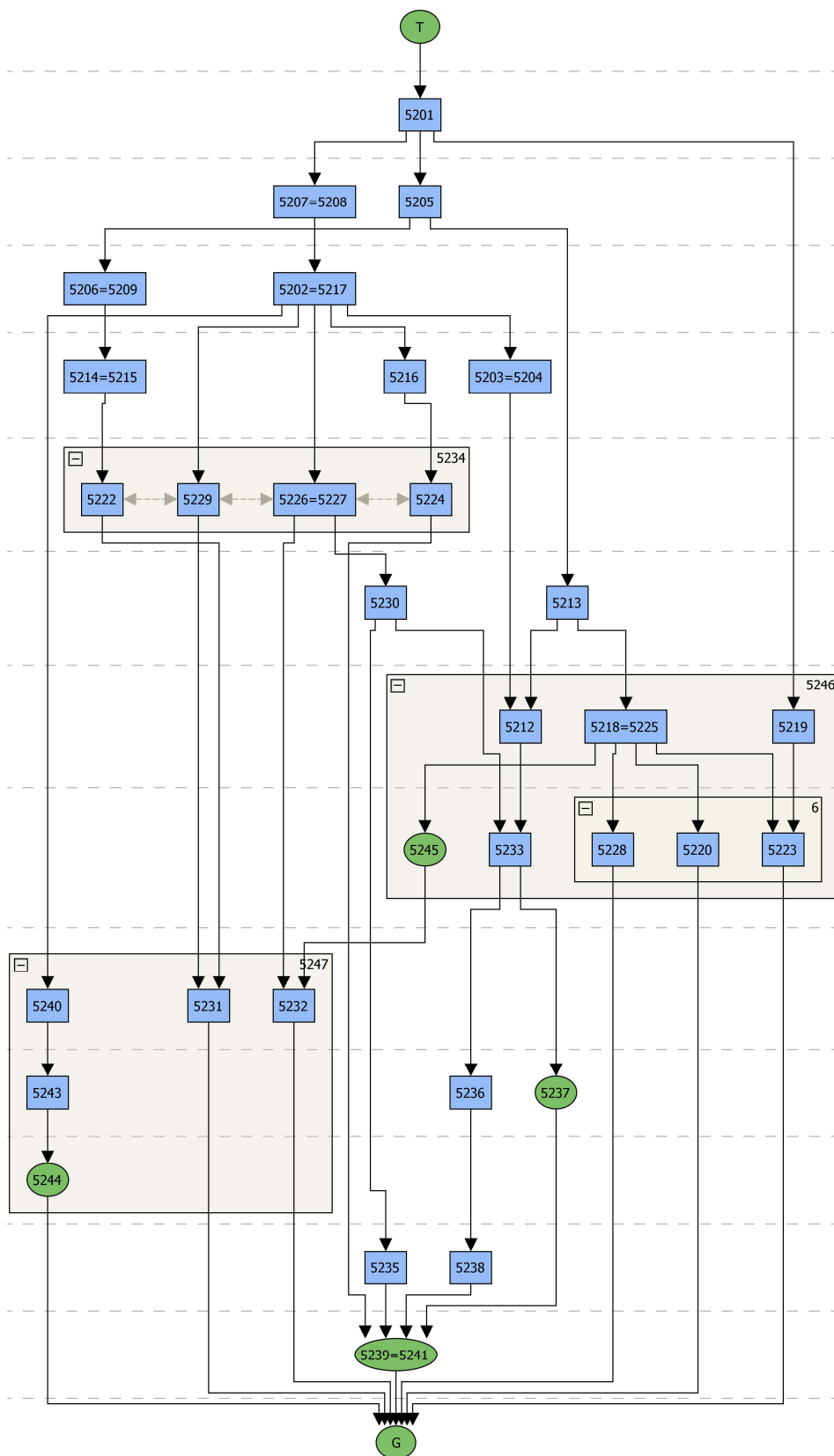
Viðauki I: Fjöldi og stærð skurða og svæðis 52

Skurðir	Lengd (m)	Breidd (m)	Dýpt (m)	Rúmmál (m³)	Fornleifar	Rúmmál (m³)	Nótur	Starfsmaður
1	30	1	0,9	27,0	x	18	Fjánhús, horfið, skurður með heyleifum, tekin gjókusýni	Stefán
2	11	1	0,75	8,3			Fjánhús, horfið	Eva
3	9	1	0,8	7,2	x	2,4	Fjánhús, horfið	Eva
4	9,5	1	0,8	7,6	x	2,8	Fjánhús, horfið	Eva
5	15,5	1	0,8	12,4	x	6,8	Fjánhús, horfið, gjóska, sýni tekin	Eva
6	9,5	1	0,7	6,7			Fjánhús, horfið	Brynja
7	11	1	0,8	8,8	x	3,2	Fjánhús, horfið	Stefán
8	12	1	0,6	7,2			Fjánhús, horfið	Brynja
9	9	1	0,5	4,5			Fjánhús, horfið	Jóhanna
10	10	1	0,4	4,0			Fjánhús, horfið	Jóhanna
11	9	1	0,5	4,5			Fjánhús, horfið	Brynja
12	19	1	0,75	14,3			Gjókusýni, K~1500?	Sólveig
13	10	1	0,5	5,0				Jóhanna
14	16,5	1	0,7	11,6			K~1500 (?) í norður og suðursniðum, umvelt og hreyfð, tekið sýni, gæti hafa verið hér túngarður?? Þó ekkert nógu sannfærandi til að teikna	Sólveig
15	7	1	0,85	6,0				Sólveig
16	18	1	0,9	16,2	x	6,3	Yfirborðsrask, grjót og kolalög	Jóhanna
17	14	1	0,8	11,2				Jóhanna
18	12	1	0,55	6,6				Jóhanna
19	20	1	0,4	8,0	x	4	Tóft 52	Brynja/Sólveig
20	18	1	0,5	9,0	x	2,5	Tóft 52, gjóska K~1500 í torfi? Tekið sýni	Sólveig/Stefán
21	18	1	0,5	9,0	x	2,5	Tóft 52, kolalag, gólf? mikið af smiðjugjalli, tekið sýni f. C14	Brynja/Sólveig
22	25	1	0,5	12,5				Stefán
23	15	1	0,5	7,5			Móöskublandaður jarðvegur í suðurenda, líklega frá bæjarhól	Stefán
24	15	1	0,65	9,8				Stefán

25	10	1	0,4	4,0			Móöskublandaður jarðvegur, líklega frá bæjarhól	Stefán
26	26	1	0,5	13,0				Jóhanna
27	18	1	0,5	9,0				Jóhanna
28	20	1	0,5	10,0				Stefán
29	14	1	0,45	6,3	x	6,3	Bæjarhóll N, skeljalag	Brynja
30	40	1	0,5	20,0	x	20	Bæjarhóll N	Eva og Jóhanna
31	31,5	1	0,4	12,6	x	12,6	Bæjarhóll S	Stefán
32	13	1	0,7	9,1	x	4,5	Bæjarhóll S	Stefán/Lovísa
33	21	1	1	21,0	x	2	Girðingarstaur/hola	Eva
34	16	1	0,8	12,8				Brynja
35	21	1	1	21,0	x	2	Leifar af móösku, líklega frá bæjarhól	Jóhanna
36	12	1	0,85	10,2				Eva
37	14	1	1,2	16,8				Eva
38	13	1	1,2	15,6				Brynja
39	16	1	0,9	14,4			Gjóska? Náttúrulegt jarðvegssnið, mjög þunn, tekið sýni	Jóhanna
40	26	1	1,1	28,6				Jóhanna/Brynja
41	14	1	0,85	11,9				Jóhanna/Brynja
42	16	1	1	16,0				Brynja
43	8	1	0,85	6,8				Jóhanna/Brynja
44	27	1	1	27,0			Gjóskur LNL? K-1500?	Jóhanna/Brynja
45	13	1	1,35	17,6				Jóhanna/Brynja
46	13	1	0,8	10,4				Jóhanna/Brynja
47	14,8	1	0,7	10,4				Brynja
48	10,5	1	0,9	9,5				Stefán
49	15,7	1	0,7	11,0				Jóhanna
50	12	1	0,6	7,2				Stefán
51	13,5	1	0,55	7,4				Jóhanna/Brynja
Samtals	812			584,1		95,9		
Svæði 52	9	9	0,4	32,4				Stefán

Viðauki II: Skrá og tenging (Harris matrix) eininga á svæði 52

Harris matrix tóftar 52 á svæði 52

Einingaskrá tóftar 52 á svæði 52

Eining	ÞÍ nr.	Svæði	Átt	Tegund	Lýsing	Dagsetning
5201	2024-56	A	P	L	Yfirborð	19.08.2024
5202	2024-56	A	P	L	Torfhrun, K~1500 í torfi, ásamt grjóti og vindblásnu efni	19.08.2024
5203	2024-56	A	P	L	Áfokslag, sama og [5204]	19.08.2024
5204	2024-56	A	P	L	Áfokslag, sama og [5203]	19.08.2024
5205	2024-56	A	P	L	Vindblásið jarðefni	19.08.2024
5206	2024-56	A	P	L	Grjóthrun, hluti af torfhruni [5209]	19.08.2024
5207	2024-56	A	P	L	Mögulegur stoðarsteinn	19.08.2024
5208	2024-56	A	P	L	Mögulegur stoðarsteinn	19.08.2024
5209	2024-56	A	P	L	Torfhrun, sama og [5206]	20.08.2024
5210	2024-56	A	P	EYTT	Einingu eytt	20.08.2024
5211	2024-56	A	P	EYTT	Einingu eytt	20.08.2024
5212	2024-56	A	P	M	Grjótpúkk undir (timbur-)vegg?	20.08.2024
5213	2024-56	A	P	L	Torfhrun, ofna á kolabornu gólflagi [5218]	20.08.2024
5214	2024-56	A	P	L	Vindblásið uppsöfnunarlag við innra byrði austurveggs	20.08.2024
5215	2024-56	A	P	L	Vindblásið uppsöfnunarlag við norðurenda austurveggs	20.08.2024
5216	2024-56	A	P	L	Vottur um einhvers konar gólflag, yfirborð í eystra hólfinu	20.08.2024
5217	2024-56	A	P	L	Fylling í mögulegri stoðarholu	20.08.2024
5218	2024-56	A	P	L	Þunnt gólflag í vesturhluta /-hólfi tóftar	20.08.2024
5219	2024-56	A	P	M	Hluti af veggheðslu, austurhlíð - innrabyrði vesturhólfs tóftar	20.08.2024
5220	2024-56	A	P	M	Gjaldellur	21.08.2024
5221	2024-56	A	P	EYTT	EYTT	21.08.2024
5222	2024-56	A	P	M	Grjóthlaðin hleðsla/veggur við norðurenda milli langhlíða [5231] og [5232]	21.08.2024
5223	2024-56	A	P	EYTT	Brennt lag undir kolalagi [5220]	21.08.2024
5224	2024-56	A	P	L	Fylling í laut, jöfnunarlag	21.08.2024
5225	2024-56	A	P	L	Þunnt gólflag í vesturhluta /-hólfi tóftar. Sama og [5218] en skorið af skurði 21	21.08.2024
5226	2024-56	A	P	M	Grjóthlaðin tóft eða byrgi	21.08.2024

5227	2024-56	A	P	EYTT	Hugsanleg ytrimörk á til vesturs á grjóttvegg [5212]	22.08.2024
5228	2024-56	A	P	EYTT	Skurður fyrir eldstæði [5221]	22.08.2024
5229	2024-56	A	P	M	Vegghluti, norðvesturhorn, sama og [5226]	22.08.2024
5230	2024-56	A	P	M	Grjóthlaðið innra byrði veggs?	22.08.2024
5231	2024-56	A	P	M	Vegghleðsla? Norðvesturhorn elsta byggingaskeiðs?	22.08.2024
5232	2024-56	A	P	M	Vegghleðsla? Austurveggur og norðausturhorn elsta byggingaskeiðs?	22.08.2024
5233	2024-56	A	P	L	Jöfnunarlag upp að vegg elsta byggingarskeiðs [5230]	22.08.2024
5234	2024-56	A	P	H	Grjóthlaðið byrgi [5226, 5222, 5224 og 5329]	23.08.2024
5235	2024-56	A	P	L	Óregluleg steinlögn, hugsanlega uppfylling í dæld, jöfnunarlag	23.08.2024
5236	2024-56	A	P	L	Skeljalag, ummerki vinnslu (úrskeljun) og / eða geymslu	23.08.2024
5237	2024-56	A	P	Sk	Stoðarhola	23.08.2024
5238	2024-56	A	P	L	Óregluleg steinlögn, hugsanlega uppfylling í dæld, jöfnunarlag	23.08.2024
5239	2024-56	A	P	Sk	Náttúruleg dæld, aflöng og grunn með aflíðandi brúnir	23.08.2024
5240	2024-56	A	P	L	Fylling í stoðarholu, grjótfóðring	23.08.2024
5241	2024-56	A	P	EYTT	Náttúruleg dæld = [5239]	23.08.2024
5242	2024-56	A	P	M	Sléttur basaltsteinn, hugsanlega stoðarsteinn	23.08.2024
5243	2024-56	A	P	L	Kolalag í eldstæði [5244]	23.08.2024
5244	2024-56	A	P	Sk	Skurður fyrir eldstæði [5247]	23.08.2024
5245	2024-56	A	P	Sk	Skurður fyrir vinnslurými, gólf [5232] er í skurðarbotni	27.08.2024
5246	2024-56	A	P	H	Yngsta byggingarskeið	27.08.2024
5247	2024-56	A	P	H	Elsta byggingarskeið	27.08.2024
5248	2024-56	A	P	Sk	Gryfja sama og [5241]	27.08.2024

Viðauki III: Sýna- og fundaskrá

Sýnaskrá Jörfa

Nr.	Svæði	Eining	Tegund	Þyngd	Fjöldi	Lýsing	Dags	ID
2024-56-01	A	Sk 1	Gjóska	6,7	1	LNL(?) V~877AD, gæti verið, mjög veðrað	31.7.2024	SGB
2024-56-02	A	Sk 5	Gjóska	3,7	1	K~1500	31.7.2024	SGB
2024-56-03	A	Sk 5	Gjóska	4,1	1	LNL(?) V~877AD, gæti verið, mjög veðrað	31.7.2024	SGB
2024-56-04	A	Sk 12	Gjóska	5	1	LNL(?) V~877AD, gæti verið, mjög veðrað	31.7.2024	SGB
2024-56-05	A	Sk 14	Gjóska	5,3	1	K~1500	31.7.2024	SGB
2024-56-06	A	Sk 20	Gjóska	4,8	1	K~1500	8.8.2024	SGB
2024-56-07	A	Sk 21	Kol	6,5	1	C-14 sýni, ógreint	6.8.2024	SGB
2024-56-08	D	Sk 39	Gjóska	7,9	1	K~1500, líklega, mjög jarðvegsblandað og veðrað	8.8.2024	SGB
2024-56-09	D	Sk 44	Gjóska	4,7	1	LNL(?) T~877AD, gæti verið, ljóst/ljósgrátt í felti	8.8.2024	SGB
2024-56-010	D	Sk 44	Gjóska	1,55	1	K~1500	8.8.2024	SGB

Fundaskrá Jörfa

Fundanúmer	Svæði (yfir)	Svæði (undir)	Skurður	Eining	Efni (yfirflokkur)	Efni (undirflokkur)	Tegund (yfirflokkur)	Tegund (undirflokkur)	Fjöldi	Þyngd (g)	Dags.
2024-56-001	B	Bæjarhóll	29	2901	Málmur	Járn	Ýmislegt		4	250,0	06.08.2024
2024-56-002	B	Bæjarhóll	29	2901	Gler	Gler	Flaska	Flöskugler, grænt	1	18,0	06.08.2024
2024-56-003	B	Bæjarhóll	30	3002	Steinn	Dólerit?	Verkfæri	Brýni?, skrapa?	3	230,0	07.08.2024
2024-56-008	B	Bæjarhóll	30	3007	Málmur	Koparblanda	Þynna		1	5,86	07.08.2024
2024-56-012	B	Bæjarhóll	30	3008	Leir	Keramík	Tala	Prosser hnappur	1	0,76	06.08.2024
2024-56-014	B	Bæjarhóll	30	3001	Málmur	Járn	Nagli		1	18,2	06.08.2024
2024-56-015	B	Bæjarhóll	30	3007	Leir	Leirker	Ílát	Blá kanna (tp pitcher), brotin	4	35,2	06.08.2024
2024-56-019	B	Bæjarhóll	29	2901	Leir	Leirker	Ílát		1	1,9	07.08.2024
2024-56-020	B	Bæjarhóll	30	-	AFSKRÁÐ	AFSKRÁÐ	AFSKRÁÐ		1	131,0	06.08.2024
2024-56-020	B	Bæjarhóll	30	3004/3007	Steinn	Flöguberg (schist)	Brýni	Búkur, sporöskjul, þunnt	4	47,6	06.08.2024
2024-56-023	B	Bæjarhóll	30	3008	Málmur	Járn	Ró		1	30,0	06.08.2024
2024-56-024	B	Bæjarhóll	29	2914	Bein	Dýrabein	Matarleifar		2	16,3	07.08.2024
2024-56-027	B	Bæjarhóll	30	3003	Bein	Dýrabein	Matarleifar		4	130,0	06.08.2024
2024-56-028	B	Bæjarhóll	30	3007	Gler	Flöskugler	Flaska	Grænar flöskur, ABM, a.m.k. tvær	-	485,0	06.08.2024
2024-56-032	B	Bæjarhóll	30	3001	Plast	Polyester	Vetrarhanski, barna		1	35,0	09.08.2024
2024-56-033	C	Bæjarhóll	32	3201	Gler	Flöskugler	Flöskur		3	31,1	09.08.2024
2024-56-034	C	Bæjarhóll	32	3201	Leir	Keramík	Leirker	stoneware	1	6,5	09.08.2024
2024-56-035	C	Bæjarhóll	32	3201	Leir	Keramík	Leirker		3	6,6	09.08.2024
2024-56-036	C	Bæjarhóll	31	3101	Málmur	Járn	Ílát		20+	280,0	13.08.2024
2024-56-037	C	Bæjarhóll	31	3101	Leir	Keramík	Leirker		7	17,5	13.08.2024
2024-56-038	C	Bæjarhóll	31	3101	Gler	Gler	Rúðu- og flöskugler	Flaska ABM brown	13	125,6	13.08.2024
2024-56-039_01	C	Bæjarhóll	31	3101	Leir	Keramík	Ílát/flaska/krukka	Hvítleir (whitewa.) + westerwald water bottle + marmalade jar base	13	52,0	13.08.2024
2024-56-039_01	C	Bæjarhóll	31	3101	Steinn	Jaspis/kvars	Aðfluttur		1	9,0	13.08.2024
2024-56-039_02	C	Bæjarhóll	31	3101	Dýrabein	MTM	Matarleifar		1	5,0	13.08.2024
2024-56-040_01	C	Bæjarhóll	31	3101	Málmur	Járn	Nagli		9	53,4	13.08.2024

2024-56-040_02	C	Bæjarhóll	31	3101	Málmur	Járn	Ílát?		13	42,4	13.08.2024
2024-56-075	A	Bæjarhóll	30	3007	Leir	Hvítleir	Kanna	Blá krús (tp jug/pitcher)	3	55,0	20.08.2024
2024-56-096_01	B	Bæjarhóll	30	3011	Steinn	Basalt, blöðrótt og dílótt	Sleggja, fiski		1	1579,0	06.08.2024
2024-56-096_02	B	Bæjarhóll	30	3011	Steinn	Basalt, blöðrótt og dílótt	Sleggja		1	1525,0	06.08.2024
2024-56-097	B	Bæjarhóll	30	-	AFSKRÁÐ	AFSKRÁÐ	AFSKRÁÐ		-	-	06.08.2024
2024-56-005	A	Fjárhússvæði	11	1101	Málmur	Járn	Bolti		1	77,9	30.07.2024
2024-56-007	A	Fjárhússvæði	11	1101	Málmur	Járn	Festing		1	157,0	30.07.2024
2024-56-016	A	Fjárhússvæði	12	1223	Plast	TetraPak	Umbúðir	Svalaferna	1	0,4	30.07.2024
2024-56-017	A	Fjárhússvæði	12	1223	Járn+tímur	Járn og viður	Ýmislegt		2_4	35 (viður), 13 (járn)	30.07.2024
2024-56-018	A	Fjárhússvæði	8	801	Gler	Gler	Flösku/krukkubotn	Dominion glass, Monyreal Canada; 1928+	1	100,2	30.07.2024
2024-56-025_01	A	Fjárhússvæði	11	1101	Gler	Gler	Flöskugler		1	33,4	30.07.2024
2024-56-025_02	A	Fjárhússvæði	11	1101	Málmur	Koparblanda	Tappi/endi		1	5,3	30.07.2024
2024-56-071	A	Fjárhússvæði	1	101	Steinn	Efnaset/útfelling	Aðflutt, hráefni?		2	5,4	20.08.2024
2024-56-072	A	Fjárhússvæði	1	101	Málmur	Járn	Nagli		1	3,8	20.08.2024
2024-56-073	A	Fjárhússvæði	1	101	Gler	Flöskugler	Flaska		1	14,9	20.08.2024
2024-56-074	A	Fjárhússvæði	1	101	Viður	Viður	Viðarkol		2	10,0	20.08.2024
2024-56-076_01	A	Fjárhússvæði	11	1101	Gler	Gler	Flöskugler	Press moulded, green bottle, plastic flower pot	8	40,0	20.08.2024
2024-56-076_02	A	Fjárhússvæði	11	1101	Plast	Harðplast	Blómapottur	Plastic flower pot	1	10,0	20.08.2024
2024-56-077	A	Fjárhússvæði	8	801	Gler	Flöskugler	Flaska		1	9,8	20.08.2024
2024-56-009	A	Heimatún	23	-	AFSKRÁÐ	AFSKRÁÐ	AFSKRÁÐ		-	-	07.08.2024
2024-56-031	B	Heimatún	25	2502	Keramik	Leirker	Leirker	peasant ware	1	1,0	02.08.2024
2024-56-080	A	Heimatún	23	2301	Keramik	Hvítleir	Leirker	cut sponge	1	0,7	20.08.2024
2024-56-004	A	Tóft 52	19	1901	Leir	Leirker	Ílát	Hvítleir (whitewa.)	2	1,64	31.07.2024
2024-56-006_01	A	Tóft 52	21	2102	Málmur	Járn	Nagli		10	44,1	30.07.2024
2024-56-006_02	A	Tóft 52	21	2102	Málmur	Járn	Kengur		1	3,7	30.07.2024
2024-56-006_03	A	Tóft 52	21	2102	Gjall	Gjall	Gjall		9	67,3	30.07.2024
2024-56-006_04	A	Tóft 52	21	2102	Málmur	Járn	Hnífur		1	4,23	30.07.2024
2024-56-006_05	A	Tóft 52	21	2102	Málmur	Járn	Brot		3	13,9	30.07.2024

2024-56-010	A	Tóft 52	21	2102	Bein	Dýrabein	Matarleifar		3	32,0	07.08.2024
2024-56-011_01	A	Tóft 52	21	2102	Málmur	Járn	Nagli		4	21	07.08.2024
2024-56-011_02	A	Tóft 52	21	2102	Steinn	Efnaset/útfellinga r	Aðflutt, hráefni?		5	51,9	07.08.2024
2024-56-011_03	A	Tóft 52	21	2102	Gjall	Gjall	Undiagnostic		1	13,1	07.08.2024
2024-56-011_04	A	Tóft 52	21	2102	Málmur	Járn	Brot		5	37,6	07.08.2024
2024-56-013	A	Tóft 52	19	1901	Leir	Leirker	Ílát	Hvítleir (whitewa.)	3	6,7	01.08.2024
2024-56-021	A	Tóft 52	21	2102	Málmur	Koparblanda	Þynna		6	7,0	06.08.2024
2024-56-022_01	A	Tóft 52	19	1901	Málmur	Járn	Nagli		1	7,0	06.08.2024
2024-56-022_02	A	Tóft 52	19	1901	Bein	Dýrabein	Matarleifar	Tennur	2	4,0	06.08.2024
2024-56-026	A	Tóft 52	19	1901	Málmur	Koparblanda	Festing		1	3,0	31.07.2024
2024-56-029	A	Tóft 52	21	2102	Gjall	Gjall	Gjall		37	1387,0	07.08.2024
2024-56-030	A	Tóft 52	21	2102	Gjall	Gjall	Gjall		27	2285,0	07.08.2024
2024-56-041	A	Tóft 52	52	5217	Bein	Dýrabein	Matarleifar		1	7,0	20.08.2024
2024-56-042	A	Tóft 52	52	5218	Málmur	Járn	Nagli		1	2,4	20.08.2024
2024-56-043_01	A	Tóft 52	52	5225	Málmur	Koparblanda	Þynna		8	14,6	20.08.2024
2024-56-043_02	A	Tóft 52	52	5225	Málmur	Járn	Brot		1	7,7	20.08.2024
2024-56-044	A	Tóft 52	52	5218	Málmur	Koparblanda	Þynna		3	0,8	20.08.2024
2024-56-045	A	Tóft 52	52	5213	Málmur	Koparblanda	Nagli		1	0,4	20.08.2024
2024-56-046	A	Tóft 52	52	5216	Steinn	Flöguberg (schist)	Brýni	Endi, réttthyrnt	1	12,3	20.08.2024
2024-56-047	A	Tóft 52	52	5216	Málmur	Járn	Nagli		1	8,0	20.08.2024
2024-56-048	A	Tóft 52	52	5213	Málmur	Koparblanda	Brot		4	10,0	20.08.2024
2024-56-049	A	Tóft 52	52	5213	Málmur	Járn	Nagli?		1	2,3	20.08.2024
2024-56-050	A	Tóft 52	52	5213	Viður	Birki	Viðarkol		1	1,7	20.08.2024
2024-56-051	A	Tóft 52	52	5201	Málmur	Járn	Þynna		1	16,6	20.08.2024
2024-56-052	A	Tóft 52	52	5218	Viður	Birki	Viðarkol		1	0,3	20.08.2024
2024-56-053	A	Tóft 52	52	5218	Málmur	Járn	Hóffjöður		1	8,9	20.08.2024
2024-56-054	A	Tóft 52	52	5216	Málmur	Járn	Hóffjöður		1	5,6	20.08.2024
2024-56-055	A	Tóft 52	52	5213	Steinn	Storkuberg, basalt	Vala, vatnssorfin		1	214,0	20.08.2024
2024-56-056	A	Tóft 52	52	5216	Steinn	Storkuberg/efnas et	Vala, vatnssorfin	Kalsedón;kalk;lípar ít;basalt/kalsedón	5	220,0	20.08.2024
2024-56-057	A	Tóft 52	52	5236	Skeljar	Sjávardýr	Beita/matarleifar	Kræklingur	-	40,0	20.08.2024
2024-56-058	A	Tóft 52	52	5243	Viður	Birki	Viðarkol		1	0,1	20.08.2024
2024-56-059	A	Tóft 52	52	5233	Skeljar	Sjávardýr	Beita/matarleifar	Krækl./beitukóng.	-	50,0	20.08.2024

2024-56-060	A	Tóft 52	52	5238	Steinn	Flöguberg (schist)	Brýni	Endi, sporöskjul, bunnt	1	22,3	20.08.2024
2024-56-061	A	Tóft 52	52	5238	Bein	Dýrabein	Matarleifar		3	37,0	20.08.2024
2024-56-062_01	A	Tóft 52	52	5240	Gjall	Gjall	Gjall		1	263,0	20.08.2024
2024-56-062_02	A	Tóft 52	52	5240	Málmur	Járn	Brot		1	2168,0	20.08.2024
2024-56-063	A	Tóft 52	52	5243	Málmur	Járn	Brot		7	55,0	20.08.2024
2024-56-064	A	Tóft 52	52	5226	Bein	Dýrabein	Matarleifar		4	37,0	20.08.2024
2024-56-065	A	Tóft 52	52	5238	Gjall	Gjall	Gjall		1	79,0	20.08.2024
2024-56-066	A	Tóft 52	52	5235	Bein	Dýrabein	Matarleifar		2	25,0	20.08.2024
2024-56-067	A	Tóft 52	52	5240	Málmur	Járn	Nagli?		2	5,4	20.08.2024
2024-56-068	A	Tóft 52	52	5233	Bein	Dýrabein	Matarleifar		8	120,0	20.08.2024
2024-56-069	A	Tóft 52	52	5220	Málmur	Járn	Gjall		1	107,0	20.08.2024
2024-56-070	A	Tóft 52	19	1901	Steinn	Steinkol	Eldsneyti		1	3,5	20.08.2024
2024-56-078	A	Tóft 52	19	1901	Málmur	Járn	Flatt, steyp		1	39,0	20.08.2024
2024-56-079	A	Tóft 52	19	1901	Gler	Flöskugler	Flaska		5	23,0	20.08.2024
2024-56-081	A	Tóft 52	52	5220	Málmur	Járn	Gjall		19	-	20.08.2024
2024-56-082	A	Tóft 52	52	5220	Viður	Viðarkol	Viðarkol		3	1,2	20.08.2024
2024-56-083_01	A	Tóft 52	52	5213	Málmur	Járn	Nagli		9	32,0	20.09.2024
2024-56-083_02	A	Tóft 52	52	5213	Málmur	Járn	Brot		8	82,8	20.09.2024
2024-56-083_03	A	Tóft 52	52	5213	Gjall	Gjall	Gjall		4	16,6	20.09.2024
2024-56-084	A	Tóft 52	52	5220	Gjall	Gjall	Gjall		13	202,0	21.08.2024
2024-56-085	A	Tóft 52	52	5216	Steinn	Storkub., basalt?	Vala, vatnssorfin		1	37,7	19.08.2024
2024-56-086	A	Tóft 52	52	5220	Gjall	Gjall	Gjall		6	510,0	21.08.2024
2024-56-087	A	Tóft 52	52	5216	Bein	Dýrabein	Matarleifar		-	200,0	20.08.2024
2024-56-088	A	Tóft 52	52	5201	Bein	Dýrabein	Matarleifar		12	69,0	16.08.2024
2024-56-089	A	Tóft 52	52	5201	Plast	Polyester			1	1,5	16.08.2024
2024-56-090	A	Tóft 52	52	5201	Keramik	Hvítleir	Leirker		3	2,8	16.08.2024
2024-56-091	A	Tóft 52	52	5201	Málmur	Járn	Brot		2	23,5	16.08.2024
2024-56-092	A	Tóft 52	52	5213	Gjall	Gjall	Gjall		13	834,2	19.08.2024
2024-56-093	A	Tóft 52	52	5216	Bein	Dýrabein	Matarleifar		43	254,0	19.08.2024
2024-56-094	A	Tóft 52	52	5216	Bein	Dýrabein	Matarleifar		4	254,0	19.08.2024
2024-56-095	A	Tóft 52	52	5202	Steinn	Kasedón/kvars	Holufylling, vatnssorfin		1	15,0	19.08.2024